

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. December 6.

49. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A nyugdíj-törvény és az erdélyi ev. ref. tanárok özv.-árvai alapja.

(Vége.)

A mint mi a rövid időn életbe lépendő országos nyugdíj- és gyámintézet mellett is, főképp az időleges fentartás formájában, tovább is kezelni akarjuk alapunkat, annak forrásai többféle okból jelentékenyen megapadnak. Mindenek előtt, a tanulók hozzájárulása lesz kérdéses. Igaz, hogy az egyházi főhatóság, ha egyszer megadta e kedvezményt, látszólag nehéz helyzetbe jőne, ha ismét meg kellene vonnia. Pedig, az országos intézettel szemben kirótt és okvetetlenül, s kivétel nélkül felhajtandó magas hozzájárulási díjak mellett a tanulóknak ez a megadóztatása, már a méltányosság szempontjából is, nehezen lenne fenttartható. Hanem, van ennél még fontosabb ok is. Ha valaki ezen díjak megszüntetésének szüksége felől kétségeket táplál, azt csupán egy körülményre tesszem figyelmessé. Arra, hogy az alapban részes tanárok száma, a természet rendje szerint, minden iskolánál fokozatosan apadni fog. És vajjon, igazságos, jogos eljárás volna-e, minden növendéket ezzel a teherrel is súlytani, a míg csak egyetlen ilyen tanára volna az illető iskolának, vagy talán az egész egyházkerületnek? Vagy, hol volna e tekintetben a határ? (Már eddig is emelkedhetett hang az ellen, hogy az államilag segélyezett iskolák növendékei, nóha a tanárok nem mind részesei az alapnak, teljes mértékben megadóztattak.) Ezt a tételt hát bátran leírhatjuk alapunk ez utáni bevételei közül.

Nem gyarapítja az alapot többé a belépő tagok magas hozzájárulása sem, s a folytonosság elve föl levén adva, a fizető tagok számának csökkenésével szemben, még nagyon hosszú ideig éppen emelkedése fog állani a segélyezési szükségeknek.

Igaz, hogy az így megváltozott körülmények között megszűnnék a tőke-gyarapítás szüksége,

sőt a tőke-fogyasztás is elkerülhetetlenné, s megengedhetővé is válnék. Hanem, ez aztán az a lejtő, melyen az alap esetleg hamarabb megfutná pályáját, mint hogy a vele szemben táplált igények kielégítést nyertek volna. Hol van az anyagi, vagy erkölcsi biztosíték arra, hogy a ki ez alap fentartásához leghosszabb időn keresztül talán legnagyobb áldozattal járul, egy reggelen nem fog-e arra ébredni, hogy az alap a sokasodó terhek és apadó bevételek mellett önmagát fölemésztette?

Ezt a megoldást csupán egy esetben fogadhatnók nyugodtan, ha az alap már akkorára nőtt volna, hogy a vele szemben támadható igényeket a lehető legkedvezőtlenebb esélyek mellett is kielégíthesse. Itt már nem elég, s nem is igen lehet valószínűség alapján számítani, itt első sorban biztos fedezet kell, a mely az alapnak időelőtti kiapadását kizárja, s a felesleget nem csak valószínűvé, hanem bizonyossá tegye. Annak az eshetőségnek nem szabad fenmaradni, hogy egyetlen özvegynek, vagy árvának csak egy negyedévre vonatkozó nyugtája is beváltatlanul, igénye kielégítetlenül abból az okból maradjon, mert az alap pénztára fizetés-képtelen.

Miután pedig az alap ilyen mérvű biztosítékot nem nyújt, ezt az időleges fentartást célzó megoldást, nóha talán természetesnek és jogszerűnek látszik, megnyugtatónak és méltányosnak egyáltalában nem mondhatjuk.

Ha az időleges fentartás nem egyéb, mint a felosztás fokozatos keresztülvitele, menjünk e tekintetben tovább egy lépéssel, s a lassu halál, esetleg kínos vonaglás processzusának elkerülhetése céljából, keressünk, ha lehet, olyan módot a felosztásra, a melylyel sem megszerzett igénye, sem jogos érdeke senkinek meg ne sértsék, s a mely minden irányban megnyugtató legyen.

Rövidség okából, a sokféleképpen gondolható megosztásnak nem módjait, inkább csak amaz elveit fogom az alábbiakban vázolni, a melyek mellett

e kérdés a kollegiumi fentartó testületek jóakaratu hozzájárulásával, talán csekély áldozat árán, esetleg minden áldozat nélkül, igen méltányos és teljes mértékben megnyugtató megoldást nyerhetne.

Minden esetre fontos dolog lenne, hogy az alap, a mely már úgy se gyarapodhatik, a reá nehezedő terhek jó részétől megszabaduljon. Ez pedig megtörténhetnék olyan módon, hogy a most még fizető tagok, mivel az országos nyug- és gyámintézet úgy is gondoskodik róluk, az itt szerzett jogaikért bizonyos végkielégítésben részesülnének. Ez, igaz, hogy ez nagy érvágás volna az alapon, főképp mivel a további befizetések is megszűnének, de azt hiszem, ezzel a veszteséggel teljesen arányban áll, vagy még nagyobb az a nyereség, mely a különben bekövetkező és sokáig tartó megterhelhetéstől való megszabadulásból ered. Ezen az úton gyorsabban jutnánk a kibonyolodáshoz.

A kivétel a következő lehetne.

A teljes alap felosztatnék a befizetések arányában a hét kollegium között. Az egyes kollegiumok a részükre eső osztalékból az országos nyugdíj-intézetbe átmenő tagoknak kiadnák a végkielégítést, a következő elvek szem előtt tartásával.

A ki oly rövid idő óta tagja az alaphoz igényt tartó testületnek, hogy saját befizetései nem érik el az országos egyesületnél reá róvando összeget, visszakapja (kamat nélkül) befizetéseit, illetőleg, az az összeg javára fordíttatik az országos egyesületbe. A kiknek befizetései elérik az országos egyesületbe fizetendő díjak összegét, azok helyett e díjak teljesen kifizettetnek. Természetes, hogy ennél magasabb részesedést senki sem várhat, már csak azért sem, mert ennek az árán egy, az előbbinél sokkal kedvezőbb helyzet az iskola-fentartóság anyagi hozzájárulásával biztosítatik számára. De, különben is, mentől többet fizetett valaki az alapba, annál tovább viselte az vele szemben a kockázatot.

Az ezen díjak visszatérítésével megcsontított összeg maradna az egyes előljáróságok kezében azon terhek fedezésére, a melyek az illető iskolánál működött, s elhalt tanárok özvegye, vagy árvái részére már folyósítva vannak. (Ujabb teher itt csupán a már nyugalomban levő tanároknak, esetleg hátramaradó özvegyeivel, vagy árváival szemben támadhat; de ez éppen a nyugdíj felszabadulásánál fogva nem tekinthető az illető iskolára tehergyarapodásnak.)

Ezen összegnek, természetesen, nem kamatokkal, hanem a tőke fokozatos felhasználásával

kellene fedeznie a terheket. Lehet, hogy egyik-másik iskolánál úgy alakulnak a körülmények, hogy a nyerendő összeg kényelmesen elég lesz; de bizonyos, hogy lesz olyan is, melynél a terhek túl fognak menni ezen összeg erején. Csakhogy a beállható rosszabb eset ellensúlyozására sokkal több mód kínálkozik az iskoláknak, mint esetleg az alap további külön kezelése mellett az utóljára maradó igényeseknek.

Mindenek előtt, említhetjük itt is a tanulók hozzájárulását. Ha az iskoláknak az alap kiadásait, mirt a multban gyökerező saját terhüket kell az átvett összegből fedezniök, minden formai akadály nélkül tarthatják fenn, ha szükségesnek látszik, ezeket a 60 krajcáros díjakat, a míg csak a teher annyira le nem száll, hogy a maradék-összegeből teljes bizonyossággal fedezhető legyen.

Fontosabb ennél ama körülmény, hogy mindenik kollegiumnak van kisebb-nagyobb külön kezelt nyugdíj tőkéje. Ezek a szóban levő törvény fenn idézett (3.) paragrafusára szerint eddigi rendeltetésükre tovább fenn nem tarthatók, hanem «az országos intézet létesülte után, az iskola-fentartók tetszésük szerint vagy az *a*), *b*), *c*), és *d*) alatt elősorolt befizetések (tanári, fentartói és tanulói díjak, és a beruházási államsegélyek visszatérítési három százaléka) alapjául szolgáló tőkeként kezelhetik, vagy pedig, az egyesek által eddig teljesített befizetések visszatérítésére netalán szerzett jogok épségben tartása mellett, más eredeti rendeltetésükkel rokon célokra fordíthatják, stb.» A törvény szavai között a rendeltetéssel rokon cél fogalmában látjuk kifejezve azt a lehetőséget, hogy közös alapunknak esetleg beálló hiányait ezek az eddig külön kezelt nyugdíj-tőkék is pótolhassák. Hiszen, ez nem is rokon cél, hanem a cél maga a multból fenmaradva. Mi természetesebb, mint hogy a multból maradt tőke új rendezés alkalmával a mult kötelezettségei kielégítését biztosítsa? Különben, nem kell felejteni, hogy emez alapok nagyon kis mértékben, csak a végső szükségben volnának a most felosztandó özvegy-árvai alap kiadásaival is terhelve, inkább csak biztosítékul szolgálnának, hogy az özvegy-árvai alap ügyei gyorsan, simán és méltányosan bonyolítottassanak le. Könnyebb kezelhetésért az iskolák az ebből nyerendő osztalékot össze is vegyithetnék külön kezelt nyugdíjalapjukkal, s az így előálló összegnek terhei volnának logikai rend szerint első helyen a régi nyugdíj és özvegy-árvai kötelezettségei kielégítése, s csak az után a tör-

vényben a), b), c) és d) pontok alatt felsorolt befizetések.

Igy egyenlitenék ki iskoláink a multból nyert alaptól a multa nézve teljesen azt a számlát, melynek a jövőben való beváltásánál mostantól kezdve az állam is segítő jobbot nyújt számukra. Ezzel hát a multnak tartoznak fentartó testületeink, de egyuttal a jelennek is szolgálatot tesznek, mert a míg a folyósított segélyek élvezőivel szemben teljes mértékű anyagi és erkölcsi felelősséget nyújtanak, ugyanakkor számunkra, a kik mint az egyházkerület működő tanárai, az országos egyesület kötelékébe lépünk, tiszta helyzetet teremtenek, hogy ne legyünk kénytelenek, az elődök által szerzett igények biztosítása végett, további súlyos megterhelésünkkel tartani fenn jogigényünket egy olyan ellátáshoz, a mely a változott körülmények között egyfelől biztosítva nincs, másfelől pedig felesleges is.

Ezekben foglaltam össze a főbb elveket, melyek e kérdés eldöntésénél figyelmet érdemelnek. Igyekeztem, észletembe nem bocsátkozni, s talán mégis hosszú voltam. Még csak annyit, hogy azon eszmékre, ha az elmondottak esetleg visszhangra találnak az érdekeltek között, célszerű volna, a pénztárból minden egyes tanár-karnak juttatni, hogy az ajánlott módon való társulással mennyi jutna az egyes iskoláknak, ha a javasolt terv kivihetőségét megvizsgálva, mentesülne az összegjöhessen és előkészülettel jöhessen az egy rendkívüli értekezlet.

Hogy mit tegyünk az majd határozni, melyiket választja az elképzelhető sok megoldási mód közül, azt majd meglátjuk; az én célom legközvetlenebbül az, hogy tárgyalás elé juttassam a kérdést. A földolog, hogy végre határozzunk, s tegyünk már valamit ez ügyben. A kormány és törvényhozás buzgón működnek érdekünkben, illik hát, nekünk is életjelt adni magunkról. Ha a törvénycikk a Noé galambjakint olajággal repül felénk, hirdetve, hogy a félekezeti tanárok nyugdíj-ügyének bárkája a sok hányatás után végre biztos talajra jutott, nagy örömeinkben ne várjuk a bibliai galamb mellett a közmondás sült galambját is.

Both István,

Tanítók és egyesületeik.

(Lakatos Sámuel elnök megnyitója a marostordamegyei általános tanító-testület 1894. novembr. 7-iki közgyűlésén.)

Ohajtom, hogy ez a közgyűlés tanulságos és termékenyítő mozzanata legyen a tanító-testületnek. Hadd, nyerjen itt minden tag tágasabb látókört azon a mezőn,

melyen munkálnia kell; a közös érzület, a közös törekvés, a melyet itt tapasztal, adjon kedvet, bátorságot, lelkesedést a munkához, mely mindenikre otthon, saját műhelyében vár.

Mert hiszen, nem kell mástól kérdenünk, mindnyájan saját tapasztalatainkból ismerjük helyzetünket. Ismerjük annak jó és rossz oldalait. Mindnyájan tudjuk és tudnunk kell, miféle kötelességeknek vetjük alá magunkat, midőn tanításra és növelésre vállalkozunk. És minél mélyebben érezzük feladatunkat, minél melegebb elhatározással vetjük a munkára kezünket, annál nagyobb mértékben tapasztaljuk annak nehézségét, annál több akadályt fogunk találni a feladat megoldásában.

Maga a tanító mindent kitűz magának, a felsőbbség és a társadalom mindent vár a tanítótól, a mi a törvényben kitűzve van, a mit a növelés, oktatás célja megkíván. És mindazt elérni, a mit magunknak kitűzünk, mindannak megfelelni, a mit tőlünk kívánnak, nem kevés, nem könnyű munka, akármely téren fogjunk is hozzá. De sehol se nehezebb, mint a tanításban, és növelésben. Azt hiszem, mindnyájunk érzi ez állítás helyességét, de hogy világosabbá tegyem, engedjék meg, hogy egy percnyi kitérést tegyek.

Minden társadalmi intézménynek erkölcsi alapon kell állania; bármilyen anyagi céljai, anyagi eszközei legyenek is, már az által, hogy célját emberek közös munkája nélkül el nem érheti, kénytelen, a kivitelben az erkölcsi-ségre figyelemmel lenni, s a közreműködést első sorban erkölcsileg biztosítani. De, nagyon jól tudjuk, hogy minden intézményt felruházott a törvény és a szokás olyan hatalommal is, hogy ha az erkölcsi kötelezettség nem elégséges, jogi úton is érvényesítheti akarátát. Tagsági díjjakat perrel behajthat, hanyag, kötelesség-mulasztó munkások béreit leszállíthatja, elvonhatja, sőt állásukból és megbízásukból is elbocsáthatja. És ez az eljárás semmi megbotránkozást nem okoz; mindenki megnyugszik rajta, mert úgy találja, hogy az eljárás jogos és törvényes volt, akár ha egy tanítót bocsátottak is el állásából.

Ámde, nem így van ez az iskolában sem a tanítóra, sem a tanulóra nézve. Az iskola egy külön kis világ, melynek saját szokásai, saját törvényei vannak, a hol a tanító vagy mindenható, vagy éppen tehetetlen, vagy mindent elér, a mit óhajt, vagy semmit. A csatára kiálló harcos nem lehet válságosabb helyzetben, mint a tanító, mikor tanítványai elé áll. Ha valaki előtt nagyitátnak tűnnék fel, a mit mondok, csak legyen egy kissé türelemmel, mert mindjárt látni fogjuk, hogy nem oly képtelenség ez, mint első hallásra látszik.

A tanító helyzetének nehézsége nem abban van, hogy ne tudná azt, a mit tanítania kell. Az már ma, a népoktatási törvény életbe lépése után huszonhat évvel csaknem a lehetetlen ritkaságok közé tartozik. Még abban sem, mintha nem tudná a tanítás módszerét, mert vagy elméleti, vagy gyakorlati úton megszerezve, mindenkinek van módszere, mely mellett több, vagy kevesebb fáradsággal még célt érhetne, ha az csupán a tanító tudásától és módszerétől függene. A tananyag ismeretének birtokába jutni, a módszerrel megismerkedni, s ezek segítségével a tanítói pályára készülni, csupa élvezet, csupa gyönyörűség, a mint ezt mind-

nyáján tudjuk. De azt is tudjuk, hogy ez csak a kezdet kezdete, hogy a munka dereka ez után következik, hogy a tűzpróbát ezután kell kiállani.

A nehézség ott kezdődik, mikor a növendékeket oktatni és nevelni kell, és állásánál fogva kötelezve van a tanító olyan eredményt felmutatni, a melyet a törvény, vagy a közvélemény megkíván. Nos, itt aztán nem elégséges a tanító tudása, módszere és buzgalma. «A népoktatás sikere és áldásos következményei legelső sorban ugyan a helyesen és alaposan képzett, s hivatásukon szeretettel, lelkesedéssel csüggő tanítóktól függenek; de a társadalom tevékeny részvéte, buzgó támogatása adja meg a siker biztosítékait», így szól egyik jeles pedagógusunk és ezen állítást a tanítóknak s a tanügygyel foglalkozóknak mindennapi tapasztalata bizonyítja. Ha a tanító nem találkozik jóakarattal a növendékek és a társadalom részéről, minden fáradsága kárba vész.

A legfőbb nehézség azonban a növendékek részéről merülhet fel. Akármilyen készültséggel, s akármilyen egyszerűséggel lépjen is be a tanító az órára, soha sincs biztosítva arról, hogy onnan a legnagyobb keserőséggel, testet, lelket emésztő izgalommal fog eltávozni, ha t. i. lelkiismeretbeli dolgot csinál feladatából. Mert a mint a növendékek által jut a tanító elismeréshez, úgy azok által van kitéve első sorban a kárhozhatásnak is. A nélkül, hogy ez hibájául volna fölróható, a tapasztalás azt mutatja, hogy a gyermek a tanítónak a tanításban nem szövetségese, hanem legalább is ellenfele. Nem csak fizikailag, de erkölcsileg és szellemileg is, nem alá rendelve, hanem szembeállítva érzi magát a tanítóval és ennek az érzületnek megfelelő a magatartása is. Ezen általános szabály alól csak kevés kivétel található. És ebből a helyzetből származnak a tanítói állás legnagyobb nehézségei.

Azon kötelezettséghez mérve, mely a tanító előtt áll, neki legkisebb hatásköre van valamennyi nyilvános munkatéren működők közt. A nevelés és oktatás erkölcsi természete kizár a tanító kezéből minden olyan kényserítő eszközt, a mely máshol sikerrel alkalmazható. Hivatalánál és munkairányánál fogva, csak erkölcsi eszközöket kell használnia, valameddig azzal valamely eredmény elérhető, biztosítható. S ha nem biztosítható, ha kénytelen, azon túl lépnie, ez a tanítóra nézve a legkomolyabb helyzet. Pedig ezt a tanító alig kerülheti ki, mert akármily erkölcsi fejlettség fokán is, a tanító is csak ember marad, de bizony a tanítványok sem anyagok, ám! És sokszor a különben helyes és legszükségesebb fegyelmezésből is nagy bajok keletkeznek. Tudjuk, hogy száz esetből alig van egy-kettő, mikor a gyermek elismerné hibás voltát és megnyugodnék a tanító eljárásában. Sőt, legtöbb esetben, úgy tünik fel neki a tanító, mint igazságtalan támadó; ebben a nézetben támogatják őtet pájtásai, ez a nézet terjed el az iskola falain kívül, a szülőknél, a rokonságban, a faluban. Világos minden tanító előtt, hogy az ő munkássága is mindennapi harc; neki is minden nap meg kell vívni a tudatlansággal, előítélettel, rossz akarattal, és sok mindennel; s a harc kimenetele mindig bizonytalan. Bizony, egy tanító sincs biztosítva arról, hogy ez a helyzet reá soha sem következhetik be. És ilyenkor körül nézhet a tanító, ke-

resheti az elfogulatlan bírálót, mert nehezen találja meg. Zug és harsog körülötte a vádolók és szidalmazók lármája, s neki, míg a hatósági védelmet és elégtételt keresi, és életre, halálra védi állását és becsületét, nincs más paizsa, mint az a vékony, lassú hang, melyet az öntudat, a lelkiismeret nyújt.

S ha megtalálja is a hatósági, a hivatalos védelmet és elégtételt az ellene hullámzó áradatban, a szív, a lélek még is valami ürességet érez mindaddig, míg az erkölcsi védelmet, erkölcsi elégtételt is meg nem nyeri a kartársak, barátok, az elfogulatlanok részéről.

Hol található ezt meg úgy, mint a testület körében, a hol egy kézszerítés, egy szóváltás, egy tekintet hosszas idők izgalmaival csillapítja le, keserű idők emlékeit oszlatja el. Van-e, a ki tagadná, hogy ily enyhülés szükségét nem érzi? Nem gondolnám, hogy a legkonokabb tagadó is ne érezné szívében.

Tartsunk tehát össze és ápoljuk a testületi szellemet. Ne kicsinyeljük azon erkölcsi jelentőséget, melyet e különben igénytelen, szerény testület is magában foglal. Meg kell becsülnünk és használnunk kell azt a jogot és szabadságot, melyet a törvény a testületek alakításával megad a tanítósnak. Mert ezen jog és szabadság gyakorlása nem szorítkozik csupán csak a nevelés és oktatási kérdések fejtegetésére, mint a hogy ez első tekintetre nyilvánul, hanem kihatással van az egész nemzeti kulturára is. Éppen ezért a testületi munkásságban részt venni nem szorosan tanítói, hanem nemzeti és hazafiai köteletség is egyszersmind.

Ilyen hazafias szellemű működésre ritka alkalom a közeledő ezer éves ünnepély is. Szeretve tisztelt tanfelügyelőnk kezdeményezéséből, már egyszer föl voltak hiva a testület tagjai, hogy ezer évi állami élet nagy jelentőségét mindannyiszor fejtegyék és magyarázzák a tanulóknak, valahányszor arra alkalmat találnak. Minthogy most már csaknem a kijelölt évhez jutottunk, ismételten figyelmébe ajánlom e tárgyat a tagtársaknak. És hiszem, remélem, reméljük mindnyáján, hogy nem lesz megyénk területén olyan magyar iskola, a hol méltólag ismertetni, s méltólag ünneplés tárgya nem fog lenni a magyar állam megalapításának ezer éves fordulópillanata.

Általánosan tudott dolgot említek, de e helyen szó nélkül még sem hagyhatom a közoktatási kormányban év folytán történt személyváltozásokat. A magyar állami életnek bizonyára veszteségére, az alsóbb és felsőbb tanítósnak sajnálatára, az ország szabadelvű millióinak osztatlan tisztelete által kísérve, vonult vissza a kultuszminiszterium vezetésétől gróf Csáky Álbin ő nmlga. Nem kell, hogy szavakban hirdessük, hirdetni fogják az ő kezdeményezésére és közreműködésével alkotott törvények és intézmények az ő felvilágosult szellemét, szabadelvűségét, hazafiságát és meggyőződése mellett mutatott rendületlen bátorságát. Kortársainak emlékezetébe, s a nemzet történetébe dicsőséggel írta be nevét gr. Csáky Álbin.

Nyomába pedig oly férfiú lépett, a kité arra legalkalmasabbnak talált a király és a nemzet, a ki családi hagyományainál, tehetségénél és tudományánál fogva mintegy biztosítékot képezett arra, hogy az ország nagy többsége által követelt szabadelvű irányban folytatja elő-

deinek munkáját. És báró Eötvös Loránd, miniszter, bár még kevés ideje, hogy fontos állását elfoglalta, minden kínálkozó alkalommal jelét adja, hogy a kik benne biztak, nem csalódtak; hogy benne a tudomány, az ügy-szeretet, a lelkesedés párosulva van az államférfiúi bölcsességgel. Mikint az ország, úgy a tanító is megbizhatik az ő egyéniségében, jó-akarátában. Adjunk tehát kifejezést iránta való ragaszkodásunknak, bizodal munkának, üdvözlő kívánatainknak.

Habár röviden, de meg kell emlékezni arról a veszteségről is, mely a hazai oktatásügyet általában, s közelebbről tanító-testületünket is dr. Felméri Lajos, kolozsvári egyetemi tanár halálával érte. Az elnökség a gyászhir vétele alkalmával táviratilag fejezte ki az elhunyt jelesnek, mint tiszteletbeli tagnak halála feletti részvétet. Ámde, Felméri érdemei nagyobbak, hogysen ily röviden napirendre térhetnénk felette; s nem csak illőnek, hanem szükségesnek is tartom, hogy testületünk róla, a tudós érdeméhez méltólag, megemlékezzék, s remélem, hogy valamelyik tag erre a kegyeletes és tanulságos munkára, vállalkozni is fog.

Mindezek után, a Maros-Tordamegye törvényhatóságának azon kegyességeért, hogy diszes helyiségét ez uttal is rendelkezésünkre bocsátotta, köszönetet mondva, s munkánkra áldást és sikert kívánva, a maros-tordamegyei általános tanító testületnek XVII-ik közgyűlését megnyitom.

A baj és lehető orvoslása.

(Felolvastatt a m.-vásárhelyi Értekezleten, okt. 1-én.)

(Vége.)

E helyett fordítsunk kiváló gondot a konfirmációi oktatásra, növelésre. Bocsássunk el, a konfirmáció végeztével, öntudatos, reformált keresztyén hitünkben valóban megerősödött ifjakat. E helyen igen szükséges és jutalom nélkül nem marad az emelkedett papi szellemben való eljárás. Minden oktatásunk ünnepélyes legyen, mint egy kis istenisztelet. És kössük is ezeket össze valóságos istenisztelettel, mely megelőzze az oktatást. Harangoztassunk ilyenkor délelőtt, délután; ha mások nem jönnek a templomba, ott vannak növendékeink, kiket a harangszó egyúttal, mint egy adott jel, egyszerre gyűjt össze. Forgattassuk, értelmeztessük velök a bibliát, véssük lelkökbe a megváltó ragyogó életéből vett ragyogó példákat. Figyelmeztessük gyakran arra, hogy életüknek a konfirmáció igen fontos ténye, hogy arra mindig visszaemlékezzenek jó és bal szerencsében, a templom és isten dolgai iránt soha hidegek, hűtlenek ne legyenek. Ha így cselekszünk: apostoli lélekkel apostoli munkát végzünk, a jóra megmivelt ifju lelkeket megnyerjük és foglyul visszük Krisztusnak.

A templomból lépünk át az iskolába. Mig régebben sok iskolában a tantárgyakat, az $a \cdot b = ab$, azután a tizparancsolat, a szent historiák, a kis káté, ezeken kívül meg rigmusok állották ki, addig ma a népiskolák úgy tele vannak tömve tantárgyakkal, hogy egymást szorítják agyon, a vallásitanítás pedig éppen nagyon finommá vékonyodott bennök. Pedig, ha vallásierkölcsei

nevelést nem adunk a gyermekeknek, nem lesz belőlük se Istennek, se hazának, se önmagának jó nép.

Vallásos növelést és nem csupán vallásitanítást óhajtának én látni népiskoláinkban. Ne tantárgy csak, de szellem legyen a vallás, mely átlehelje az iskolában tanítónak és tanítványnak minden foglalkozását. Erre kell törekednünk nekünk a mi reformált népiskoláinkban. És erre nézve nem abban van a váltás, melyet annyit hangoztatnak, de nem is kivihető, hogy csak a pap tanítsa a vallást a népiskolában, mint ugynevezett szakember, hisz, a tanító sem nem jogász, sem nem orvos, mégis tud tanítani polgári jogokról és kötelességekről, tud tanítani egésségtant. Nem az az idvességre vezérlő főszköz itten, nézetem szerint, hogy a pap tanítsa a vallást, a tanító egyebet, mintegy kimétázva a penzumot, hanem: hogy pap és tanítók, egyesült erővel, teljes egyetértéssel, odaadással, legjobb lélekkel munkálkodjanak az iskolai vallásierkölcsei nevelésnek minél magasabb fokra emelésében; hogy a pap tanítsa is, de mindenkifelett, felügyelje, vezesse az iskolai vallásitanítást és vallásierkölcsei nevelést.

Minden fél napon egy templomi ének eléneklésével és egy rövid, szép imának a gyermekek által elmondásával kezdődjék és végződjék az iskolázás. Ez nem veszen fel több időt, mint öt-öt, tehát összesen: tiz percet a tanítás idejéből. A bibliai történeteknek és pedig az ószövetségieknek is, lehető széles ismertetését, tanítását nem csak azért tartom szükségesnek, mert ezek a legmélyebb, igazi vallásos szellemmel bővelkedő elbeszélések, hanem azért is, mert ezek megismerése már magában egy kis biblia-ismeret. Sőt az ismétlő iskolában sem felesleges ezekkel foglalkozni, a kátét megelőzőleg, vagy azzal paralellításban oly formán, hogy, kivált az új-szövetségi történeteket kerestessük fel növendékeinkkel a bibliában és onnan is olvastassuk el velök. Így, nagyjában, némileg ismertessük meg velök a bibliát, értessük meg, hogy az a könyvek könyve, táplálék, mely, ha egyéb elfogyatkozik az életben, számukra soha el nem fogyatkozik. Egyháztörténelmet külön is, de a katekizmus keretében is lehet illő helyen tanítani és pedig a legérdekesebb eseményeket történelmi összefüggésben adni: az apostoli korszakról, az üldözések, a győzelem koráról, példákkal illusztrálva, mint Nagy Konstantin, a hithagyó Julián példája és szavai: tandem vicisti. Azután Krisztustól és a bibliától eltávozás, a református és innen különösen hazánk egyháztörténelmét. Ezek, mig egyfelől ismeretet nyújtanak, addig erősítik a hitet az isteni gondviselésben és a ragaszkodást szent vallásunkhoz. Ha a haza leendő polgárainak polgári jogokról és kötelességekről tanítanak a népiskolában, nem volna felesleges, az egyház leendő tagjainak, egyházi jogokról és kötelességekről és egy kis egyházszervezetről szóló ismeretet nyújtani, hogy felnőve, lehessennk öntudatos tagjai anyaszentegyházunknak.

Mielőtt bevégezném értekezésemet, becses türelmet kérek még egy pár szóra, teendőinkről a templomon és iskolán kívül az életben, tehát a cura pastoralisról.

Népünk között kell lankunk, élnünk; velök együtt éreznünk, örvidenünk, szenvednünk, az kétségtelen. Nem zárkozhatunk el népünktől, nem szoritkozhatunk csak a

sematikus kötelességek száraz teljesítésére, mint egy rideg hivatalnok. Közibök kell tehát vegyülnünk, velök élnünk, de mindenkben épséget és méltóságot mutatnunk.

E tekintetben legszerencsésebb az, ki eltalálja a helyes középútat. Valami különködő, tekintélyt erőszakkal kereső magaviselet, nemcsak hogy a bizalmat meg nem nyeri és kedveltekké nem teszi, hanem a keresett tekintélyt sem szerzi meg; viszont, az igen alantjárás, a közönséges elvegyülés, az elmerülés hullámaival fenyeget.

Egyszerűség, szelidség, de a szegénységben is megőrzött papi méltóság adnak azt a külsőt, melyen a viseltségtől fakó foltok igen, de szennyfoltok nem támadnak.

A mi a belsőt illeti, bár érzem és látom, minde nek előtt magamban, az emberi gyarlóság leküzdhetetlen voltát, mégis egy kis szellemi gimnastikával, igyeke zünk a közönségesen mindig felül állani. Különösen őriz zük magunkat a közönséges gyűlölködéstől, ellenséges kedéstől. Tudjunk megbocsátani, tanuljunk szeretettel el simítani mérges dolgokat.

És ne csak akkor tegyünk így, midőn személyün ket bántják; hanem akkor is, midőn szent ügyünkért, egyházunk érdekében, hivatásunk szellemi és anyagi javáért, teljes önzetlenséggel mindent munkálunk, és ezért félre ismeréssel, vagy maliciozus felismerni-nem-akarással, nyílt, vagy alattomos támadással, gyanúsítással, ellenséges ke déssel, munkánkat csirájában megsemmisítő szándékokkal találkozunk. Azt ki nem kerülhetjük, hogy ellenségünk ne legyen, de azt kerüljük el, hogy mi valakinek ellen sége legyünk.

Rendszeres papi teendőink között, sokan igen ered ményesnek tartják, egyháztagjainknak látogatását. Ré szemről távol vagyok attól, hogy ezt tagadnám, de úgy vélekedem, hogy bizonyos tapintattal és vigyázattal kell

azt gyakorolni. Megválasztandó az idő és alkalom, mert különben olyan körülmények között tehetnénk ottan láto gatást, melyek az eredményt is, kedvünket is tönkre tehetnék a további látogatásra.

Azt hiszem, legjobb erre nézve, idvezítőnk eme szabályát szem előtt tartanunk: Jobb a siralmas, mint a lakodalmas háznál lenni. Látogathatjuk egyházunk mindenik tagját, s ha már látogatjuk, különbséget nem is szabad tennünk közöttük, de a szenvedőket, nehéz csapással sújtottakat, legkivált a betegeket feltétlenül és hivatlanul látogatnunk kell.

Az élet mindennapi folyásában és az örömben is jól eshetik, jól esik a részvét, de a keserűségben felol vad az embernek szive. S ha már Ovidius korában is tudták, hogy: »tempora si fuerint nubila, solus eris«, legyünk mi azok a jó barátok, kik éppen a viharos időkb en, a nem-szeretem napokban, a keserűség óráiban jelenünk meg. Az a részvét, az a néhány jó szó, ha lehet, tetteges segítség, hatását nem tévesztheti sem a szenvedőre, sem környezetére; sem az akkori, sem az az utáni időkre.

Ime, a feladott kérdésekre előadtam igénytelen nézeteimet, melyekről távolról sem tartom, hogy meg oldották volna azokat. Szerény értekezésem elején ki jelentettem, hogy nem tartom ezeket olyan medicinák nak, melyek a bajt biztosan és teljesen meggyógyítanak.

Mindazáltal, felővezvén derekunkat, ha egyebet nem, annyit legalább elérhetünk, a belső ember szerint, hogy nem voltunk méltatlan és egészen hiábanvaló esz közök az isteni kegyelem kezében.

Istennek kegyelme légyen és maradjon velünk és a mi munkáinkon!

Benedek Dénes,
ev. ref. pap.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

*Szentgyörgyi Dávid, székely-udvarhelyi pap levele
Teleki Mihályhoz, 1668-ban.*

Tanult a gyulafehérvári kollegiumban, Bisterfeld veze tése alatt. A nyelvekben, bölcsészetben és theológiában oly jelesen kiképezte magát, hogy Bisterfeld legkitünőbb tanít ványának tartották. Tanulását folytatta Belgiumban, hallgatta Coccejust is, azonban Vöethez hajlott inkább. 1656. július 23-án Utrechtből irt Coccejusnak, véleményét kérvén a ma gyar- és erdélyországi ekklezsiákat akkor foglalkoztató e kérdések iránt: isteni intézmény-e a vasárnap; az egyház igazgatásáról; az úrvacsorában a szent jegyek fölemeléséről és a népnek megmutatásáról. Coccejus aug. 4-én már vála szolt Leydából.

1659. február 20-tól 1660. nov. 16-ig a maros-vásár helyi iskola igazgatója volt. 1663-tól fogva dévai pap, és a vajda-hunyadi egyházmegye esperese. Déváról 1667-ben Udvar helyre tették át, s innen 1672-ben újból vissza Dévára, hol az esperesi hivatallal újból megtisztelték.

Udvarhelyi papsága második évében bevádolták, hogy negyven veder bort árultatott el. A borárulás joga haszon bérbe volt adva, s csak vásár alkalmával árulhattak mások. 1668-ban egyházi gyűlés volt Udvarhelytt, s minthogy fize

tését sem kapta ki a sófalvi sóaknáról, mivel ott sem volt pénz, a gyűlés előtt engedélyt kért az udvarbírótól, hogy tehessen cégért és árulthasson bort a gyűlésen. A cégér tételt nem meri megengedni az udvarbíró, hanem azt izeni: árulthasson cégér nélkül. A pápistáktól indított vádak ellen védekezik már, s igazolni kívánja eljárásának helyességét Teleki előtt, következő panaszos levelében.

Szolgálók uram kegyelmednek tiszta szívből. Az úr áldja meg uram kgyldet!

A mint a Krisztus felől mondja az irás, quod sit petra offenciculi, in quam multi impingunt, úgy az ő igaz szol gáival is proportionaliter eleitől fogva bételjesedett, mint az irások bizonyítják. Ma is egyéb képpen nincsen a dolog, ha okosan kétfelé nézünk, és meggondoljuk.

Csak én is legkisebb, ki nem méltó vagyok, hogy ta nitványnak és Krisztus szolgájának hivatassam, elég példa vagyok, kiben sokan megbotránkoztak, vétetett, nem adatott borom hozással. Elég bizonyosság erre itt való minden éle tünk, hanem szüntelen való lelki-harcainknak mivolta. Mert mitől fogva e szelvésszes tengerben hanyattatott hajócskába szállottam, nem szüntek meg ütközni én bennem a tengernek fölemelkedett hajjai. De, az én istenemhez felfohászoktam, és még eddig el nem merültem. Bizom, hogy a hitnek kor-

mányos mestere ez után is úgy viszi és igazgatja a hajót, hogy hajóm törést ne szenvedjen, én is megtartván a hitet, és a jó lelkiismeretet, hajótörést ne szenvedjek. Mint eddig is meg igyekeztem tartani, ez után is megtartván. Ugy van. Vannak és voltak sok vádolóim mind kgyld előtt, s mind mások előtt. De csak világ szerint is, ha ki vádol valakit és a vád bevétetik, nem szokott mindjárt kijőni a törvényes deliberatum, hogy az executio következék, hanem citatione, propositione in foro et coram iudicibus competentibus. Ott ha az actor (felperes) mindeneket megpróbál, melyeket próbálni kell, jól foly a pör; ha hol nem, actore nihil probante, absolvitur insons.

Becsületes uram! Szabad legyen szólanom, melyre sponte ereszkedem. Hiszen, az elmúlt országos gyűlésünkben és generalis visitationkban én jelen voltam, az elől el nem futottam féltében, hanem megirtam vala, a hová illet, hogy törvény előtt nem futok, de törvény nélkül senki sem háboríthat, contra jus nem bánthat. Mi az oka tehát, hogy nyilván lévén ez az országos congregatio, senki velem szembe nem szálla? Van bírám, voltak itt oly nagy tudományu bölcs lelkek, kik engem az ország törvénye szerint megvizitáltak, cirkáltak, kik az ő kgylmeknek adatott hatalom szerint megfizettették volna én velem, ha kárára volt boradásom valakinek. Ez volt volna útja az igazságnak. Mert ha potentia mediante veszen ember emberen igazat: fogat fogért, kárt kárért, ect. azt tiltja az istennek lelke az írásokban: az privata ultio, melyről azt mondja isten: mea est ultio, ego rependam. (Róm. XII. 19.) Azért, isten tisztibe lépik, a ki azon elindul, melyet isten soha nem engedett eddig embernek.

Az én boradásom sőt bizony kevéslik. Ihon az egy hónap alatt itt, Udvarhelyt Fogarasi Tamás adatott ki egy hordóval olcsóbban kilenc pénzen, mint én; másikat Cipó János uram az generaliskor (gyűlés) úgy érttettem, s úgy tudom nyolc pénzen egy nap, egy hordóval. Harmadikat Boldogasszonyfalván; negyediket, s ötödiket Szombatfalván, ha nem többet; hatodikat, s hetediket, sőt többet, Bethlenfalván, Kadicsfalván. Ezek csak úgy distálnak Udvarhelytől, mint az Ompoly Fehérvártól. Ezekért kimennek a borivók, ki is hordják a jó bort, hogysem itt szegényt igyanak. Ezek miatt nem lehet, hogy negyven hordó bor elkeljen. Szegény most az ember, kenyeret veszen a pénzzel, s vizet iszik. A só sem kél most úgy, mint annak előtte. A mi pedig illet engemet, a sokadalomkor (mikor más is árult) izeném udvarbíró uramnak: nem bánja, ha cégért teszek? mert szűkös vagyok, az sóknárul sem adák vala ki fizetésemet, nem lévén, a gyűlésre pedig készülnöm kell; izené: nem meri az cégért, a nélkül árultassak. Ezt izené a városi bíró is, Máthé Péter becsületes ember által. Még azt is izené: meghagyta az drabántoknak, ne háborgassák a borvevőket.

Azonban a generalis visitatio és gyűlés érkezvén, pénztől fogva szeredán ebédig sok vendéginknek az Ecclesia-val és egész dioecisissal gazdálkodtunk, minthogy tartoztunk vele a magunkból. Sőt sok becsületes Seniorok (= esperesek), tudós predicatorok kértének, s nem jártanak üresen. Bizony, számtalan sokszor ajándékon küldöttem, pénz nélkül, mert az korcsomát nem szerették s rám estek, mit tudtam tenni!? Azért B (-ecsületes) uram, ha az én borommal adnák is okát a számadáskor, de bizony invidiose van. Mert nem kellene elfelejteni Czipó Jánost, Fogarasi Tamást,

a kik nemine contradicente, árultak. Én ha ugyan ellentéték volna, bizony folyvást nem adtam volna, de a praedictio, refutatio, egyéb ecclesiai Censura, mivel a törvénytelenéget se pápistákban, se cálvinistákban nem szenvedhetem: hitem, élttem ez oka ez iszonyu ránkornak. Én nem adatok, ha száz hordóval lehetne is, nem is lakom soha itt több időt; most sem jöttem volna, ha nem küldött volna a nemes ország és szent generalis. Két annyi fizetésem volt nekem másutt, s mégis inkább fáj másnak a semmi. Látom, ha eskünném is, alig van hitelem.

Kérem Uram kglidet, értesitse az asszonyt, méltatlan ne üldöztessem. Gondolják meg mindenek psalm. 105 15 vers (az én profétáimnak ne ártsatok) Zakariás 2. 8 vers. Én ugyan az evangeliumért szenvedek, de jaj, a ki miatt. Az ur Isten az ő lelkével töltse bé ő kglmét és az ő orcájáról jövő hivesítéssel enyhítse kinjainak hévséges voltát. Act (= Cselek) II. 19. v. kévánom szivből. Ezzel az Ur legyen Uram kgliddel. Írám igen megkeseredett és búsult lélekkel. psalm. 30.

Udvarhely, 15. jülí 1669.

Kgldnek alázatos szolgája

Szentgyörgyi Dávid, mpr.

P. S. Ezt elfeledtem vala, hogy mikor assecuralt volt az udvarbíró, hogy áruljak, melyről kész a bizonyosság, senkit én hozzám nem küldött, hogy már abstáljak. Mi tehát oka, hogy még is reám feleltetett, mint egy latorra? Mint üdvözítőnk szóla az ötlet megfogni akaró kegyetlen zsidóknak: kinek a bélyegét hordozom s kényszerít. Hiszem itt volt püspök uram s az egész ország. Ezt sem az Isten, sem az ember el nem szenvedheti, ily törvénytelen dolgot. Miatha tagadnám, hogy kívánás szerént hol ajándékon, hogy inkább megszünjenek kérni, hol pénzért, mert sokoltam ajándékon oda osztani, s rozsz ember névtől is félttem. Más az, hogy extra ordinarium volt a gyűlés, a mely senki korcsomájának kárt nem tehetett, hanem lett a Cipó és Fogarasi pápista korcsomája kára, de nem vetálja azt a vallóknak ellensége s engem vádolt egyedül teljességgel méltatlan. Az úr itiljen igazat.

Kívül cím: Spectabili ac Generoso Dno. Michaeli Teleki, etc.

Eredetije a Teleki levéltárban, 741. sz. a.

Közli: Konc József.

Különfélék.

= A kolozsvári életnek egy tipikus alakja hunyt el folyó hó 1-én. Rucsk a János, volt ügyvéd meghalt, 85 éves korában. Magán életében mintaképe volt a rendnek, a szorgalomnak, a takarékoságnak, és kevéssel megelégedésnek. Ifjabb korában valamelyes részt vett a közügyekben is, de azután mindinkább félrevonult, s mint különben nőtlen ember, egészen magánosan élt egész odáig, hogy még a tiszteletbeli főgondnokságot sem volt hajlandó elfogadni egyházunkban. Temetésén megjelent a résztvevők nagy száma, valamint a helybeli collegium ifjúsága. A szertartást a háznál főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. végezte, míg a sirnál Herepei Gergely tartott búcsu-beszédet. Nagy vagyonának egy részét, hallomás szerint, jótékony célokra hagyta. Nyugodjék csöndesen!

= Egyházmegyei közgyűlés. A sepsi evang. ref. egyházmegye őszi közgyűlését nov. 30-án tartotta meg Sepső-Szentgyörgyön a collegium egyik gyűléstermében, Ujvárosy József, egyházmegyei algondnok, és Zágoni Pál, egyházmegyei esperes elnöktele alatt. A gyűlés iránt, főleg a papok és tanítók részéről, elég érdeklődés nyilvánult, habár a világiak nagyobb számmal is lehetnek volna jelen. A tárgysorozat főpontját az esperes évi jelentése képezte. Azután az egyházmegyei tanács számolt be működésével, mely után a tan-

ügyi, pénz-, és könyvtári ügyek adattak elő. A személyi ügyek közül leginkább kiemelkedett az egyházmegye veterán főgondnokának, kilyéni Székely Gergely földbirtokosnak, volt országgyűlési képviselőnek, a főgondnokságról betegeskedése miatti lemondása, melyet a közgyűlés jegyzőkönyvi méltatással vett tudomásul. A lemondott főgondnok helyébe nyomban meg is történt a kijelölés Ujvárosy József, uzoni földbirtokos és eddigi algondnok személyében, a kinek helyére Imecs Ernő, erösi nagybirtokos és egyházmegyei tanácsbíró jelöltetett első helyen. A választást, hármás jelölés után, a jövő évben Kolozsvárt tartandó egyházkerületi közgyűlés ejti meg.

— **Orgona-szentelés.** Szép ünnepély van készülöben Seps-Szentgyörgyön. Az egyház új orgonáját, melyet Angster József, pécsi orgona-gyáros készített, január 12-én fogja fölszentelni. Az orgona-szentelés ünnepélye délelőtt 10 órakor veszi kezdetét s az egyháztanács szombati ülésének határozatából, az isteni tiszteleten közreműködésre meg fog hivatni az egyházközség volt jeles segédlelkésze, tisz. Tárkányi György, kolozsvári vallástanító is, tisz. Révay Pál, helybeli ref. lelkész és t. Horváth Ödön segédlelkész mellé. Az egyháztanács orgona-szólókra Kelemen Lajosné urnót és Pataky Ida kisasszonyt, karénnel való közreműködésre a ref. egyházi dalárdát, a Mikó-kollegium és a helybeli polg. leányiskola énekkarát kéri föl. Az ünnepély napján közvacsorával összekötött táncestély lesz az orgona építési költségeinek fedezésére és rendezésére az egyháztanács a helybeli nőegylet választmányát kéri fel átiratban.

— **A téli évszakkal** csak ismét beköszöntött a «Téli Ujság», ez a népek népiesen szerkesztett népujság. Minden további ajánlgatás nélkül itt adjuk előfizetési felhívását: A magyar protestáns olvasóközönség kedves téli vendégének, a Téli Ujságnak immáron a 16-ik évfolyamát indítjuk

ez alkalommal útnak azon jó reményben, hogy minden családnál újlag szíves fogadtatásban fog részesülni. Kedves vendége kíván lenni ez a kis lap ebben az esztendőben is a népek. Építeni a hitben, növelni a jó erkölcsökben, erősíteni a meg nem szégyenülő reménységben, és vizsgálni a megpróbáltatások közt: ez lesz célja és feladata a ránk jövő télen is. S ezekre kinek ne volna szüksége? Oh, azért olvassa ezt minden atya és anya háznépének, egybegyűjtve a férfiakat és asszonyokat, a kicsinykéket és jövevényeket, hogy hallják, s tanuljanak, s féljék az istent, s őrizzék meg, beteljesítve a törvénynek minden ígeit. Különösen felkérjük lelkészársainkat, egyházunk tanítóit, s érdemes presbitereit, hogy nemes és jó munkánkban a lap terjesztése által segítsenek, s a küldött példányokat hivei közt kiosztani szíveskedjenek. A lap 13 négyoldalas számban jelenik meg: december, január és február hónapokban, minden szerdán. Előfizetési ára: 26 krajcár, ha egy csomagban legalább tíz példány küldhető. Kevesebb számú példányoknál azonfelül példányonként 13 kr. postaköltség fizetendő. Előfizethetni postautalványon, Hornyánszky Viktor könyvkiadónál, Budapesten Körös-Tarcsa, 1894. november hó. Szabó János, békesbányai ev. ref. esperes, s a «Vallásos-Iratokat Terjesztő Egyesület» elnöke, Csécsi Miklós, makói ref. lelkész, Budai János, b.-bösszörményi ref. lelkész, szerkesztők.

— **A Magyar-Mese és Mondavilág-ból,** Benedek Elek magyar mesekönyvéből a 18. és 19. füzetet kaptuk meg s így nemsokára befejeződik az öt kötetre tervezett mű második kötete. Pompásan illusztrált, szebbnél szebb mesék és mondák váltakoznak a két füzetben is. Egy füzet ára 25 kr. 10 füzeté 2 frt. 50 kr. Az első kötet (10 füzet) pompás kötésben 3 frt. A nagybecsű könyvet még mindig meg lehet rendelni az első füzettől kezdve, a kiadó Athenaeumnál.

HIVATALOS RÉSZ.

3324—1894.

FÖLHIVÁS,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium
m. tt. Elöljáróságának.

Közelebbről milleniumi kiadás gyanánt az Athenaeum irodalmi és nyomdai társulat kiadásában és Szilágyi Sándor szerkesztésében füzetes kiadásban megindult «A Magyar Nemzet Története» című nagy mű, mely I—X. kötetben fogja tárgyalni a magyar nemzet történetét, a legrégibb idők napjainkig.

E munkának hozzánk beküldött programja és már megjelent I-ső füzeté biztosíték arra nézve, hogy úgy szöveg, mint illusztrációk tekintetében a megjelenendő mű tudományos színvonalon fog állani.

Ezen okból van szerencsénk Cimedet felkérni, hogy ezen munkára a tanárok figyelmét fölhívni méltóztassék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. november 27-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1515—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. református egyházkerületben, a görényi egyházmegyébe kebelezett köbölküti egyházközség papi állomása, elhalálózás folytán megüresedvén, ezennel köröztetik.

Javadalma: tizenöt hold 1356 négyszögöl föld jövedelme, az egyház által fizetett adóval együtt, 20 frt. 82 kr. az egyházkerület pénztárából 311 frt. 1 kr. dézma-kárpótlási tőke kamatja; 21 frt. alapítványi tőke kamatja 1 frt. 68 kr. természetben teljesített munka értéke 17 frt. 80 kr. a természetben fizetendő kepe egyházhatósági becsértéke 322 frt. 34 kr. összes jövedelem tehát: 673 frt. 65 kr. kerttel és gazdasági épületekkel ellátott, megújított lakás.

Megválasztandó lelkész aña hivatalát 1895. év április hó 24-én tartozik elfoglalni. Köteles tagja az egyházmegye

özvegy-árvai gyámintézetének, első évi fizetését meg kell osztania a néhai lelkész özvegyével.

Pályázati határnap: folyó évi december 27. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvárt, 1894. december 4. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1465—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdí egyházmegyébe kebelezett csikvármegyei körlelkész énekvezéri állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: évi 300 frt. készpénz, mely összegből 100 frt. lakáspénz, a kántori lak házbér jövedelméből. A lakáspénz esetleg hasonló jövedelmű természetbeni lakással helyettesíthető.

Pályázati határnap: f. é. december hó 27. A folyamodványok hozzám adandók be.

Kolozsvárt, 1894. dec. 4. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1511—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett küsmödi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 188 frt. 42 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete. A megválasztandó köteles egy évi javadalmának hat százalékát egyszersmindenkorra, azután az évi járulékot a gyámintézet javára fizetni.

Folyamodások f. é. dec. hó 26-ig küldendők nt. Menyhart András esperes aához, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvárt, 1894. dec. 4. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. December 13.

50. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÓN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Szent nép és királyi papság.

Zola, a híres francia regény-író, közelébről megirandó regényében, melynek címe «Róma» lesz, azzal a nagy problémával foglalkozik, hogy «vajjon, az evangyélium elveihez való visszatérés, mellőzve minden dogmát, biztosíthatná-e nekünk a lelki békét, a társadalmi rendet?» Tudvalevőleg, folytatása lesz ez az érdekes tárgy regény egy csak ez év folyamán megjelent szenzációs regényének, a «Lourdes»-nek. Ennek a regénynek fő-hőse, Pierre Froment abbé, elveszítvén gyermekkori, ősi hitét, melyet édes anyja ölében a dajka-dallal szívott magába az evangyélium életető levegőjéből, meghasonolva ön-magával és a világgal, elzarándokol a lourdesi csoda-barlanghoz, hová naponkint ezerek, meg ezerek elmennek, testi és lelki nyavalyáikra gyógyító balsamot keresni; de hiába fárad, mert nem találja azt meg. Most, ezen új regényében, elviszi a nagy regény-író hőst Rómába, a szent városba, a szent Péter széke elé, nem hogy erőt nyerjen a hitre, hanem hogy feleletet találjon azokra a problémákra, melyek korunkban a civilizált népeket foglalkoztatják, s melyeknek legfőbbje éppen az, melyet fönnebb idézünk.

Kétségkívül, érdekes téma. Hogy miképpen fogja megfejteni, minő feleletet ad a fölvetett kérdésre a kiváló naturalista regény-író, azt még nem tudhatjuk. Azt azonban előre is megjövendölhetjük, hogy ha kívül nem helyezi magát a dogmákon, ha, mint hithű katolikus, azon állásponton marad, hogy a római katolikus egyház az evangyéliumi elveknek és igazságoknak egyedüli letéteményese, az egyedül üdvözítő egyház: aligha fog kielégítő feleletet adni; olyat, a mely biztosítja a lelki békét, és a társadalmi rendet.

De, miért is irtuk cikkünk homlokára a «Szent nép és királyi papság» címet, ha Zoláról be-

szélünk? Azért, mert a naturalizmus nagy mesterének fölvetett érdekes problémája önkintelenül is eszünkbe juttatta a Péter apostol-féle szent nép és királyi papság gondolatát, látva, tapasztalva, hogy a máj reális világ mily távol áll attól; hogy a lelki béke és a társadalmi rend mennyire meg van zavarva, mert, a népek nem ismerik eléggé a vallás belső értékét, az evangyélium életető lelkét, hanem csak az úgy nevezett Schleiermacher-féle külső héjkat nézik minden vallásos és egyházi intézményen. Pedig hát, a különféle felekezeti hitcikkek, egyházi törvények és rendeletek, annál kevésbé az egyházak existenciáját biztosító kisebb-nagyobb anyagi áldozatok nem a vallás, nem az evangyélium, hanem az azt befedő burok, melyet fel kell törnünk, hogy a maghoz behatolhassunk, a mely mag magában rejti a lelki béke csíráját, a társadalmi rend, testvéri szeretet alap-törvényeit, és a melyet, ha egyszer megízleltünk, édességét el nem feledjük soha; íze, hatása meglátszik egész életünken, zománca tündöklök minden cselekedetünken. Az egyes egyedeknek az evangyélium lelkétől így áthatott élete teremt meg csupán azt a társaságot, melyre méltán rá illik a szent nép és királyi papság elnevezés. Ezen társaságban a «királyi papság» fényes megtiszteléssel nevezett világi elem nem nézi le, nem kicsinyli a «szent népet», a papságot, s ezzel együtt az azt képviselő anyaszentegyházat, hanem magát is segítő társául tekinti abban a gyönyörűség munkában, abban a magasztos kötelesek teljesítésében, melynek célja, a lelki béke, és a krisztusi evangyéliumok diadalra juttatása.

Az evangyéliumnak hathatós ereje és a szent léleknek soha meg nem szűnő működése már kezdetben, az apostoli korszakban, majd a reformációt előidéző fény sugaraiiban, s az után is, különösen pedig e század folyamán minden szabad szellemű intézményben oda irányult, hogy a fenálló társadalmi válasz-falakat, a népeket elkülönítő

korlátokat lerombolja, az embernek visszaadja emberi méltóságát, istentől nyert jogait, kifejezésre juttassa tehetségeit, hogy átplántálja a szívekbe és az életbe a szabadság, egyenlőség és testvériség magasztos elveit. Nicsen közöttetek sem úr, sem szolga, hanem mindnyájan szabadok vagytok a Jézus Krisztusban való hit által. A születés, vagyon, rang, hatalom, a mi a helyzet-különbségeket megteremti, a népeket osztályokba sorozza, elenyészik mind a keresztyéni szabadság álláspontján. Azok csak eszközök, míg a cél a hit és a szeretet. Ezekben elsők lesznek az utolsók, gazdagok a szegények, erősek a gyöngék, mert isten nem a külsőt, hanem a belsőt, a szíveket és lelkeket vizsgálja. Sőt, elenyészik még az az éles különbség is, a mely van, például, a katolikus egyházakban klerikus és laikus között. Az evangéliumi protestáns állásponton a papság, a «szent nép» nem képez külön, a világi elem felett álló rendet, nem bír lényeges kiváltságokkal sem a rituálékban, sem az egyházi közigazgatásban, hanem, mint azokra lelkében hivatást érző egyén, hirdetője az isten igéjének, kiszolgáltatója a szent sákramentumoknak, végrehajtója az egyház érdekeit és felvirágzását előmozdító törvényeknek és rendeleteknek, szolgálja az úrnak.

Azonban, amaz isteni erőknél folytonos működése, a leforgott csaknem kétezer év óta sem volt képes arra, hogy a válaszfalakat lerombolja, s ez által a lelki békét és a társadalmi rendet helyre állítsa. Nem mondjuk, mert hiszen a lelki képességek, az istentől nyert adományok különböző mértéke, és a munkatér, melyekben azokat érvényesítjük, természeténél fogva is elkülöníti az embereket, bizonyos osztályokat teremt a társadalomban, és kinek-kinek, a mint érdemli, a szerint adjuk meg az elismerést: de, soha sem szabad felednünk, hogy mindenik osztály egy célt van hivatva teljesíteni, a melyet, ha becsületesen megoldott, éppen úgy megérdemli a méltánylást, mint ama másik, magasabb osztály. A társadalom egy nagy gépezet, a melyben oly szükség van a legkisebb szegecskére is, mint az egész-t mozgató gőzre; a tűzrakó éppen oly hasznos munkát végez, mint a kormányzó gépész. Egyik a másik nélkül el nem lehet. Az igazság-szolgáltatás, törvénykezés, katonaság, közmunka és közlekedés egy szikrával sem állanak fontosabb munka szolgáltatásban, mint a tanügy és az anyaszentegyház; sőt, ha különbséget akarnánk tenni, joggal mond-

hatnók, hogy a lelki élet tényezői felette állanak az anyagi élet tényezőinek, a lélek elsőbb, mint a test, mert ez elenyészik, de az megmarad mindörökké, s így ennek munkásai is megkövetelhetnék az elsőbbséget amazok felett. De, nem teszik, csak egyenlő mértéket kérnek; csak a maguk állásának méltóságát és tiszteletben tartását várják és követelik.

Szinte mondanunk sem kell, hogy az osztálykülönbségek visszaszállapota igen gyakran felforgó a lelkészi karral szemben is. Sokszor olyanok nyilatkoznak kicsinylően a társadalomnak ezen nagy hatalmat képviselő, morális tényezőjéről, a lelkészi karról, a kik talán még arra sem volnának méltók, hogy egy-egy papnak a saruit megoldják, sem intellektuális képzettségüket, sem társadalmi állásukat tekintve. Nem légből kapott állítás ez, fájdalom, hanem a való élet által nyújtott tapasztalat. Általánosságban el is mondok egy pár eklatánsabb esetet. Egy ref. világi urnak a felesége, ki mellesleg, egy hétszilvafás, régi nemesi család sarja, midőn észre vette, hogy a férje több stólat szánt a saját gyermeküket keresztelő papnak, mint a mennyit ő adott volna, nem átalotta több, más felekezetű nő előtt kifakadni: «Rongyos papja, soha életében se látott arnyi pénzt!», s talán, hogy a rongyos papot majd otthon, örömeiben meg ne üsse a gutta, még meg is kevesbitette. Egy másik hívünk, a ki egyik kálvinista főúrnak birtokán meglépesedett tisztartó, hallja, hogy a helybeli pap képezdében akarja adni a leányát; társaságban szóba kerül ez a dolog, és a mi tisztartónk úgy vélekedett, hogy: «A máj világban mivelte ember nem adja képezdében a leányát!» Hallottam azt is, hogy a több hivataltok, roppant kicsinylően nyilatkoztak azokról a «nyomorult falusi papokról», a kik eldugva élnek a világtól

Nóhát, kérem, lehet, hogy bennünk is van hiba; lehet, hogy ruhánk szakadt, rongyos; lehet, hogy oly nemű miveltséggel nem bírnak, mintegy talán még hat gimnáziumi osztályt sem végzett kövér gazdatiszt; lehet, hogy nem tudunk úgy hajlongani, mint egy postás, egy vasútas, vagy egy adótiszt, de, hogy a kálvinista papságról, avagy csak egyről is, saját híveink által ilyen megjegyzések tétessenek, és éppen társaságban, a hol más felekezetűek is hallják: ez oly kicsiny fokára mutat nem csupán a miveltségnél, hanem a vallásos érzületnek, a felekezeti függésnek, hogy egy tisztességes falusi parasztban annál különbet

az általatok megkötött (esetleg szétbontott) házasságokat, s gondoskodott és rendelkezett arról, hogy valamely egyháznak terheit mindenki hordozza s legalább bizonyos formák megtartása nélkül senki illetékes egyháza kebeléből ki ne léphessen s ha mégis kilép, köteles, egy másik egyháznak tagja lenni.

Most meg kimondja törvényben: az egyházak szolgálatára többé szükségem nincs, a mit ők tesznek, az többé nem államérvényes, szertartásaikat igénybe veheti, a ki akarja, de abból senkinek semmi haszna, előnye nincs, az csak fölösleg, esetleg teher s ha valaki nem hajlandó, fölösleges terheket viselni, jelenikzzék a polgári előjárónál, hogy ő felekezeten kívüli kíván lenni.

S ha mindezekben veszélyt látunk egyházunkra nézve, megkapjuk a feleletet: a lelkiismeret kényszerítést nem tűr, a hitet valakire törvénynyel rá parancsolni, nem lehet, ott vannak a papok, utassák meg hitőknek erejét, szerezzenek maguknak áldozatkész híveket, teljesítsék akkora mértékben a lelki gondozást, hogy legalább is megtartsák a meglévőket.

Talán van is valami igaz e feleletben.

Nézzünk azért szemébe annak a javaslatnak, lássuk meg, minő állást kell elfoglalnunk azzal szemben s megvalósulása esetén, mi volna a teendők.

Mióta az egyházpolitikai javaslatok fel lettek vetve, annyi cikk jelent meg ezekről egyházi és politikai lapok hasábjain, annyi beszéd hangzott el a törvényhozás mindkét házában legjelesebbjeink ajkairól, annyira meg lettek azok vitatva pro és kontra az érdekelte felekezeti főhatóságok által, sőt kiterjesztve a nemzet minden rétegére a felekezeti színezettel, vagy valláskülönbség nélkül egybehívott értekezleteken, népgyűléseken, mindenütt szem előtt tartva az azokban levő eszmei igazságot épp úgy, mint annak az igazságnak a megvalósításban nyilvánulandó hatását; az állami érdeket épp úgy, mint a felekezeti és nemzetiségi szempontokat, elannyira, hogy ezeket tekintve, alig volt mostanában törvényjavaslat, mely szélesebb mederben folyt, ilyen általános érdeklődést keltett, s ennyi oldalról megforgatva lett volna, mint éppen ez.

Ezért teljesen fölösleges, sőt részemről lehetetlen igyekezet volna, ha e javaslatokról valami újat akarnék mondani s egészen tisztában vagyunk azzal is, hogy a prot. egyházak kivétel nélkül mellettük foglaltak állást és ez, tekintve azoknak eszmei tartalmát, alig lehetne másképp, mert hiszen maga a protestánsizmus keletkezése a gondolat és lelkiismeret szabadságának hangoztatására vezethető vissza; ezt hangoztatták egyházunk alapítói, ezért küzdöttek, vértettek azok a dicők, kik nevüket anyaszentegyházunk történetében megörökölték; ezt valljuk és hirdetjük ma is, s ha bármely érdekből fordulnánk ma e javaslatok ellen, melyekben az általunk vallott és hirdetett eszmék nyernek kifejezést, saját létalapunkat tagadnók meg.

Ezt nem tehetjük, nem is tesszük, ám, azért megvannak az aggodalmaink az általuk teremtetendő új helyzettel szemben és azon következményekre nézve, melyeket e javaslatok életbeléptetése fog előidézni.

Ilyen aggodalmi vannak Szász Károly püspöknek, ki ezek miatt a felekezeten kívülségről szóló harmadik

fejezetét meg sem szavazta és ilyen aggodalmi vannak, Pap Gábor püspöknek, ki mindent megszavazott ugyan, de szavazatát így indokolja meg: »Az egyháznak soha sincs hátrányára, ha azok, kik lélekben megszűntek tagjai lenni, a kik megtagadják hitcikkelyeit még nyilvános föllépésben is és felszólalnak ellene, kilépnek azon egyház kötelékéből; ez soha sem gyöngülésére, hanem erősítésére vezet azon egyháznak, mert azok a disszolutio elemét képezik, azok az erjesztő kovász, mely ha az egyház kebelében marad, romboló hatása sokkal veszedelmesebb, sokkal inkább érezhető, mintha az ilyenek kilépnek az egyház kötelékéből. Szász Károlynak aggodalmaiban nem osztozik, mert noha valószínű, hogy éppen a mi egyházunk fogja anyagilag legjobban megérezni a veszteséget, többet ér, gazdagabb, erősebb az olyan egyház, melynek hiveit, ha számunk le is olvad, vallásuk igazságának meggyőződése hatja át, mint a nagy szám, melynek jelentékeny része belsőleg különben sem tartozik az egyházhoz.»

A két eshetőséget így egymással szembe téve, határozottan igaza van Pap Gábor püspöknek, azonban van még egy harmadik eshetőség s tán ez volna nemcsak relative, de absolute a legelőnyösebb és legigazabb, t. i. az az egyház a legerősebb, a leggazdagabb és az ér legtöbbet, a melynek tagjai soha sem szűnnek meg lélekben is tagjai lenni az egyháznak, a melynek tagjai hitcikkelyeiket nyilvánosan is vallják, védelmézik, ha kell életükkel is; a mely egyház tagjainak száma nem hogy leolvadna, sőt folyton folyvást szaporodik és pedig olyanokkal, kiket vallásuk igazságának meggyőződése hat át.

Hogy ez az erősebb, gazdagabb, legtöbbet érő egyház a mi ev. ref. egyházunk is lehetne, erre úgy látszik, Pap Gábor nem gondol, sőt valószínűnek tartja, hogy anyagilag legtöbbet veszíteni, számban leolvadni, éppen a mi egyházunk fog s csak mintegy vigasztalást keres abban, hogy a megmaradottak annál inkább átlesznek hatva vallásuk igazságától.

Fájdalom, két püspökünknek aggodalma nem alaptalan, közös mindnyájunkkal, első sorban is velünk, kik az egyháznak hivatalosai vagyunk s már hivatásunknál fogva annak ügyeivel legtöbbet foglalkozunk, a kiknek sorsunk, existenciánk és egész életünk az egyházzal teljesen össze van forrva; de megvannak az aggodalmi az egyház minden hű fiának is.

Mert, lássuk csak, milyen volt a helyzet ezelőtt és milyen lesz ezután?

A mi egyházunk a maga fundamentumát a hívek vallásos buzgóságára rakta le, élő kövekből épült föl s a mi állandó vagyunk van, mind azt hirdeti, hogy egyházunk tagjai a múltban vallásuk igazságának meggyőződésétől mennyire át voltak hatva.

Alig van egyházunk, a melyben hol egy templom, iskola, papi, vagy tanítói lak, hol egy erdőrésztlet, vagy más fekvőség, esetleg másnemű alapítvány, szent edények, urasztali készletek, ne tennének tanubizonytságot arról, hogy őseink igazán szerették az ő hitőket, vallásukat.

És mindenütt jó példával jártak elől a mi nagyjaink, a főurak. Az egyház hány hivatalosa köszönhette kiképezését a főurak anyagi pártolásának, emelkedését azok által való támogatásának.

A papot mintegy belső bizalmas emberüknek tekintik, gyermekeik nevelésével megbizzák, komoly körülmények között tanácsával élnek, s hány eset emléke maradt fenn, hogy a legnagyobbaknak esetleges erkölcsi könnyüvérségét, a pap egész nyiltan és méltósággal ostromozza, a nélkül, hogy ezért az illető a pap ellen támadna, azt hivatalától megfosztani törekednék, vagy az egyházból ő maga kivánná ezért kilépni, vagy csak jótéteményeit vonná is meg attól.

Főurainknak nyomában jár a birtokos osztály, büszkeségét helyezi abban, ha patronus lehet. Nem kell kötéllel fogni, hogy érdeklődést mutasson az egyház ügyei iránt, ő maga hoz áldozatokat, csak hogy befolyása lehessen az egyházi dolgokra. Sokat ad rá, ha a pap jóindulatát birhatja, társas összejövetelek alkalmával a papnak ott kell lenni, mintegy komolyabb erkölcsi tartalmat ad az ő jelenléte az egész társalgásnak.

És a midőn ünnepet szentelnek s templomba hív a harang, ott vannak a főurak, a nemesek s az általuk adott, de a papnak imája, a szivnek indulatja és a szent érzelmek által megszentelt kenyeret és bort a néppel együtt élvezik az uri szent vacsorában.

Ilyen példák láttán indulva, maga a nép hiven, jó lélekkel, önkint rójjá le tartozását az egyház és annak hivatalosai iránt. Hitéhez ragaszkodik, azért áldoz, mert látja, hogy azt teszik az ő urai is. A templomba buzgón eljár, mert ott vannak a nagyok is. A papot hogy ne becsülné, hogy ne tisztelné, hiszen azok is becsülik és tisztelik, a kiket ő maga fölött lát.

És a pap bátor, merész. A hiveket, az igazakat pártfogása alá veszi, bizalmasává teszi, ez által azoknak bizonyos tekintélyt ad. Az erkölcsi félrelépőket megdorgálja és szava súlylyal bír, megbélyegez. Mintegy általános a nézet, hogy a pap mindenek fölött erkölcsi bíró, Isten törvényének személyesítője s így őtet személyében megbántani, nem szabad, vele ellenkezni, nem illik, őt megrövidíteni, tőle valamit elvonni, nagyobb bűn. Általában, úgy tekintetik, mint a ki igazán istent szolgálja, istennek szavát szólja s ez a felfogás kifejezést nyert azon régebbi törvényes rendelkezésekben, melyek szerint külön büntetések voltak szabva arra, ki papot tettelesen bánt, vagy megkerget.

(Folytatása következik.)

Bitay Kálmán.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. dec. 8.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, közjegyző, Gyarmathy Miklós, Domokos Antal, dr. Vályi Gábor, Deésy Gyula, ig.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi-előadó, Herceg Lajos, h.-műszaki előadó, dr. Sárkány Lajos, számvevő, Deák József, pénztárnok, Bodor Antal, k.-előadó és Kádár János, s.-titkár.

Az ülés megnyitása után, felolvastattak az időközben elnököleg ellátott közigazgatási és kölcsönügyi ügydarabok jegyzékei s az ismertett intézkedések megtétele jóváhagyó tudomásul vétetett.

Ezután következett a tárgysorozat, melynek rendjén, első helyen sepsi-szentgyörgyi Mikó-kollegiumunk szomorú jelentése ismerttetett, néh. Várkonyi Endre,

jeles fiatal tanárunk hirtelen elhunytáról s az így üresen maradt tanszék teendőinek ideiglenes ellátásáról. Igazgató-Tanácsunk mély fájdalommal vette tudomásul nevezett buzgó tanár aa. hirtelen elhunytát s a helyettesítés iránt tett intézkedéseket jóvá hagyta. jelentést tévén egyuttal erről a nmlgu. közokt. Miniszternek is. Fölhivta egyidejűleg a kollegiumi Előjáróságot arra is, hogy a szóban forgó tanszék betöltésére irányuló pályázati hirdetést mielőbb tegye közzé, hogy a jövő év elején tartandó közgyűlésen az állás betölthető legyen.

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter urnak a nem állami tanárok nyugdíjintézetéről szóló törvény végrehajtása tárgyában kiadott utasítása felolvastatván, tudomásul vétetett s teljtartalmulag közölni határozott összes kollegiumaink előjáróságaival, a szükséges intézkedések megtétele végett.

A szász-lónai ev. ref. elemi népiskola államosítása tárgyában leérkezett miniszteri leirat, mely szerint az állam csak abban az esetben hajlandó e helyen az állami iskolát felállítani, ha az egyházközség három tanteremmel s egy tanítói lakással bíró iskolaépületet emel s azt 40 évig, évi 360 frt. haszonbéri összeg mellett az állam részére átbozsátja, 40 év leforgása után pedig úgy az épületet, mint a telket teljes tulajdonjoggal az államnak átadja: érdemleges elbírálás alá vehető, megfelelő építési költségvetés hiányában, nem volt s így oly kéressel tetetett át főt püspök aához, hogy a Miniszter által kiigazított tervnek megfelelő költségvetést készíttetni sziveskedjék.

Losádi és kisbaconi egyházközségeinknek, a felekezeti iskolák megszüntetése, illetve, állami iskolák felállítása tárgyában kötött szerződésai, az Ig.-Tanács által már elfogadott előleges szerződési pontozatok megfelelőknek találtattak s így megerősítettek.

Alsó ilosvai, magyar-borzási, szépkenyerü-szt.-mártoni és árpástói egyházközségeinknek pedig engedély adatott, hogy a bemutatott szerződési pontozatok szerint, iskoláik államosítása tárgyában lépéseket tehesse.

Ezek után, h.-műszaki előadó aa. indokolt előterjesztésére, kimondotta Ig.-Tanácsunk a theol. intézet épületének a városi vízvezeteki és csatornázási hálózatla leendő összekapcsoltatását s így az eredeti tervezettől eltérve, melyben tudniillik házi vezeték berendezése volt tervezve, ezen munkálatok végrehajtásának biztosítására a pályázati hirdetés közzététele elrendeltetett.

Ugyancsak h. műszaki előadó aa. szakszerű előadása alapján vétetett beható tárgyalás alá Pollitzer Zsigmond, bpesti bankár és építésvállalkozó kiegészített ajánlata is, mely szerint az erdélyi ref. közalapnak Bpsten levő s még beépítetlen három telkének, egy-egy háromemeletes bérházzal leendő beépítésére nézve tesz ajánlatot. Ezen ajánlat szerint a szóbanforgó építkezésekbe fektetendő tőke 6-98 százaléka van tiszta jövedelemkint biztosítva még azon időre is, midőn az épületek adómentessége megszűnik. Ig.-Tanácsunk e kedvező ajánlatot egyhangulag elfogadta s úgy az építési, mint az öt évre szóló bérleti szerződésnek nevezett vállalkozóval leendő megkötésére főt. püspök aát és Feszty Gyula, bpesti műépítést kérte föl.

Végül, főt. püspök aának a jövő év elején megüresedő egyházkerületi számvevői állás ideiglenes betöl-

tésére vonatkozó előterjesztése olvastatott föl, mely is teljtartalmulag elfogadtatván, annak értelmében a számvévői teendők ideiglenes vitélével Maksai János, pénztári ellenőr aa. bizatott meg, az 1895. évi junius hó végéig, mig t. i. ezen állás végleges betöltése iránt intézkedés lesz tehető.

Ezzel az ülés, az idő előhaladottsága okán, bezáratott.

r. s.

Hol vannak a «Rikán-belőli Communitás» relikviái?

Nagy Sándor, hidvégi reform. lelkész és veterán barátom, akarám mondani, Háromszék megye idősebb, de annál érdemesebb lelkészi gárdájának még most is egyik leglelkesebb, mint magát szerényen nevezni szokta, k ö z h a r c o s a, a «Székely Nemzet» című lap egyik mult heti, 183 ik számában megemlékezővén Székely Gergely úrnak a Rikán-belőli (négy egyházmegyéből álló) Communitás főgondnokságát illető lemondásáról, azt a nyílt kérdést veti fel: mennyiben sikerült a több, mint 250 éves, több erdélyi fejedelmek, s később osztrák-házból való királyok által megerősített diplomákon álló testületnek, a Rikán belőli Communitásnak, relikviáit összegyűjteni, s hogy azok hol, s kinek felügyelete alatt vannak elhelyezve, illetőleg, kinek adattak át megőrzés végett, s miből áll ama szent hagyaték?

Miután eme válaszolásra váró négyágu kérdésre feleletet adni, helyzetemnél főgva, mintegy provokálva vagyok, engedje meg az én barátom-uram, hogy ezt ne az általa választott orgánumban, hanem, egyházi iskolai szempontból beszélve, a mi lapunkban, a Pr. Közlönyben, tegyem meg röviden, természetesen, a nt. Szerkesztő úr szívesességéből. Mert, eltekintve a Pr. Közlöny «hivatalos» jellegétől, ha még a szorosabb értelemben vett egyházi ügyeinket is profán lapokban traktáljuk: lehet-e azon csodálkozni, ha kálvinista papjainkat minduntalan arról vádolják, hogy: «egészen elvilágiasodtak»...?

A kérdés három első ágára, együttesen, a következőkben felelek. A Communitás iratai és tárgyai 1871 től fogva kollegiumunkban tartattak, s eleinte valószínűleg az igazgatók felügyelete, vagy kezelése alatt állottak. Midőn 1881—84. időszakban tanvezető tanár voltam, egy nyári nagy takarítás, illetve, rendezkedés alkalmával, bukkantam rájuk egy akkori osztály-helyiség előtti zúgban álló szekrényben, a mely más-különbben mindenféle lim-lommal volt tele, s a mely szekrény a kollegium tulajdonát képezte. Innen a könyvtárba vittem át, s ott egy kálónálló szekrénybe tettem, a hol most is vannak. De, ezt megelőzőleg, a «találmányról» adandott alkalmakkor szóbeli jelentéseket tertem több ízben többeknek, s különösen Székely Gergely, Csizsér Gábor, Nagy Sándor, és Révay Lajos uraknak, a kik egyezőleg arra kértek, vi-

gyázzak rájuk, s tartsam a könyvtárban, mig valamelyik gyűlés hivatalosan átveszi: abban a hiedelemben lévén az illetők velem együtt, hogy a pecsét és más iratok valószínűen a Communitás «ládájában», az elnöklő esperesnél vannak. Hanem, soha senki számon nem kérte.

Történt, hogy, gondolom, 1889-ben, a legutolsó Communitás-gyűlésen, nem tudom kinek az indítványára, egy bizottság, s köztük éppen Nagy Sándor is, küldetett ki a Communitás ügyiratainak és értékeinek számba vételére. Azonban, midőn Székely Gergely communitási főgondnok úr látta, hogy ez a bizottság, valószínűleg a Communitásnak, mint «tetszhalottnak» élettelenlése miatt, annyit csinált, hogy semmit sem csinál ő maga vette öreg, beteg és reszketős kezébe ezen ügy tisztázását, rendbe hozatalát is, hogy «midőn szólítja az úr, számot adhasson az ő sáfárságáról, mert nem lehet ezután sáfár», a betegség és az emberi természet elenyésző volta miatt. E végből, részint közvetlenül, részint közvetve írásban fölkereste a kollegium előjáróságát, az érdekelt egyházmegyék espereseit és más illetékeit, hogy a kezük közt, vagy tudomásaik szerint valahol létező tulajdonait a Communitásnak szolgáltatassák be akár ő hozzá, akár alólirtohoz. Ennek következtében, miután az eddigi leltárak is megkerültek, meg lehetett állapítani, hogy mi van meg és mi hiányzik a Communitás relikviáiból. S lassankint összekerültek annyira, hogy nem csak a legutóbbi, 1871-ki leltár szerintieket lehetett számba venni, hanem 1871. óta a legújabb időig datált iratokat is összeszedni és alólirt részéről pótlólag leltárba venni lehetett.

A teljesen kiegészítet leltárt a kollegiumi előjáróság 167—1894. sz. alatti jkvi határozattal egy bizottsággal felülvizsgáltatván, az minden egyes darab irományt, okiratot és más tárgyat rendben, és valósággal létezőnek talált. A minél fogva ugyancsak a kollegiumi előjáróság 298—1894. sz. a. határozatában a leltárt aláírásával hitelesítette, s a három leltár egyik példányát a levéltárba, a másodikat a Communitás irattárába és a harmadikat a mélt. Székely Gergely, communitási főgondnok úrnak megkülkeni határozta el, miután már azelőtt a 87. és 115—1894. előlj. szám alatt intézkedett, hogy a Communitás irattára a könyvtárban méltó helyet és állandó őrizetet kapjon a könyvtárnok részéről.

Következnek a kérdés negyedik és utolsó ága, hogy miből áll ama szent hagyaték? Erre nem annyira én, mint inkább a Pr. Közlöny nt. Szerkesztője tud megfelelni az által, ha szíves lenne kijelenteni, hogy készséges lesz, lapjában kiadni az általam másolatban beküldendő jegyzéket, s illetőleg leltárt, a mely terjedelemre nem hosszú (egy számba is bele fog férni), s mely minden esetre érdekes kulturtörténeti adat leend nem annyira Háromszék megye, mint inkább az erdélyi ev. ref. egyházkerület történelme érdekében addig is, mig «az elaludt leányzó még valaha fölébredne.» (Igen szívesen. Szerk.)

Sepsi-Szent-György, 1894. dec. 9-én.

Benke István,
ev. ref. kol. r. tanár, mint könyvtárnok.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Csúzi Cseh Jakab, theol. doktor, komáromi pap két levele Komárom és a református egyház védelmezése tárgyában Nagy-Ári Főzsefhez, Apafi Mihály fejedelem udvari papjához és ennek válasza, 1683-ban.

Apafi, erdélyi fejedelem ekkor az erdélyi táborral Győr városa alatt állott (lásd P. Közlöny folyó évi első számát, Tofeus élete) a Bécset ostromolni, és bevenni akaró török fővezér, Karamustafa intézkedése szerint. Mint fejedelem

elődei, úgy Apafi is magával vitte rendesen a táborba papját is. Ide küldötte tehát Nagy-Árihoz levelét a tudós pap: Csúzi Cseh Jakab, ki Losoncon, Kocson, Debrecenben, Pápán, sat. folytatott papi hivatalt, s később püspöki méltóságra emeltetett. Gályarabságra hurcoltatott a protestáns lelkészekkel, honnan, azonban, váltság-pénzzel kiszabadult. Több munkát irt és adott ki: 1. Kincses tárház, 1668. S-Patak. Lelki bölcsesség tanító-oskola. 1680. Debrecen. 3. Edom ostroma, avagy Abdiás próféta magyarázatja rövid predikációkba foglalva. Ehhez van csatolva: Egy néhány szép elmélkedések. (Ezzel kedveskedett Nagy-Árinak is, a mint második levelé-

nek utóiratja mutatja.) 1682. Debrecen. 4. A szentek egyeségéről. 1693.

Nagy Ái életéről lásd P Közlöny harmadik szám, 1894 Tófeus élete.

I.

Reverende in Christo Frater, Domine. Fautor Colendissime, salutem et observantiam!

Az igaz ítéletű istennek bűnös nemzetünkre bocsátott kemény ostromzásának idején, mi is nagy szorongatások között levén, serénységgel munkálkodnánk szegény városunknak, s virágzó ekkleziáinknak megmaradásában. Melyre célozván, minap meg is indítottuk volt követeinket oly instrukcióval, hogy mlgos Tökölyi Imre, fejedelem (ő nga kgyls. protekciójához ragaszkodnánk. Azonban, valami kedvetlen hír cserdülvén az ő nga. hadainak véletlen megsértődése fölől, követeink hazatértenek, s igekezetünk füstbe ment. Azután is azon intenciót reassumálni akarván, semmi tettel móddal elől nem mehetünk szándékunkban. Ezaránt való hallgatásunkat pedig contumaciára magyarázván Tökölyi uram ő nga. hadai, s kiváltképpen a Talpasok (gyalogkatonák), végső veszedelemmel fenyegetnek bennünket. Nem tudunk mit tenni, sem föl, sem alá nem mehetünk. Isten után, a méltóságos erdélyi Fejedelem, kgyls. urunk ő ngára néznek szemeink, kinek is alázatosan udvarlanunk (oh, nagy szerencsétlenség!) nem engedtetik. Félünk, rőtögünk éjjel és nappal mind az Ottomány nemzetnek, s mind más kegyetleneknek kezektől, lévén előltünk az szomorú példák. Csak minap is a Sziget közben némely falukat fölvervén a kurucok, Szapon vallásunkon levő ministert is öltének meg. Kegyelmedet azért. Tiszteletes uram, kénszerítetem confidenter megtalálni, kérvén a Jézus Krisztus vére hullásáért, reménkedjék mellettünk kgyls. urunk ő nga méltóságos orcája előtt, leljen ő nga. bölcsen módot megmaradásában ez szegény városnak, és ebben levő szép ekkleziának, mely sok időktől fogva ezen tudományban levő skholáknak és ekkleziáknak növelő, s tápláló anyja volt, és az nagy üldözés alatt is az igazság mellett perseverált. Hadd növekedjék az istennek áldása ez istenes kegyességért az ő nga. fején, hadd terjedjen dicsőséges híre neve ő ngnak ez kegyelmességért, hadd szolgálhassuk buzgóságosan istenünket az ő nga. hosszú életeért, és boldog előmeneteleért. Amen. Dabam Comarini, die 12. aug. 1683.

R. V Dominationis Conservus in opere Christi conjunctis-imus

Jacobus Cseh Csúzi, mpr.

Külcim: Reverendo in Christo Fratri Domino Josepho Nagy-Ái Dno. Fautori colendissimo.

II.

Nagy-Ári József válasza Csúzinak.

Igaz atyafi szeretettel való szolgálatomat ajánlom, uram, kegyelmednek. Isten kegyelmedet szerencsésen, boldogul éltesse, s ez felháborodott szomorú időkben kegyelmes szemeivel vigyázzon kegyelmedre, s az kegyelmedéire!

Tiszteletes Csúzi uram! Az kegyelmed nekem becsülettel irt levelét hasonló becsülettel, s tisztességgel vettem. Mi lött légyen kegyelmednek kívánsága, az hol és az kik előtt illet, megjelentettem. Az kegyelmed levelére igaz dolog választ tettem csak tumultuarie s in generalibus, mivel akkor minden dolgaink csak függőben, s kezdetben voltak. Im-

már az kegyelmes urunkat, ő ngát isten az hatalmas fővezérrel szemben juttatván, s már Győr alá megtéretvén, csak ő nga. értse, s miben és mi formában kívánja kegyelmedek az ő nga kegyelmes jó-akaróját az Fővezér előtt leendő instantiájával-e? Kész ő nga. mint kegyelmes Fejedelem, kegyelmedekkel minden kegyelmességét közleni, s kegyelmedek megmaradására minden lehetséges, szabados médiumokat elkövetni. Várván ez iránt kegyelmed válaszát, s tudósítását, s tovább való információját, maradok kegyelmednek igaz jó-akaró atyjafia.

Ex Castris ad Jaurinum Positis. Die 7. sept. 1683.

Nagy-Ári József, mpr.

Kivül cím: Tiszteletes tudós Csúzi Jakab uramnak, az komáromi szép ecclesianak érdemes vigyázó lelkipásztorának, nekem becsületes jó-akaró uramnak, ő kgylnék tisztességgel.

Mindkét levél eredetije a Teleki-levéltárban, Missilisek, 716. szám alatt.

III.

Csúzi viszonzválasza Nagy-Ári József levelére.

Békességet, s minden jót, uram, kegyelmednek!

Vácig hírek tudakozására felküldött postáink ferme ea hora qua ipse ego, érkezének haza, kiket hivatván magamhoz, ezeket a notabileket hozták: A lengyel király táborostúl Párkány alatt, Esztergom ellenében, de Esztergomot nem lüteti, a Garány melyéket elpusztította, egyaránt a pápistaságot és a Lutránusságot, Börsönyben Lutheristák, Bánye nevű helyben pápisták lakván, embereikben is negyvenig valókat megölvén, nóha valami salakos salái várdaiak voltak. Indultanak volt némely helybeliek szép ajándékokkal ad ipsam regiam Majestatem Polonicam Seli: de azok sem mehetek elől dolgokban, mindenüktől megfosztattak. Most ismét ujabban igyekeznek effectuálni szándékukat. Ehhez képest mi is két emberünket ismét felküldöttük a dologról consultálókhoz Vácra ma (NB. Ezek által is a levél elküldése meglehetne, talám még két-három napok eltelnek, míg megindulnak). A nagyvezér Budáról tegnap takarossan mind elment és az jövő éjszaka (mikor ezt írom) Adonnál leszen hálása. A Tatár Kecskemét körül hallatik. Merre lesz útja? Senkitől meg nem tudhattam még eddig. Míg kegyelmedekhez útaztam, jó hetedmagával való lovaimat martaléki elkapták, s oda vannak. A mi a ministerium dolgait illeti, még örök emlékezetre méltó obligálásukat a kegyes méltóságoknak a mink jóra munkájáról püspök urammal nem communicálhattam. Házamhoz érkezött új kalendárium, im, kegyelmednek azt is elküldöm. Mínthogy kegyelmed által bővebb informatiot Nemzetes uramtól vettem, ezen deáktúl kegyelmed által ő kegyelmét így doceolom. Ajánlván a mennyei nagy úr oltalma alá az úrnak táborát, kegyelmeddel együtt. Raptim, A. N. 1683. octóber 17.

P. S. T. uram! Ez együgyü Elmékedisemet (munkáját) kegyelmedhez való sinceritásom küldi, sok foglalatosság között megtekintvén, ajándékozza oly jó akarójának.

P. S. Ez fidelis ember, ajánlja is magát az expediálandónak, jó sekurítás mellett, supportálásra. Követem kegyelmedet írásomnak kapdosva esésérül

Cím: Tiszteletes és tudós Nagy-Ári József uramnak, az úr táborának buzgó lelkü lelki strasájának, bizodalmas jó-akaró uramnak.

Teleki-levéltár, 716. sz. a.

Közli: Konc József.

Különfélék.

== **Az egyházpolitikai reformok három** eminens része: a polgári házasságjogra, az anyakönyvek állami kezelésére és a gyermekek vallásos nevelésének állami rendezésére vonatkozó törvényjavaslatok, melyeket az országgyűlés mindkét háza elfogadott volt és hónapok előtt felterjesztettek, és a melyek miatt már-már kormány-, párt-, parlament-válságot folyt a beszéd és a neki háborodott bizonytalanság felfordulással fenyegetett: urunk, királyunk által szentesítve, folyó hó 10-én visszaérkeztek, és immár be vannak cikkelyezve Magyarország törvénykönyvébe. Ezzel hazánk ezer éves története egy oly ténynyel gazdagabb, mely a legnagyobbak mellett kér helyet a maga számára. Az állam-alkotás új fundamentoma vettetett meg a világság, a jogegyenlőség által és mi protestánsok a diadalom elégtételével kiálthatjuk: Éljen a király!

== **Megnyugtató.** Mint az erdélyi református tanárok özvegy-árvai segély-alapját kezelő kolozsvári kollegium tanári karnak igazgatója és a segély-alap ellenőre, tudatni kívánom azokkal, a kiket illet, hogy a nevezett testület sem nem alszik, sem a sült galambot nem várja a szájába. Both István, tanár úr még nem írta meg cikkét, mikor a segély-alap pénztárnoka és ellenőre megtették az előterjesztést a segély-alap jövője ügyében. A tanári kar ismeri és nem mulasztja el kötelességét. Vitába nem akarok bocsátkozni, csak elmondom, a mi eszembe jut. Hajdanában, a mikor református templomok és iskolák építésére kéregetni indultak, a bécsi kormánytól kellett kieszközölni az engedélyt. Meg is adták azon atyai intéssel, hogy ez az alattvalók megterhelése nélkül történjék. Most Both István tanár úr állott be bécsi kormánynak. Fél, hogy alattvalói meg lesznek terhelve évenként 60 krajcárral. Uram isten! Hát mit tegyünk a huszonegy özvegygel, és a harminc árvával?! Majd elhatározzuk a közelebbi tanári értekezleten. Dr. Török István.

* **A jubileumok korát éljük.** Azokét tudniillik, melyek a nyilvánosság jogával követelnek helyet maguknak. Mert amolyan jubileum, mely családi, vagy baráti körben foly le, mindig divatban volt a magyar földön; s miután mindenki született, mindenkinek van valamelyes neve, van polgári állása, sat. hát, bizony ezeket csak meg szokta jubilálni a magyar ember, jó barátai körében. Most már szűk lett a baráti, a családi kör. Most már ezekről tudomást kell venni (!) az egész ország azon részének, a mely erre kíváncsi. A nyilvánosság előtt rendezett jubileumok nem érnek többet, mint a mennyi belső jelentőségük van. Ha ez nem hiányzik, akkor nem ér semmit, vagy legfőleg csak annyit, a mennyit a legközelebb valók annak tulajdonítani hajlandók. Eltekintve hát a jubileumok általánosságától, két szempontból

érdemelnek figyelmet. Ha valódi érdemnek csinálják, vagy ha az előhaladott kor iránt tanusitnak figyelmet. Abból az alkalmából, hogy lapunk szerkesztője, negyven éves írói munkásságának szerény emlékéül költeményeinek javát két kötetben kiadta, az Erdélyi Irodalmi Társaság folyó hó 9-én jubileumot rendezett, sőt arany-tollal tisztelte meg. Kolozsvár intelligens közönsége vett részt ez innepségen, sőt az ország igen sok tekintélyes férfia, és a szépirodalmat szerető közönség osztozott e nap örömeiben. Izléstelenséget tán nem követünk el, ha e ténnyt így megemlítjük lapunkban. Itélni felette mindenkinek egyéni joga. Jogosságát megbírálni, amaz irodalmi forum elébe tartozik, melyen ki v ül áll Lapunk, személyi vonatkozásánál fogva. Egy dologról bizonyosak vagyunk, hogy lapunk szerkesztője soha sem keresvén a külső megtiszteltetést, bár hálával fogadta a figyelemnek e spontán megnyilatkozását, jutalmát a munka ama gyönyörében találja, hogy szerény tehetségeivel szolgálhatott a köznek, s reméljük, hogy ha élete lesz, szolgálni fog ezután is.

== **Lukács Ödön, nyiregyházi pap,** és felső-szabolcsi esperestől vaskos könyv jelent meg: «Köznap i másdások, templomi használatra.» Ára füzve 2 frt. 50 kr. A huszonkét ivre terjedő kötet minden elgondolható alkalomra nyújt imákat. A szerző neve kötelez, hogy munkáját nagyobb figyelemre méltassuk és azon leszünk, hogy ez sokáig ne késsék. Addig is ajánljuk olvasóink figyelmébe.

== **Nyilvános köszönet.** Öz. Pataki Mihályné, szül. Fogarasi Biri, vallásos buzgóságának szép jelét adta, midőn a közelmúlt adventi úrvacsora-osztás alkalmával egy igen szép kivitelű úr asztali abrosszal lepté meg egyházközségünket. Ugyanakkor megjelenve lelkészi hivatalunknál, 5 frtot tett le a gondnok kezeihez, azzal a kijelentéssel, hogy abból gabona vásároltatván, a lelkészi fizetés gyarapításáért. A szegény özvegy nem feleslegéből adott, de önmagától vonta meg filléreit az egyházi nemes célok előmozdításáért. Fogadja magam és egyházam nevében e helyen is hálás köszönetemet. Ar.-Gyéres, dec. 10. 1894. Bartha Lajos, aranygyéresi református lelkész.

== **Hálás köszönet.** Özvegy Zathurecki Gedeonné, született Kelemen Polixéna öngysága, folyó év november 24-én, konfirmációja 50 éves jubiláris ünnepélye alkalmából, melynek megünneplésére kicsiny egyházközségemet méltatta, egy igen szép, és értékes ezüst, belől aranyozott úrvacsora osztó poharat ajándékozott egyházközségem részére, ezen körülírással: »Isten előtt mind egyenlők vagyunk;« egy Nagy-Váradon november 23-áról keltezett megírott levél kíséretében, melyben miután Jézusba vetett szilárd hitének és a jó istenbe vetett gyermeki bizodalmanak keresztyéni legszébb jelét adta, azon óhajtságának adott kifejezést, hogy ezután a noknek abból a szép pohárból osztassék az uri szent vacsora. Ez a szép ajándék nemcsak a keresztyéni jó cselekedetekre hathatósan intő példa, de tanujele a Krisztusba vetett rendületlen hit magasztos erejének. Fogadja ezért a nemes adakozó e téren is úgy a magam, mint egyházam részéről leghálásab» köszönetemet. Szucság, 1894. dec. 2-án. Székely Sándor, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

3461—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium
m. tt. Elöljáróságának.

Van szerencsénk Cimek tudomására hozni, hogy a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszterium f. év. dec. 2-án. 60.709. sz. a. kelt intézvényében a nagy enyedi főgimnáziumnál f. évi december hó 15-én megtartandó javító érettségi vizsgálatokhoz, az 1883. évi XXX. t.-c. 23. §-ából kifolyólag, Géresi Kálmán, debreceni ev. ref. főiskolai tanárt küldötte ki, kormány-képviselőül.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1894. dec. 8-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

3373—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. iskolassék nt. lelkészelnökének.

Dr. Szabó Mihály, Kolozsvármegye kir. segédtanfelügyelőjétől megjelent »Népoktatásügyi községi közigazgatás« című munkát, mely e téren úttörő és tartalmánál fogva jó kalauzul szolgálhat minden iskolatanítónak és minden iskolasséknek: megvételre ajánljuk.

Kapható a szerzőnél, Kolozsvárt, 2 frt. 20 krajcárért. Bolti ára 2 frt. 60 kr

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. dec. 2.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. December 20.

51. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Gr. BÁNFFY MIKLÓS.

(1801. dec. 28. 1894. dec. 17.)

A feltarthatatlanul sirjába hanyatló század egyre ragadja ki sorainkból azokat, kik vele majdnem egyszerre születtek. Mintha azt akarná, hogy ne maradjon *élő* tanu, ki bizonyosságot tegyen ama nagy érzelmekről, nagy gondolatokról, és nagy cselekedetekről, melyekkel nevét beírta az idők történetkönyvébe, mely mindenha dicsősége marad az emberi szellem fejlődésének.

A vihar végig seper a rengeteg felett s kérlelhetetlenül kidönti a százados tölgycsemetéket, melyek egykor nem csak diszt adtak a mezőnek, de magukhoz vonzották a jótékony felleget, lekötötték a harmatot, a meleget és adtak életet messze földeknek.

Gr. Bánffy Miklós, valóságos belső titkos tanácsos, főpohárnokmester, a Lipótrend lovag-keresztese, és az erdélyi ev. rei. egyházkerület ez idő szerint legidősebb főgondnoka, meghalt Budapesten folyó hó 17-én, 93 éves korában. Temetése Kolozsvártt lesz folyó hó 20-án.

Kinek részébe juttatta a gondviselés, hogy érezze forrongó századának szive dobbanását; hogy tanuja legyen világ-rengető eseményeknek; ki tanuja volt bálványozott hazája életre keltének, újra alapításának; ki a menydörgések, a villám-csapások és földrengés közepette is mindenha meg tudta őrizni királya iránt való hűségét, ki tudta érdemelni hazája nagyra becsülését és mindenki előtt tárgya volt a legmélyebb tiszteletnek és szeretetnek; ki mintaképe volt a vallásosságnak és oszlopa felekezetének, bizodalma a jóknak és igazaknak: az ősz patriárkha, gr. Bánffy Miklós, egy kevéssel megelőzve századának végét, követte sirjukba azokat a nagyokat, kiknek munkájában, érdemében részes és méltó arra a hálára, mely azokat megilleti.

Emléke legyen áldott. Példája buzdítson követésére, hogy elvesztése feletti gyászunkból támadjon új élet a romok felett.

Kolozsvártt, dec. 19. 1894.

Szász Gerő.

Karácsonban.

Az angolok nagy költője, Milton fölkereste az éj homályát, és ott a szeretet által szent énekre gyűlva, megtalálta az ő hitének erős várát, a legszentebb Siont, mely után vágyott. Ugy szerettem elképzelni, hogy amaz éj tán éppen annak évfordulója volt, mely mögött a nagy történetek, e világban a legnagyobbak, s bennök a kijelentés

istene léptek be egykoron egy egyszerű bölcső mellett a földre, az emberiség hazájába. Hiszen, a karácson még a költészetnek is annyi, meg annyi titkos hatalmát ragadja meg, mint éppen a szeretetnek apotheozise. Ama bölcső mellett találjuk az édes anyai szeretetet, melynél önzetlenebb érzés nincs a világban; ott találjuk azt a végtelen isteni szeretetet, mely ebben az érzésben úgy megerősített, hogy kétezer év után is ebből

a forrásból táplálkozik az emberiség; ott találjuk azt a szent költészetet, mely megtanít arra, hogy ha öröm és bánat között folyik is életünk, és hullámokról hullámokra ragadtatunk, de van szivünkben hatalom, mely fölemel egészen az istenig, mert az istentől származik, az időknek teljességében. Óh, ha mindnyájan megértenék az emberek azt a végtelenséget, mely ezt az innepet átöleli; ha mindnyájan szükségét éreznék mindig annak a fénynek, mely ebből kiárad!

Teremtés volt amaz első karácsonban, mint egykor, az ős-kezdetben; mert kaosz volt a mindenségben, mint egykoron, mikor a dolgok születni kezdettek. És az úrnak lelke lebegett a mélységek felett, mint akkor, úgy ama szent éjszakán is. Akkor életet lehelt a porba, ekkor a szeretet lángjával élesztette fel a megdermedett, meghalt emberiséget. Karácsonban tanította meg isten az emberiséget arra, hogy szeretni tudjon.

Egyetlen egy innep sem emlékezteti a keresztyén világot arra, hogy a szeretet megváltó hatalom, mint éppen ez. Hogy a szeretetben kezd élni, és újjá születni a világ. Nagy, messze magasságban, fent a tiszta légben élnek Tompánál a tündérek, de mintha azt az igazságot fejeznék ki, midőn a földre kíváncsoznak, a hol szeretetben élhetnek, mely az emberiség igazsága, és a melyet éppen a karácson jelképez.

Szent titok borul ez innepre, tiszta világosságra nem hozhatjuk soha, mert ez a mi hitünknek szent titka. De, a titoknak mégis van megérthető megfejtése. És pedig az a hatalom, a mely felett Fausztnál soha sem bir győzedelmeskedni Mephistopheles, habár segélyül hívja az alvilágnak minden árnyait, az, melyre Jézus hivatkozik, midőn a gonosz szellemet meggyőzi, és annyiban győzi meg, a mennyiben csodatételei mindig a szeretet győzedelmét inneplik.

Ennek az innepnek az apostoloknál nincs cifra magyarázata. Nagy hangu, csodás beszédek nem halmoznak ők össze, fantasztikus képet nem festenek, midőn éppen úgy proféta éneke vezet be az Ézsaiás csoda-tanácsadó istenét a világba, miképpen a próféták hymnusza zengett róla, mielőtt abba belépett volna. Csak kevés az, a mit e születés innepéről a bibliában olvasunk. Mintha ebben is azt akarták volna ez emberek a világnak jelenteni, hogy itt azzal a szeretettel találkozunk, a melyet mig egyfelől a maga valójában csak a legnagyobb elmék képesek megérteni, addig másfelől mindenki, még a legegyszerűbb is

megérezhet szívében, mert szíve ennek az érzelmenek virradására van a teremtőtől felhangolva.

A karácson a szeretet innepe. Szelid, lágy melodiája, mely felhangzik mindenütt, és ha néha néha elhal is, de megértik e nagy világban. Megbocsáttatnak az ő bűnei, mert nagyon szeretett. Édes, gyermekkori eszmények, homályos álmok, elfeledett tündér-világ, melyből csak még az üvegharangok bűbajos csoda-zenéjére emlékezünk, a szeretet könyeitől ápolgatva, hívogatnak valami ködbe vont táj felé, hol tovább álmodhatjuk gyönyörű álmainkat, és a karácsoni innepi harangszó milyen jól esik nekünk, ha a gyermekkor föltárja lelkünkben azt a világot, melynek mélységei mélyebbek a tenger feneketlenségénél.

Keressük az istent, kutatjuk a megfoghatatlant, és a karácsoni csoda-hatalom kísért át a lét útvesztőiben, a vészes mélységek felett. És vándorlásaink között mily boldogoknak érezzük magunkat, ha vagy egyszer megláthattuk a betlehemi csillagot! Fauszt a sirba hanyatlik, és ez a láthatatlanul mindig vele levő érzelm tárja föl előtte a mindenség örök titkát, és vezeti át abba a világba, melynek lényege a legtisztább szeretet; a melyben az örök eszményektől csak az elmé tántorog és szédül, de a melyben a szeretet végtelen győzedelmet ül minden kétség felett. És az emberiség történetében hányszor újult meg már a Megváltó keresztyénje? És az olajos korsó, mely arra is figyelmeztet, hogy e világnak még mindig fájt valamije, mikor fogyott ki valaha? Holott a bűn és vérontás között folyton ott virrasztott és örködött az a szent érzelm, mely csak megbocsátani tud, és arra képes, hogy behegeszteni akarja a fájó sebeket!

A legszentebb érzelmek glóriája sugárzik vissza a karácson innepén. Homér megnépesítette Peliont és Ossát a legféryesebb fantomokkal; Prometheusz lerázta láncait; ám, e világ csak fényes sötétség volt, melynek ragyogó napja soha sem sütött fel, hogy tiszta fényében tündököljen. A modern vallás-tudomány megpróbálta ugyan, hogy a keresztyénségtől eltagadja örök fönségét: a szeretetet; találunk ma protestáns tudósokat, kik nagyobbnak állítják ma Hózséást, mint Jézust, az istennek fiát, és elmondják, hogy jobban és többet érzett az a próféta, és mélyebben tudott szeretni, mint az, ki szeretetből alázta meg magát és adta életét a halálnak. De, mégis a keresztyénség szeretete teremtette újjá az emberiséget, ez adta vissza önmagának és ez zeng győzedelmi éneket

folyton folyvást a bűn és e világ felett azokban a nagy tényekben, melyekkel megpecsételi csodatevő erejét. Mindent megtanulhat az emberiség, bámulatos találmányaival mindent megtehet, de a karácsoni szent érzelmeket nem pótolhatja, nem helyettesítheti soha, pedig éppen ezek az érzelmek bolygatják fel az érzelmek amaz ős-forrását, mely megóvja a szívet a kiszáradástól és az elkérgesedéstől, és megtartja üde állapotában az emberi természetet. És mi a magyarázata annak, hogy ez innepen előmlik mindaz, a mi csak gyöngéd, tiszta és ártatlan? Az, mert ez az innep a szeretetnek, tehát a vallásosságnak is nagy emlékeztetője. Alig van e világon hatalom, melyben annyi tisztító erő lenne, mint amaz egyetlen napvarázsában. Más napon könnyen eltévedhetünk, eltanulhatjuk mindazt, a mit a világ imád, szeret, és bálványának tekint. De ilyenkor, ez innep napján, mintha a tiszta gyöngédség visszatartana. Mert ekkor, ha ott érezzük is szívében az életet és a világot, de szilárd erő tart bilincsei között, hogy vessük el annak veszélyes vágyait, az illuziókat, a szentségtelenségeket. Karácsonban lehet megtanulni igazán, mint ragad meg valami ismeretlen csoda, mely űz és hajt arra, hogy kibékülni akarunk; mikor megérezzük azt, hogy igenis lehetséges, magunkat megcsalni, hogy lehetséges szolgálni a halálnak, gyűlölségnek és elkárhozásnak. Csak egyszer kell megérezni a hinni tudó ártatlanságot egy karácsoni napon, és akkor ez úgy áthatja szívéket, hogy az képes lesz, befogadni minden erényt, minden valódi nemességet, tán még magát az istent is.

A többi innepeknek mélyen járó, sokszor nehezen értelmezhető dogmatikai jelentősége van. Egyedül a karácson az, melynek dogmája egyszerű és könnyen felfogható, mert a szívében, a szeretetben gyökerezik. A karácson a vallásnak érzelmi életére bir határozó és irányadó befolyással, tehát arra az oldalára, mely, mivel olyan a mi életünknek, mint a vér a testnek: termőföldje a jónak és rosznak, tehát ott jár mélyen, honnan az életnek cselekedetei áradnak ki. És így lehet tanulni a karácsonbúl is annyit, mint a többi innepekből együttvéve. Hiszen, azért oly nehéz valamit a filozófiából magunkévá tenni, mert nem könnyű a módszere, és azért oly könnyű a költésztől mindent elsajátítani, mert gyorsan tudja átszárnyalni a lélek és a természet közti mesgyét, és mert a karácson ezutóbbi hatalmat ragadja meg: ime, a magyarázata annak is, miért innepe

ez az egész keresztyén világnak, kicsinynek és nagyoknak egyiránt?

Vajjon, van-e ember, kit át ne járna karácsonban valami delejes folyam, mely odakapcsolja az ő vallásos embertársaihoz; mely, ha máskor idegenkedett volna is tőle, beleviszi abba a nagy áradatba, mely mint a közös érzések vehikuluma, bámulatos átalakító erővel rendelkezik? Minden karácson egy-egy adaggal növeli meg az emberiség benső, tiszta értékét, mert a vallásos életet mindig a maga egészében öleli fel. Ilyenkor tanulhatja meg azokat a benső erőket kiművelni, melyekkel kialakíthatjuk magunkon az isten-képet, hogy általa a tiszteletet kiérdemeljük, miképpen tisztelet-tárgyai a hívők előtt a faragott képek, melyek előtt bámulva és szent érzelmekkel emelik meg kalapjukat. És karácsonban hisszük el, hogy a szeretet gyöngéd virág, mely csak ártatlanságból, a szív jóságából és a meg nem dermedt ember érzelmeiből fakadhat, de soha nem tenyészhet a bűn melegágyán, hogy tehát a Machbeth-jellemek túlhaladják az emberi felfogás mértékét. Mint aranyháló lebeg a világ felett valami szentebb atmosféra; néha-néha el-eltűnik, vagy mi magunk vetjük el szemünk elől, de még nem volt karácson, és nem is lesz soha, mikor ennek csillogása, ha tán egy percre is, el ne bővölné még a világ könnyelmű fiait is, hogy felcsillámlana előttük az a világot átjáró isteni terv, mely felől Ézsaiás óta zeng az isteni bölcsesség minden megjelenülése.

Hófehér a természet karácsonban, hideg, mint a megdermedt halott, és mégis ekkor derül fel legtisztább fényben minden életnek egyedüli tiszta forrása: az örök isteni szeretet. Az ártatlanság színét ölti fel minden, tán hogy jobban innepelje azt, ki bűn nélkül való volt, mert Pál apostol szerint, a bűn miatt a természet is kárhozat alá vettetett.

Ha minden keresztyén meg tudná érteni minden karácson eszméjét! Ha mindeniknél egy-egy új élet kezdete volna győzedelme ez innep fősége nagyságának!

Bartók Jenő.

Egy pár gondolat a beállandó új helyzettel szemben.

(Folytatás.)

Ezekhez járul az, hogy abban a korban az emberek tán szerényebbek, kevesebb igényűek voltak, mint ma. Ha megvolt valakinek állásához mértén a mindennapja, a többit fölöslegnek, isten ajándékának tekintette, a miből szívesen szolgálhat ő is az istennek.

Mit látunk ezekkel szemben ma? A politikai élet föllendülésével főuraink ide fordították tekintetüket.

Miniszterium, képviselőség, főispáni, s más magas állásokban keresnek ámbiciójuknak kielégítést.

Elhagyják az egyházat, az többé nem dísz, nem ad tekintélyt, fényt, méltóságot. Elhagyják az ősi birtokot, mert azokon gazdálkodva, nem kapja nevüket szárnyra a hir, s élnek magas méltóságban, nagy fényvel, nagy igényekkel, melyeknek kielégítésére hány esetben nem elég az ősi birtok jövedelme; hány esetben nem elég gazdag az ország?

A birtokos, a közép-osztály pedig az állami, jogi, közlekedési, kereskedelmi pályák nagyobb mérvű megnyitásával, ide tolong, mindenik hivatalt, állami alkalmaztatást keres. Vagyunk jogászok, vagyunk mérnökök, vasutasok, ügyvédek, doktorok, természet tudósok, politikusok mindannyian, csak éppen vallásos emberek, jó egyház-tagok, azok nem vagyunk. Fel vagyunk világosodva szörnyen; minek nekünk a hit, és minek annak táplálója, az egyház? Nem hitre: tudásra van szükség. Kenyér kell, élni akarunk, s oda fordulunk, a hol ezt megtaláljuk.

Vajjon, nem fogja-e követni ezeknek példáját a nép? A nép, a maga igazi konzervatív természeténél fogva, a nagy tömeg, a mely a legnehézkesebben mozog: még eddig leginkább kitartott a maga vallása, a maga egyháza mellett. Ennek a számára még nem nyitak fel a különböző pályák mindazon ajtóit, melyek elvezetnék nagyobb arányokban az ősi tűzhelytől, a megszokott barázdáktól, és a máj kor mindent nivelláló, minden tekintélyt leromboló eszméi még nem hatották telyesen át a népnek minden rétegeit. Aztán meg, ott voltak a törvények, a melyek legalább elvben, megkötötték valamely egyházhoz, szükség esetén kényszerítették rá, hogy egyházi kötelességeinek eleget tegyen.

Valóban, úgy tetszik nekem, mintha egy idő óta az evang. református egyház nagyjaival csak fényelgne. A kiktől áldozatokat vár, a kikre terheket ró, a kikkel fentartja magát: az csak is az egyszerű nép.

De, féltő, hogy a talaj itt is kezd süppedezni lábaink alatt. A nép jól látja a nagyoknak közönyösségét az egyház iránt. A nép jól látja, hogy az ő fölemelkedett urai az egyszerűségében, szegénységében ott maradt pap-pal, alig már hogy szóba állanak. A nép jól érzi, hogy az állam napról-napra újabb terheket ró rá; megye, község, mind őt terheli, és a rárakottakat szigorúan fel is hajtja; egyedül az egyház tehetetlen a maga járandóságainak felhajtására.

Eddig még kötötte az egyházhoz az, hogy egyházi úton kellett kereszteltetnie, halottait eltemettetnie, házasságot kötnie. De, most jön egy törvény, mely nyíltan fogja hirdetni, hogy a miről ő eddig azt hitte, hogy az nélkülözhetetlen, az nem is lehet másképp, az mindenk fölött dísz ad, és erkölcsi kötelesség: most egyenes törvény fogja hirdetni, hogy az fölöslegesség, arra szükség nincs.

Igy állván a dolog, nyugodtak lehetünk-e, hogy az új idők nem fogják megingatni híveink jó részét? Ugy rendeztük-e be magunkat, hogy híveink számának esetleges csökkenése ne veszélyeztesse egész anyaszentegyházunknak épségét?

Megtettünk-e mindent, hogy a küszöbön álló változások meg ne rázkodtassák egyházunk alapjait?

Ezen kérdésekre fájdalommal kell nemmel felelnünk. Mert, úgy voltunk és vagyunk berendezve, hogy minden szükségleteinket a hívek buzgósága fedezze.

Ha az egyetemes egyház, vagy az egyházkerület magasabb célokat akar megvalósítani, a hívek egyeteméhez folyamodik akár rendszeres kiróvás (domesztika, nyugdíj-intézet), akár egyszersmindenkorra szóló adományok alakjában (debreceni akad. kolozsvári theol. fakultás).

A fokozódó egyházmegyei központi szükségletek az egyes egyházaktól, s így közvetve az egyház-tagoktól várnak kielégítést.

Ha az egyház saját alap-vagyonából nem fedezheti folyó szükségleteit, vagy pedig templom, iskola, paplak építtetik, a hívek zsebéhez kell nyulnunk, ott a kiróvás.

Nem provideáltunk általánosan arról, hogy valamely alap-vagyont gyűjtsünk, melynek segítségével híveink válláról a teher, habár fokozatosan is, csökkenthető volna. S ha néhol történt is erről gondoskodás, inkább csak egyesek buzgóságából, szörványosan történt; ilyen körülmények között éppen nem közönyös reánk nézve híveink számának esetleges csökkenése, mert azokkal együtt csökken az egyházunk fentartására, papjaink, tanítóink fizetésére nélkülözhetetlen jövedelmi alap is.

És vajjon, utána vetettük-e magunkat, hogy a híveket testestől-lelkestül úgy hozzá csatoljuk egyházunkhoz, hitünkhez, vallásunkhoz, hogy bármely oldalról jöhető viharok zúgó szele őket anyaszentegyházunk kebeléről le ne szakithassa? Vajjon, hirdettük-e nekik az ígét, s az egyedül idvezítő Krisztust oly buzgósággal, hogy szent vallásunk igazságairól meggyőződve, készek legyenek terhek, áldozatok árán is benmaradni a mi egyházunkban?

Nem mondhatnám. Sőt vezettünk anyakönyveket az állam számára, készítettünk isten tudja hányféle rovatos táblázatot, irtuk a beoltandókat, óvoda, iskola, hadköteleseket, szolgáltunk kiadványokkal mindenféle hivatalos megkeresésre. Kezeltünk minden egyházi vagyont, készítettünk indexet, beadványi jegyzőkönyvet, családkönyvet, tőkekönyvet, domesztika-bevallást, költség előirányzatot, vagyont leltárt, számadást, naplót, nyugtát, mértük a magtárt, megirtuk három példányban a vizsgálati feleleteket, minden évben, elmondva, ki a pap, mennyi az egyház fekvősége, mellesleg röviden jelezve azt is, hogy a betegek meggyógyultak, a halottak eltemették s a hívek az isteni tiszteletet látogatják.

Aztán meg, minthogy fizetésünk biztosabbik részét, a miért nem kell végrehajtást kérnünk, a kanonika-porció képezi, tehát trágyáztunk, szántottunk, vetettünk, kapáltunk, arattunk, napszámókkal vesződtünk, állatokat legeltettünk, az egyházi adósságokért híveinkkel perlekedtünk. Nemesebb foglalkozás volt, a mikor iskolai ügyeket igazítottunk s eljövén a szent vasárnap, kifáradva a hét terhei alatt, néha irigykedve, hogy más ember fiának ez az egy napja szabad, előállottunk isteni tiszteletet tartani, szintugy ezt tekintve a legmelleksebbnek.

S még ezek mellé újabban egyik egyházmegye részéről felszínre vettett s mély pártolásra is talált az

a törekvés, hogy a papok bankokat szervezzenek és kezeljenek.

Hát, ige-hirdető e az, a ki ezeket végzi? Hát, lelki pásztor-e az, ki a filléreket és a barmokat pásztorolja? Hát költethet-e vallásához való buzgalkodást, egyháza iránti szilárd ragaszkodást a tagokban az a pap, ki maga is lelkedés nélkül, fáradtan, unottan, csak kötelességből áll föl a szószékbe?

(Vége következik.)

Bitay Kálmán.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. dec. 11. és 12.

Elnökölt: főtit. Szász Domokos, püspök, aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes, gr. Kuún Géza, egyházkerületi főgondnok, dr. Vályi Gábor, igazgató-tanácsos, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, dr. Deák Albert, ügyvéd, Deák József, pénztárnok, Márkus János, titkár, Bodor Antal, közalap-előadó, és Kádár János, s. titkár.

Az első ülés idejét egészen az új zsinati törvények életbeléptetésére vonatkozó útasítás tárgyalása töltötte be. A folyó év elején tartott egyházkerületi közgyűlés ugyanis kimondván az új törvényeknek 1895. január 1-én leendő életbe lépését, útasította volt egyidejűleg az Igazgató-Tanácsot, hogy az általa kimondott főbb vezérelvek könnyebb átértése és gyakorlati alkalmazhatása céljából, részletes útasítást dolgozzon ki arra nézve, hogy melyek most már az új törvény azon intézkedései, melyek erdélyi ev. ref. egyházkerületünkben is föltétlenül kötelezők, és melyek viszont erdélyi ev. ref. egyházkerületünk azon törvényes szabályai, melyek az új zsinati törvények mellett is, képviseleti rendszerünk fentartása és tovább-fejlesztése érdekében, tovább is fenmaradnak? Igazgató-Tanácsunk ezen útasítás értelmében, kiküldött bizottsága által, meg is készítette az életbe léptetési «Útasítás»-t, melyet most a plénumban tárgyalás és beható tanácskozás alá vett, s a bizottsági javaslatnak kisebb-nagyobb módosításokkal történt elfogadásával, végleg megállapított, útasítván egyúttal a titkári hivatalt, hogy annak kinyomatása, s kellő számú példányban leendő szétküldése iránt sürgősen intézkedjék.

Székely-Udvarhelyi kollegiumunk 1895. évi költségvetése vétetett, ezek után, tárgyalás alá, melyben a jövő évtől kezdődőleg tanári fizetés-pótlékok és szállásbérpótlások címén új kiadási tételek vannak fölvéve, melyeket a kollegium ez idők szerinti vagyoni ereje meg nem bír. Igazgató-Tanácsunk ezért, bár örömmel üdvözöl minden oly törekvést, mely a tanárok javadalmának emelését célozza, a költségvetést meg nem erősíthette, hanem a rendelkezésre álló fedezethez mérten leendő újra-szerkesztés végett visszaküldötte. Örömmel vevén tudomásul főt. püspök aának a tárgyalás során tett azon jelentését, mely szerint ezen kollegiumunk államsegélyezési ügye is kedvező ellátás alatt áll, úgy annyira, hogy a még üresen álló két rendes tanári tanszék betöltését, s a tanári javadalmak rendezésének megoldhatását már a jövő iskolai évre is remélni lehet.

Sepsi Szent Györgyi kollegiumunk Elöljáróságának indokolt kérésére megengedett, hogy a kollegium szomszédságában egy nagyobb belső házas telket, 6,000 forint vételáron, tanári szállásnak megvásárolhasson.

Kalota-Szent-Királyi volt lelkész, néhai Viski Zsigmond aa. özvegye részére, teljes vagyontalanságára és népes családjára tekintettel, 50 frt. egyszersmindenkori segély a br. Bánffy Farkas-féle alapból kiútatott, s egyúttal fölkérte főtit. püspök aa. hogy a hátramaradt árváknak valami segélyben való részeltetése iránt, lépéseket tenni sziveskedjék.

Fogarasi egyházközségünk tanácsának azon határozata, melylyel a gr. Bethlen Kata-féle három alapítvány egyikének évi 10 frt. 50 kr. kamatját, ez évre kivételesen, az ottani kereskedelmi iskolába járó egy ifjú részére határozta kiadni: jóváhagyott, mert felsőbb iskolába járó tanuló ez évben a szóban forgó alapítványi kamatokért nem folyamodott, de jövőre nézve fölhívott az egyházközség, hogy az iskolai évek kezdetén évről-évre tegyen hatóságunkhoz jelentést ezen alapítványokról, hogy a pályázati hirdetések összes kollegiumainknál közzé tehetőek legyenek.

Magyar-alkói egyházközségünk indokolt kérésére, megengedett, hogy az egyházközség kepeváltó alapjainak egy része szabályszerű jelzálogi biztosíték mellett továbbra is a hiveknél hagyassék, de a kezesek mellett elhelyezett apróbb összegek sürgős fölhajtása és központi kezelésre leendő beszoigaltatása elrendeltetett.

Nyárad-szentimrei lelkész aának az egyházmegyei tanács azon eljárása ellen emelt panasza, mely szerint a közpénzek befizetésére, közigazgatási úton sürgettetett: tekintetbe vehető nem volt; a fölhozott indokokra tekintettel azonban kivételesen megengedett, hogy a főnálló hátrálékos tartozást az egyházközség részletekben fizesse le. Egyúttal az egyházmegyei tanács figyelme is fölhívott arra, hogy azon tartozásoknál, melyek nem az egyes hiveket, hanem az egyház pénztárát terhelik, lehetőleg kerülje a politikai hatóságok segélyének igénybevételét, mert a hanyag pap, vagy gondnok ellen, a feyelmi hatalomban oly kényszerítő eszközökkel rendelkezik, melyek alkalmazása mellett, a követelések bizonyára egyházi úton is behajthatók.

Petre Mózes, brassói lakos, mint volt kis-enyedi lelkész, azon kéréssel járult volt a n.-szebeni egyházmegye közgyűléséhez, hogy a kis-enyedi egyházzal szemben fennállott s ezelőtt 12 évvel jogerős határozattal befejezett elszámolási ügye vétessék újból tárgyalás alá s egy utólag beszerzett nyugtája alapján támasztott követelése téríttessék meg részére. Az egyházmegyei közgyűlés ezen kérést elutasította, mert nem látta indokoltnak a 12 év előtt teljesen tisztázott és befejezett ügynek egy különben is kétes hitelű nyugta alapján leendő elővételét. Nevezett Petre Mózes azonban e határozatot megfélebbezte, de Ig.-Tanácsunk annál is inkább jóváhagyta az elsőfoku határozatot, minthogy ezen ügy, annak idején, nemcsak az egyházi, hanem a politikai hatóságok előtt is végleges befejezést nyert s így újabb tárgyalás alá nem vehető.

Végül, még a m.-kályáni egyházközség kérésére engedély adatott arra, hogy iskolája államosítása tárgyában lépéseket tehessen, s ezzel a tárgysorozat ki volt merítve, s az ülés bezárattott.

r. s.

A «Rikán-belőli Communitás» relikviái.

Nagy Sándor, Göde Károly, Demes Péter, Borbát Pál, Csákány József, Sebestyén Károly ref. lelkészek, Kis Mihály unitárius esperes, Bora Elek, Antal Zsigmond és Finta János, világi képviselők által, 1871. máj. 16-án, s illetve, alólírt által, 1894. jul. 8-án fölvevett leltár szerint.

1. Regestrum, 1827. jan. 8-ról, Kelemen József, Communit. notarius, Ferenci János, ev. ref. director, Gödri Ferencz sepsi assessor által; 4 ív, 1—96. sorszám.

2. Traspositionale instrumentum, 1837. jun. 28-ról, Ilyefalván Petri Ádám nyugalmazott sepsi esperes házánál, Bong István sepsi ev. ref. prosenior és Gödri Ferenc sepsi jegyző által egy 1812-ik esztendőbeli transpositionale instrumentum nyomán készítve.

3. a) Bethlen Gábor erdélyi fejedelem kiváltságlevele 1614-ből;

b) I. Rákóci György kiváltságlevele 1647-ből. Mindkettő egy bádog-szelencében.

4. II. Rákóci György kiváltságlevele 1654-ből, mely az előbbi kettő által adott kiváltságokat ismétli és megerősíti, s mely egy másik bádog-szelencében van.

5. Acél-pecsétnyomó ezen körirattal: Sigillum Communitatis ecclesiasticae. (Vis unita fortior). Sepsi-, kézdi-, orbai- és Erdővidék címerével.

6. Copiae Commissionum excelsi regii Gubernii Transylvaniae. Összeszedve Szentannai Mihály, Martonosi Ince Mihály és Vásárhelyi János idejében, 1747.

7. Transmissionale Corpus, 1754-ből.

8. Jegyzőkönyv 1750-ről. Első lapjain az akkori háromszéki ecclesiák, papok és mesterek névsora, azután a Communitás előtt folytatott perek 1778-ig. Nagyon nevezetes jkv.

9. Transmissio 1755-ről.

10. Commissionale protocollum 1718—1750-ig; a végén constitutiones et observationes Sanctae Communitatis trium Sedium Siculicalium.

11. Suplex libellus Communitatis, 1781-ről.

12. Fasciculus I-mus: felsőbb rendeletek s másnemű irományok, A—Z.

13. Fasciculus II-dus: kepezetés; productionalis causa, stb. a—v.

14. Fasciculus III-us: vegyes irományok, α—ω.

15. Fasciculus IV-tus: egyházi status productionali causaval, 14 drb.

16. Fasciculus V-tus, 6 drbban.

Fasciculus VI-tus, A—M. vegyes tartalommal.

17. Jegyzőkönyvek: a) 1843-ról; b) 1844-ről;

c) a deési tractus átirata az esperesek szabadon választása tárgyában és a jegyzők successioja ellen;

d) a Communitas felterjesztése az egyházi főtanács-hoz a közjegyzőnek candidatio nélküli tárgyában;

e) széki egyházmegye átirata az esperes szabadon választása tárgyában;

f) Erdővidék véleménye a Commtas szervezéséről 1846-ban;

g) a Commtas kérelme 1835-ben jogai megerősítése tárgyában, az arra nyert válaszszal;

h) az egyházi főtanács-hoz felirat 1832-ben a dislocatio ellen;

i) zsinati határozat 1832-ben a dislocatio tárgyában;

k) a Commtas felirata 1833-ban az egyházi főtanács-hoz a dislocatio tárgyában;

l) zsinati válasz a dislocatio ellen, 1834-ről;

m) átirat az udvarhelyi megyétől 1848-ban az anyaszentegyház szervezéséről;

n) átirat a saji káptalantól 1848-ban az anyaszentegyház szervezéséről;

o) a Commtas véleménye az anyaszentegyház szervezéséről 1848-ban;

p) a Commtas újra szervezéséről 1843-ban;

q) orbai egyházmegye utasítása az anyaszentegyház szervezéséről, 1848-ban;

r) a Commtas jegyzőkönyve 1843-ban a Commtas szervezéséről;

s) a Commtas felirata 1844-ben az egyházi főtanács-hoz a Commtas szervezéséről;

t) az egyházi főtanács leirata a szervezés megtagadásáról 1844-ben;

u) orbai egyházmegye véleménye 1846-ban a Commtas szervezéséről;

v) püspök és generalis notarius választása tárgyában; 7 drb. szervezést tárgyzók.

18. Copia ad supremum consistorialem, (246—1834); az árvák kepezetéséről, 13 drb.

19. A katonafiaknak az illető ezredparancsnokság által tanulásukban akadályoztatását s annak orvoslását tárgyzó iratok, 8 drb.

20. a) A mesterek protectionalis taksájok elengedését tárgyzó két drb irat; b) a belső személyek adófizetésre ne kényszerítettessenek, 4 drb.

21. Protocollum, 1795—1851.

22. A Rikán-belőli egyházközönség jegyzőkönyve 1852. 1864. A sepsi-szentgyörgyi tanoda alapítását tárgyzó, egyik legérdekesebb jkv.

23. A Rikán-belőli egyházközönség jkve, 1864—1886.

24. A Communitast illető kisebb érdekű irományok és levelezések, 26 drbban.

25. Gubernialis rendelet a kepezetéséről; a Fő-Consistoriumtól kepezetés és pia fundatio tárgyában rendeletek, 7 drb

26. A sepsi-szentgyörgyi Székely-Mikó tanoda szellemi és vagyoni ügyeinek állásáról a Rikán-belőli ev. ref. egyházközönség közgyűlése elébe terjesztett jelentés.

27. A Commtas 1881. márc. 2-ki gyűléséből egy jkvi kivonat egy fő- és egy algondnoki kijelölésre vonatkozólag.

28. Az áll. Igazgató-Tanácsnak 393—1882. sz. a. leirata a n-enyedi kegy-cipó ügyében, mellékelve Bethlen Gábor 1629 ki adománylevele.

29. A Commtasnak 1881-ben megkísérlett szervezkedéséről átiratok, vélemények és bizottsági jelentések, 8 drb.

30. A Commtasnak 1885—86-ban megkísérlett szervezkedésére vonatkozó iratok, vélemények, bizottsági jelentések, elfogadott közgyűlési határozatok, 16 drb.

31. Szini János, volt comm. esperes-elnök értesíti Csiszér Gábor esperest, mint comm. elnököt, hogy ő a peccétnyomót Lázár Mihály urnak átadás végett Dálnokba a reform. papi hivatalhoz küldötte (megkerült), 2 drb.

32. Péter Károly, orbai esperes, két átirata Székely Gergely comm. főgondnok urhoz, hogy Szini János és Csi-

szér Gábor volt communitási elnököket felkérte a náluk levő communitási okmányok, iratok és más tárgyak átadására s illetőleg, elküldésére, 2 drb.

33. Székely Gergely communitási főgondnok ur a fennebbi 26—32. sz. a. iratokat, a Communitas többi irataival együtt leendő megőrzés végett, a kolleg. előjárásának megküldi, s erről, valamint a Commtas egész irattárának átvételéről egy elismervényt kér az áll. Igazgató-Tanácschoz felterjeszthetés végett.

A felülvizsgálatról, valamint a kollegium előjárásának hitelesítéséről, illetve, az átvételről már volt szó az előző közleményben.

Sepsi-Szentgyörgy, 1894. dec. 14-n.

Benke István,
ev. ref. koll. r. tanár, mint könyvtárnok.

Egy pár megjegyzés a «Megnyugtató»-hoz.

Dr. Török István, gimn. igazgató ur, e lap mult számában az előző számokban megjelent s a tanári özv.-árvai alapot tárgyazó cikkemre célozva, tudatja azokkal, a kiket illet, hogy a kolozsvári ev. ref. tanári kar nem alszik, sem a sült galambot nem várja a szájába.

Hogy kiket illet, erről tudomást venni, nem tudom; de mivel a kijelentés az én cikkemre való vonatkozás mellett tétetett s így a dolognak olyan színe van, mintha e kijelentésre cikkemnek valamely, ezzel ellenkezőt állító passzusa adta volna az alkalmat, az igazság érdekében ki kell nyilatkoztatnom, hogy dr. Török István urnak eme kijelentése, ilyen alapon, teljesen felesleges volt.

Engem is illet s cikkem tárgyával is összefügg ama másik kijelentése, hogy a «segély alap pénztárnoka és ellenőre előterjesztést tettek a segély-alap jövője ügyében.» Ezt hát tudomásul veszem. Sőt, a dr. Török István, igazgató úr állítására végkép megerősödöm abban a meggyőződésben, hogy «a tanári kar (gondolom, a kolozsvári van értve) ismeri és nem mulasztja el kötelességét.»

Már ismét teljesen feleslegesnek látom annak vitatását, hogy én irtam-e cikkemet előbb, vagy ők a most már általánosan és nyilvánosan bejelentett előterjesztést. Miután dr. Török István ur olyan bizonyossággal emezt tartja régibb keletűnek, én ezennel lemondok az időbeli elsőbbség igényéről. Még arra sem vagyok kíváncsi, hogy miféle adatai lehetnek dr. Török István urnak az én cikkem megírásának idejéről.

Hogy dr. Török István ur cikkemben nem csak sértő tendenciát keres (a mi nincs), és nem csak a megírás idejét igyekszik megállapítani (a mihez adata, neki, szintén nincs), hogy a kérdés megoldására vonatkozó elveimet is figyelmére méltatta, erről meggyőz abban az odavetett ötletben, melyet ő e fontos kérdésnek a sajtóban való, nyilvános előkészítésére, úgy látszik, elegendőnek tart s a melyből az jön ki eredményül, hogy én beálltam «bécsi kormány»-nak s félek, hogy alattvalóim meg lesznek terhelve évenként 60 krral.

Ha annak a bizonyos bécsi kormány alattvalóit minden megterheléstől óvó, humanus felfogás lett volna legfőbb, jellemző vonása, akkor elfogadnám ezt a legujabb keletű kinevezést.

De nekem is eszembe jut valami.

Az a bécsi kormány, akkor, annyira ment a maga jóságában, hogy a magyarnak minden közügyét elintézte, minden teendőjét elvégezte csak úgy csendesen és rövid úton s a míg a nemzet egyik oldaláról a másikra fordulva, aludt, elszedte tőle azokat az apróságokat, mikben az annak előtte, mint nemzeti jogokban lelte örömét.

Ilyennek ismervén azt a bécsi kormányt, nóha jól tudom, hogy rám nézve ez volt az első és utolsó alkalom a kormánya-jutásra, a kinevezés elől szerényen félrevonulok.

Ennyi jutott nekem eszembe. De, hátha valakinek még több is jutna eszébe? Hátha valaki, nem ismervén dr. Török István urat s csak ez ügyben tett nyilatkozatából alkotván meg véleményét, s új ötlet keresésére sem vesztegetve fáradságot, azt mondaná, hogy éppen ő az, a ki be akar állani bécsi kormánynak? A míg engem nevez ki arra, maga jár el annak igazi szellemében. Mert az egész «Megnyugtató» olyan hangnemből van világgá bocsátva, mintha (hozzám nem is szólván) ezt mondaná nekem: «Kérdezett téged valaki? Miért rontod a hallgatás bűvös összhangját? Még te meg sem szólaltál, mi már az előtt régen, hallgattunk ez ügyben Gondolkoztunk, gondoskodunk rólatok, csak legyetek türelemmel. Te azonban ne állj be bécsi kormánynak, mikor itt vagyunk mi, itt vagyok én, a kormány.»

Én a magam részéről sietnék felvilágosítani az illetőt, többszörös tévedésben van, hogy nem jól értelmezte a «Megnyugtató»-t, mert az a tizenkilencedik századnak a végén és nem az elején és egy olyan testületnek az ügyében iratott, a melynek kebelében a szabadelvűség, vélemény- és szólás-szabadság s az alkotmányos joggyakorlás üli diadalát; írója pedig a liberalizmusnak egyik felkent bajnoka.

Ezek után, magam lemondván a méltóságról, annak eldöntését, hogy hol székel a «bécsi kormány», azokra bízom, a kiket illet.

Az előterjesztésre vonatkozó kijelentést tudásul vettem, de merész vagyok kifejezni, hogy nagyobb megnyugtató lett volna maga az előterjesztés. De türelem! Majd azzal is megismerkedünk egyszer. Akkor talán ismét a tárgyhoz szólhatunk, a mivel most is szivesebben foglalkoztam volna, mint a «bécsi kormány-válság»-gal. Különb, béke velünk!

Dr. Both István.

Az egyházmegyékből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye őszi közgyűlését november 21—22-én tartotta meg Sz-Udvarhelyen, a kollegium nagy termében. Ezt megelőzőleg, a nagy templomban gyűlt össze a papság és a közönség. Bíró Áron f.-boldogfalvi kartársunk buzgó, emelkedett imaja után, kezdetét vette, nevezett helyen a tanácskozás. Esperes aa. tette meg jelentését ezen évi vizsgálatról, melyben különösen hangsúlyozta a kérdő pontokra adott feleletek körül tapasztalt hanyagságot némelyek részéről. Mely dolgot, mikor a felsőbb leiratban is élesen elítélni látott a közgyűlés, méltó rosztalását fejezte ki az ilyen hivatalnokokkal szemben. A jelentés különben egész terjedelmében helyeslőleg tudomásul vétetett.

Névsor olvasás után, esperes aa. kegyeletos szavakban emlékezik meg volt buzgó, ernyedetlen, egyházáért s annak tanügyéért igazán lelkesülni tudó egyházmegyei tanügyi előadó, elhalt Szakács Mózesről. Indítványozza, hogy a közgyűlés fejezze ki részvétét írásban, úgy családja, mint a helybeli kollegium előtt. Ezt a most is közöttünk buzgólkodó, érdemes, agg főgondnokunk mélt. Gyárfás Domokos

A «Rikán-belőli Communitás» relikviái.

Nagy Sándor, Göde Károly, Demes Péter, Borbát Pál, Csákány József, Sebestyén Károly ref. lelkészek, Kis Mihály unitárius esperes, Bora Elek, Antal Zsigmond és Finta János, világi képviselők által, 1871. máj. 16-án, s illetve, alóliert által, 1894. júl. 8-án fölvett leltár szerint.

1. Regestrum, 1827. jan. 8-ról, Kelemen József, Communit. notarius, Ferenci János, ev. ref. director, Gödri Ferencz sepsi assessor által; 4 ív, 1—96. sorszám.

Traspositionale instrumentum, 1837. jun. 28-ról, Ilyefalván Petri Ádám nyugalmazott sepsi esperes házánál, Bong István sepsi ev. ref. prosenior és Gödri Ferenc sepsi jegyző által egy 1812-ik esztendőbeli transpositionale instrumentum nyomán készítve.

3. a) Bethlen Gábor erdélyi fejedelem kiváltságlevele 1614-ből;

b) I. Rákóci György kiváltságlevele 1647-ből. Mindkettő egy bádog-szelencében.

4. II. Rákóci György kiváltságlevele 1654-ből, mely az előbbi kettő által adott kiváltságokat ismétli és megerősíti, s mely egy másik bádog-szelencében van.

5. Acél-pecsétnyomó ezen körirattal: Sigillum Communitatis ecclesiasticae. (Vis unita fortior). Sepsi-, kézdí-, orbai- és Erdővidék címerével.

6. Copiae Commissionum excelsi regii Gubernii Transylvaniae. Összeszedve Szentannai Mihály, Martonosi Ince Mihály és Vásárhelyi János idejében, 1747.

7. Transmissionale Corpus, 1754-ből.

8. Jegyzőkönyv 1750-ről. Első lapjain az akkori háromszéki ecclesiák, papok és mesterek névsora, azután a Communitás előtt folytatott perek 1778-ig. Nagyon nevezetes jkv.

9. Transmissio 1755-ről.

10. Commissionale protocollum 1718—1750-ig; a végén constitutiones et observationes Sanctae Communitatis trium Sedium Siculicalium.

11. Suplex libellus Communitatis, 1781-ről.

12. Fasciculus I-mus: felsőbb rendeletek s másnemű irományok, A—Z.

13. Fasciculus II-dus: kepezetés; productionalis causa, stb. a—v.

14. Fasciculus III-us: vegyes irományok, α—ω.

15. Fasciculus IV-tus: egyházi status productionali causaval, 14 drb.

16. Fasciculus V-tus, 6 drbban.

Fasciculus VI-tus, A—M. vegyes tartalommal.

17. Jegyzőkönyvek: a) 1843-ról; b) 1844-ről;

c) a deési tractus átirata az esperesek szabadon választása tárgyában és a jegyzők successioja ellen;

d) a Communitas felterjesztése az egyházi főtanács-hoz a közjegyzőnek candidatio nélküli tárgyában;

e) széki egyházmegye átirata az esperes szabadon választása tárgyában;

f) Erdővidék véleménye a Commtas szervezéséről 1846-ban;

g) a Commtas kérelme 1835-ben jogai megerősítése tárgyában, az arra nyert válaszzal;

h) az egyházi főtanács-hoz felirat 1832-ben a dislocatio ellen;

i) zsinati határozat 1832-ben a dislocatio tárgyában;

k) a Commtas felirata 1833-ban az egyházi főtanács-hoz a dislocatio tárgyában;

l) zsinati válasz a dislocatio ellen, 1834-ről;

m) átirat az udvarhelyi megyétől 1848-ban az anyaszentegyház szervezéséről;

n) átirat a saji káptalantól 1848-ban az anyaszentegyház szervezéséről;

o) a Commtas véleménye az anyaszentegyház szervezéséről 1848-ban;

p) a Commtas újra szervezéséről 1843-ban;

q) orbai egyházmegye utasítása az anyaszentegyház szervezéséről, 1848-ban;

r) a Commtas jegyzőkönyve 1843-ban a Commtas szervezéséről;

s) a Commtas felirata 1844-ben az egyházi főtanács-hoz a Commtas szervezéséről;

t) az egyházi főtanács leirata a szervezés megtagadásáról 1844-ben;

u) orbai egyházmegye véleménye 1846-ban a Commtas szervezéséről;

v) püspök és generalis notarius választása tárgyában; 7 drb. szervezést tárgyzók.

18. Copia ad supremum consistorialem, (246—1834); az árvák kepezetéséről, 13 drb.

19. A katonafiaknak az illető ezredparancsnokság által tanulásukban akadályoztatását s annak orvoslását tárgyzó iratok, 8 drb.

20. a) A mesterek protectionalis taksájok elengedését tárgyzó két drb irat; b) a belső személyek adófizetésre ne kényszerítettessenek, 4 drb.

21. Protocollum, 1795—1851.

A Rikán-belőli egyházközönség jegyzőkönyve 1852. 1864. A sepsi-szt. györgyi tanoda alapítását tárgyzó, egyik legérdekesebb jkv.

23. A Rikán-belőli egyházközönség jkve, 1864—1886.

24. A Communitast illető kisebb érdeklő irományok és levelezések, 26 drbban.

25. Gubernialis rendelet a kepezetéséről; a Fő-Consistoriumtól kepezetés és pia fundatio tárgyában rendeletek, 7 drb

26. A sepsi-szentgyörgyi Székely-Mikó tanoda szellemi és vagyoni ügyeinek állásáról a Rikán-belőli ev. ref. egyházközönség közgyűlése elébe terjesztett jelentés.

27. A Commtas 1881. márc. 2-ki gyűléséből egy jkvi kivonat egy fő- és egy algondnoki kijelölésre vonatkozólag.

28. Az áll. Igazgató-Tanácsnak 393—1882. sz. a. leirata a n-enyedi kegy-cipó ügyében, mellékelve Bethlen Gábor 1629 ki adománylevele.

29. A Commtasnak 1881-ben megkísérlett szervezkedéséről átiratok, vélemények és bizottsági jelentések, 8 drb.

30. A Commtasnak 1885—86-ban megkísérlett szervezkedésére vonatkozó iratok, vélemények, bizottsági jelentések, elfogadott közgyűlési határozatok, 16 drb.

31. Szini János, volt comm. esperes-elnök értesíti Csi-szér Gábor esperest, mint comm. elnököt, hogy ő a peccétnyomót Lázár Mihály urnak átadás végett Dálnokba a reform. papi hivatalhoz küldötte (megkerült), 2 drb.

32. Péter Károly, orbai esperes, két átirata Székely Gergely comm. főgondnok urhoz, hogy Szini János és Csi-

szér Gábor volt communitási elnököket felkérte a náluk levő communitási okmányok, iratok és más tárgyak átadására s illetőleg, elküldésére, 2 drb.

33. Székely Gergely communitási főgondnok ur a fennebbi 26—32. sz. a. iratokat, a Communitas többi irataival együtt leendő megőrzés végett, a kolleg. előljárásnak megküldi, s erről, valamint a Commtas egész irattárának átvételéről egy elismervényt kér az áll. Igazgató-Tanácschoz felterjeszthetés végett.

A felülvizsgálatról, valamint a kollegium előljárásnak hitelesítéséről, illetve, az átvételről már volt szó az előző közleményben.

Sepsi-Szentgyörgy, 1894. dec. 14-n.

Benke István,
ev. ref. koll. r. tanár, mint könyvtárnok.

Egy pár megjegyzés a «Megnyugtatás»-hoz.

Dr. Török István, gimn. igazgató ur, e lap mult számában az előző számokban megjelent s a tanári özv.-árvai alapot tárgyazó cikkemre célozva, tudatja azokkal, a kiket illet, hogy a kolozsvári ev. ref. tanári kar nem alszik, sem a sült galambot nem várja a szájába.

Hogy kiket illet, erről tudomást venni, nem tudom; de mivel a kijelentés az én cikkemre való vonatkozás mellett tétetett s így a dolognak olyan színe van, mintha e kijelentésre cikkemnek valamely, ezzel ellenkezőt állító passzusa adta volna az alkalmat, az igazság érdekében ki kell nyilatkoztatnom, hogy dr. Török István urnak eme kijelentése, ilyen alapon, teljesen felesleges volt.

Engem is illet s cikkem tárgyával is összefügg ama másik kijelentése, hogy a «segély alap pénztárnoka és ellenőre előterjesztést tettek a segély-alap jövője ügyében.» Ezt hát tudomásul veszem. Sőt, a dr. Török István, igazgató úr állítására végkép megerősödöm abban a meggyőződésben, hogy «a tanári kar (gondolom, a kolozsvári van értve) ismeri és nem mulasztja el kötelességét.»

Már ismét teljesen feleslegesnek látom annak vitatását, hogy én irtam-e cikkemet előbb, vagy ők a most már általánosan és nyilvánosan bejelentett előterjesztést. Miután dr. Török István ur olyan bizonyossággal emezt tartja régibb keletűnek, én ezennel lemondok az időbeli elsőbbség igényéről. Még arra sem vagyok kíváncsi, hogy miféle adatai lehetnek dr. Török István urnak az én cikkem megírásának idejéről.

Hogy dr. Török István ur cikkemben nem csak sértő tendenciát keres (a mi nincs), és nem csak a megírás idejét igyekszik megállapítani (a mihez adata, neki, szintén nincs), hogy a kérdés megoldására vonatkozó elveimet is figyelmére méltatta, erről meggyőz abban az odavetett ötletben, melyet ő e fontos kérdésnek a sajtóban való, nyilvános előkészítésére, úgy látszik, elegendőnek tart s a melyből az jön ki eredményül, hogy én beálltam «bécsi kormány»-nak s félek, hogy alattvalóim meg lesznek terhelve évenként 60 krral.

Ha annak a bizonyos bécsi kormány alattvalóit minden megterheléstől óvó, humanus felfogás lett volna legfőbb, jellemző vonása, akkor elfogadnám ezt a legujabb keletű kinevezést.

De nekem is eszembe jut valami.

Az a bécsi kormány, akkor, annyira ment a magajóságában, hogy a magyarnak minden közügyét elintézte, minden teendőjét elvégezte csak úgy csendesen és rövid úton s a míg a nemzet egyik oldaláról a másikra fordulva, aludt, elszedte tőle azokat az apróságokat, mikben az annak előtte, mint nemzeti jogokban lelte örömét.

Ilyennek ismervén azt a bécsi kormányt, nóha jól tudom, hogy rám nézve ez volt az első és utolsó alkalom a kormányra-jutásra, a kinevezés elől szerényen félrevonulok.

Ennyi jutott nekem eszembe. De, hátha valakinek még több is jutna eszébe? Hátha valaki, nem ismervén dr. Török István urat s csak ez ügyben tett nyilatkozatából alkotván meg véleményét, s új ötlet keresésére sem vesztegetve fáradságot, azt mondaná, hogy éppen ő az, a ki be akar állani bécsi kormánynak? A míg engem nevez ki arra, maga jár el annak igazi szellemében. Mert az egész «Megnyugtatás» olyan hangnemből van világgá bocsátva, mintha (hozzám nem is szólván) ezt mondaná nekem: «Kérdezett téged valaki? Miért rontod a hallgatás bűvös összhangját? Még te meg sem szólaltál, mi már az előtt régen, hallgattunk ez ügyben Gondolkoztunk, gondoskodunk rólatok, csak legyetek türelemmel. Te azonban ne állj be bécsi kormánynak, mikor itt vagyunk mi, itt vagyok én, a kormány.»

Én a magam részéről sietnék felvilágosítani az illetőt, többszörös tévedésben van, hogy nem jól értelmezte a «Megnyugtatás»-t, mert az a tizenkilencedik századnak a végén és nem az elején és egy olyan testületnek az ügyében iratott, a melynek kebelében a szabadelvűség, vélemény- és szólás-szabadság s az alkotmányos joggyakorlás üli diadalát; írója pedig a liberalizmusnak egyik felkent bajnoka.

Ezek után, magam lemondván a méltóságról, annak eldöntését, hogy hol székel a «bécsi kormány», azokra bízom, a kiket illet.

Az előterjesztésre vonatkozó kijelentést tudásul vettem, de merész vagyok kifejezni, hogy nagyobb megnyugtatás lett volna maga az előterjesztés. De türelem! Majd azzal is megismerkedünk egyszer. Akkor talán ismét a tárgyhöz szólhatunk, a mivel most is szivesebben foglalkoztam volna, mint a «bécsi kormány-válság»-gal. Különb, béke velünk!

Dr. Both István.

Az egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye őszi közgyűlését november 21—22-én tartotta meg Sz-Udvarheljen, a kollegium nagy termében. Ezt megelőzőleg, a nagy templomban gyult össze a papság és a közönség. Biró Áron f.-boldogfalvi kartársunk buzgó, emelkedett imaja után, kezdetét vette, nevezett helyen a tanácskozás. Esperes aa. tette meg jelentését ezen évi vizsgálatról, melyben különösen hangsúlyozta a kérdő pontokra adott feleletek körül tapasztalt hanyagságot némelyek részéről. Mely dolgot, mikor a felsőbb leiratban is élesen elítélni látott a közgyűlés, méltó rosztalását fejezte ki az ilyen hivatalnokokkal szemben. A jelentés különben egész terjedelmében helyeslőleg tudomásul vétetett.

Névsor olvasás után, esperes aa. kegyeletes szavakban emlékezik meg volt buzgó, ernyedetlen, egyházáért s annak tanügyéért igazán lelkesülni tudó egyházmegyei tanügyi előadó, elhalt Szakács Mózesről. Indítványozza, hogy a közgyűlés fejezze ki részvétét írásban, úgy családja, mint a helybeli kollegium előtt. Ezt a most is közöltünk buzgólkodó, érdemes, agg főgondnokunk mélt. Gyárfás Domokos

azzal egészíté ki, hogy a közgyűlés személyes kiküldöttei által is adjon kifejezést mély részvétének az elhunyt családja előtt. Bod Károly tanár pedig felhívja a közgyűlés figyelmét egy még csak csirájában élő, de valószínűleg életet nyerő mozgalomra, melynek egyik célja, hogy Szakács Mózesnek is emlék-jel állíttassék. A gyűlés egyhangulag kifejezi, hogy annak idején az ügyért minden lehetőt megtesz.

Ezután különböző bizottságok küldettek ki, mire Darvai Lajos, főjegyző olvasta fel ügyes csoportosítással összeállított terjedelmes, kimerítő jelentését. Minden megjegyzés nélkül tudomásul vétetett s az elismerés jegyzőkönyvileg is kifejeztetett.

A megjelent új egyházi hivatalnokok bekebeleztek. Benedek Pál bethfalvi, Gál Gergely kis-solymosi, Lajos János bögszi lelkészek, Szegedi Károly felső-sófalvi tanító.

Most a felsőbb leiratok felolvasására került a sor. Ezek között a már említett kérdő pontokra adott feleletekre tett elítélő ig. tanácsi leiraton kívül, nevezetes volt a közalap végrehajtó bizottságé, melyben konstatáltatik, hogy a domestika bevallásoknál igen sok helyen visszaesés állott be, ennek orvoslása az érdekelteknek jóakaratu figyelmébe ajánlatik. Sipos Gyulának, ki az egyházmegyéből eltávozott, 120 ft. körüli gyámintézeti tartozása elengedtetett.

Esperes aa. miután a Hitelszövetkezetek ügyét s a ref. tanítók Közlönyét melegen ajánlja az egyházak vezetőinek figyelmébe: a megüresedett tanügyi előadói állás betöltésére hívja fel a gyűlést. Veres Ferenc, director ajánlatára, a közgyűlés csaknem egyhangulag Lajos János, bögszi lelkészt választotta meg. Köztörvényszéki világi bíró lett Miskolci Károly.

Az állandó egyházmegyei számvevő bizottság elnöke Bod Károly. Mindketten egyhangu felkiáltással.

A délután tulnyomó részét újra gyámintézeti vita foglalta el. Egy néhány tanító újra sajtóságos magaviseletet tanusított. Nem akarják ezek megérteni, hogy az ők java forog kérdésben. A közgyűlés újra kimutatta, hogy a múlt évi határozatot a gyámintézeti tartozások behajtására nézve változatlanul fentartja.

A szavazat bontó bizottság jelenti, hogy tanító-képviselővé Ince Lajos, égei tanító választott meg. A közgyűlés tudomásul veszi.

Még hévizi egyházunk orsz. segélygyűjtés iránti kérését ajánlatot fel, majd egy néhány kisebb ügy elintézése után, az első napi gyűlés berekesztetett.

Másnap reggel nyolc órakor gyűltünk össze tanácskozáásra, de már csak kevesen, pedig a tegnapi szép számból többen is maradhattunk volna ott. Már csak divatba kell hozni a másodnapi névsorolvasást is, mert ez, úgy látszik, legtöbbet segít az érdek felébresztésénél.

Kevesen voltunk, keveset okoskodtunk s így az ügyek is hamarabb letárgyaltattak. Az egyházmegyei költségelőirányzat helybehagyatott. Az államsegély-kérvények letárgyaltattak. Az esperesnek az egyházak megvizsgálásáról szóló jelentése tudomásul vétetett. A megszerkesztett részvéttiratok elfogadtattak.

Ezzel a közgyűlés, Gyárfás főgondnok és Esperes elintézésével, szétoszlott.

Lajos János.
bögszi ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

A karácson előállításának története.

A három nagy sátoros-innep közül husvétot és pünköstet már az első keresztyének meginnepelték, míg karácson meginnepelésével csak a IV-ik században találkozunk. Ezt könnyű megérteni, ha elgondoljuk, hogy a földolog, a központ, a mely körül Jézus egész megjelenése mozgott: halála, és föltámadása volt. Ő azért jött a földre, hogy az emberiség bűneért szenvedjen, és meghaljon. Ezért aztán haláláról a legrégebb időktől kezdve megemlékeztek, még pedig nem csak egyszer évenként, hanem mindig, valahányszor összejöttek az úr-vacsora megülésére. Ezen kívül, a zsidó páska innep körül szenvedésének egész történetéről megemlékeztek, és a páska-innepet halálának és föltámadásának emlékére szentelték. Ehhez csatlakozott önkint pünköst, mint az első gyülekezet alapításának emlék-napja.

Kezdetben meg voltak elégedve ezzel a két innepel. A zsidó innepek közül egyik sem volt olyan, mely alkalmat szolgáltatott volna Jézus születésének meginneplésére. E mellett, a legrégebb evangélium, a Márké, nem szól semmit Jézus születéséről, hanem egyenesen nyilvános föllépésével kezdi meg történetét. Nem a gyermek Jézusra gondoltak, hanem csak a Messiásra, ki azért jelent meg Izraelben, hogy a váltság-művét végrehajtsa. Azok az évek, a melyek föllépését megelőzték ebben a munkában, nem bírtak semmi jelentőséggel. Még a II-ik század első énegyedében is, a mikor a János evangélioma iratott, ezen az állásponton áll a keresztyénség legnagyobb része. «Az íge testté lön és lakozott mi közöttünk», így vezeti be a negyedik evangéliom Jézust a világba. Egyes körökben kezdettek ugyan már Jézus születésére is gondolni, így Máté és Lukács evangéliomában erről is van szó, de meginnepelésére még csak a IV-ik században gondoltak.

Különböző körülmények folytak be erre. A keleti egyházban már régebbi idő óta innepet szenteltek Jézus születésének és megkeresztelésének emlékére, január 6-án. Ez az úgy nevezett epiphania. Ekkor keresztelte meg szerintök Keresztelő János Jézust; ekkor szállt rá a szent-lélek; ekkor hivatott el mennyei szózat következtében istennek fiává, Messiássá; ettől kezdve lett a világ megváltója. Lassankint átment a nyugati egyházba is ez innep, még pedig éppen az ők kezdeményezésük folytán, külön a Jézus születésének emlékére szentelve. Itt ugyanis, Nagy Konstantin áttérése után, egész más fordulatot vettek a viszonyok. Az eddig üldözött, elnyomott egyház egyszerre uralkodóvá lett. A császárok adományai következtében gazdagságban is évről-évre gyarapodott, s ez által eltűnt az egyszerűség, a mely eddig ismertető jele volt. Innepek és cerimóniák alkalmával hovatovább nagyobb fényt és pompát fejtett ki, hogy benyomást gyakoroljon a pogány világra. Természetesen, számban is nagyon megszorodtak, a nélkül azonban, hogy áttérésük mindig a meggyőződés műve lett volna. Léleekben a legtöbb tovább is pogány maradt, ragaszkodva régi szokásaikhoz, emlékeikhez. Mindezt figyelembe kell vennünk, hogy a karácson inneplésének előállítását megérthessük.

Nem csodálkozhatunk, ha ilyen körülmények között, előállott a vágy, a keresztyén innepek számát megszorítani. Már megkezdték a mártýrok halálának meginnepelésével. Mi volt könnyebb, mint hogy a husvét, pünköst és epiphania innepekhez még egy innepet csatoltak külön, Jézus születésének emlékére. Nem sokkal Nagy Konstantin áttérése után történt ez, nem egyházi rendelet következtében, úgy, hogy az egész egyház köteleztetett volna a megtartására, hanem önkint, úgy, hogy az egyik gyülekezetben meginnepelték, a másikban nem, némelyek helyeselték, mások nem. Az első nyomával a IV-ik század közepén találkozunk, Ambrozius

Folytatás az 1/2. év mellékletén.

egyházi atya irataiban. Ő beszéli el, hogy nővérét, Márcellát, Liberius püspök az üdvözítő születés-napján a római szent Péter templomában, nagy sokaság jelenlétében, apácává avatta. Következtetni lehet ebből a tudósításból, hogy a római gyülekezet kezdte meg a karácson meginneplését, s aztán a fő-egyház példáját a többiek is követték. 386-ban már a keleti egyházakban is találkozunk ez innepel, Chrysosthomus nyilatkozatai szerint, alig tíz éve, hogy szokásba vették. Legkésőbb Palesztinában és Egyiptomban honosodott meg, hol egész az V-ik századig megmaradtak az epiphania, Jézus születésének és megkereszteltetésének kettős innepe mellett, s csak az ephézusi zsinatban (431.) választották el a kettőt egymástól.

De, miért tették a karácsont éppen dec. 25-re? Erre nézve eltérő feleletekkel találkozunk. Némelyek a zsidóság körében keresik ez időmeghatározás okát, még pedig a templom-ujítás innepében, a melyet a zsidók a 9-dik hónap (chisleu) 24-én ültek meg, a mely datum összeesik dec. 25-el. De a datumon kívül még más hasonlóság is van a két ünnep közt. Valamint karácson éjjel kezdődék, ugy ez a zsidó innep is, ezért nevezték chanuka, szent éjszakának is. A mint karácsonkor, ugy e zsidó ünnep alkalmával is sok gyertya gyújtatott meg, a miért gyertyák ünnepeinek is nevezék. És aztán, a mint a husvét és pünköszt zsidó eredetűek, ugy karácson eredete is Izraelben keresendő.

É magyarázatnak azonban sok nehézség áll útjában. A mikor husvét és pünköszt előállott, akkor még a zsidóságnak nagy befolyása volt a keresztyénségre, különösen Palesztinában. Az első keresztyének nagyobb része előbb zsidó volt és így könnyen csinálhattak zsidó ünnepből keresztyén ünnepet. De a 4-ik században egészen mások voltak a körülmények. Ekkor már a keresztyénség tulnyomó része pogány eredetű volt, a kik bizonyára nem egy könnyen mentek volna bele egy zsidó származású új ünnep meginneplésébe. Ezen kívül az egyházi atyák irataiban egy nyilatkozat sem található, a mely e nézet mellett szólana.

Sokkal helyesebb az a magyarázat, hogy karácson innepelési idejének az eredete a pogány világban keresendő, a melytől a keresztyének a 4-dik században körülvéve voltak. Bár a keresztyének száma Nagy Konstantin után nagyon megszorodott, de ez még nem jelenté egyszersmind a pogányság levetkőzését is. Ellenkezőleg, a legtöbb csak névleg volt keresztyén, a régi pogány szokásokhoz tovább is éppen ugy ragaszkodtak. A vértanuk ünnepe pogány lakomákkal ünnepeletett meg, a gonosz szellemek hatalmában, a csillagok befolyásában való hitük tovább is megmaradt, a pogány ünnepek, színházak, versenyterek látogatásától, a mely annyi örömet és élvezetet nyújtott, nem lehetett őket visszatartani. Ők ekben nőttek fel, nem volt oly könnyű, azokkal szakítani. Természetesen, azok, a kik lélekben is keresztyének voltak, az ilyeneken megbótránoztak s szerették volna a többieket is visszatartani ezektől. De hogyan? Erőszakosan hiába léptek volna fel, de nem is léphettek. Sokkal célra vezetőbbnek mutatkozott, a pogány innepeket keresztyénné változtatni. Ezt annál inkább megtehették, mert azokban sok olyan volt, melyeket átvihettek a keresztyén ünnepekre. Erre legalkalmasabbnak mutatkozott a rómaiak egyik legnagyobb ünnepe, az u. n. saturnalia. A tulajdonképpeni saturnalia dec. 17-én kezdődött, és három napig tartott, ezután következett a sigillaria,

a mely szintén három napig tartott, és dec. 25-én a brumalia.

A saturnalia Saturnus tiszteletére ünnepeletett, a kinek Rómában temploma is volt. Ekkor emlékkükbe idézték a rómaiak Saturnus szerencsés és igazságos kormányzását. Ezeken a napokon az arany-kort ünnepeleték; a rab-szolgák szabadok voltak, urok szolgált nekik, mert az aranykorban nem volt rang- és mód-különbség; nagy lakomákat csaptak; játékokat rendeztek; ajándékokat osztogattak egymásnak; minden munka szünetelt; a tanácstermek, üzletek, iskolák zárva voltak; nem izenhettek háborút, nem büntethettek gonosztevőt. Mindenki gondtalan örömet élvezett.

A sigillaria inkább gyermek-ünnep volt. A gyermekek ilyenkor képeket, viasz-, vagy cserép-bubákat kaptak ajándékba. A brumalia a legrövidebb napnak volt a neve, a melyet Julius Caesar igazságtalanul dec. 25-re tett. Solstitium, napállás, dies natalis invicti solis, a legyőzhetetlen nap születés napjának is nevezték. Ugy képzelték, hogy ekkor, minthogy ettől kezdve a napok megint nyulni kezdtek, a nap újra született.

Bizonyosan ez a nap-ünnep szolgált okul arra, hogy karácsont dec. 25-re tették. Azt a gondolatot, a mely ebben az ünnepeben nyert kifejezést, át vitték a keresztyénségbe, a melynek lelki napja Krisztus volt, ki születése által a sötétségből világosságot hozott létre. De ezen kívül azok az ünnepek is, a melyek a brumaliat megelőzték, több keresztyén jellegű vonást tartalmaztak magukban. Már a sigillariák, a midőn a gyermekeknek ajándékokat adtak, a keresztyéneknek azt juttatta eszébe, ki a gyermekeket magához hívá és megáldá, ki mint Iraeneus mondja: »a gyermekeknek gyermek lett, hogy megszenteltesék általa a gyermeki természet.« Épp így a saturnaliák is. Ha a pogányok ezeken a napokon a boldog aranykorra gondoltak, mennyire megegyezett ez a kijelentés könyvében jövendőt új Jeruzsalem képével: ha e napokon megszűnik az ur és szolgáló közötti különbség, mennyire ugyanazt a gondolatot fejezte ki ez, mint a keresztyének tanítása: a Krisztusban nincs sem szolgáló, sem úr, hanem egyugyanazon Atya gyermekei vagyunk. Így tehát, december utolsó heteiben a keresztyének is örvendhettek, éppen mint a pogányok, csak hogy az az ünnep, melyet a pogányok ünnepeleték, nekik a keresztyénség áldásait juttatta eszükbe, s különösen az utolsó, a napállás ünnepe, a brumalia, nekik azt az üdvöt hirdette, a mely Jézus születésével áradt ki a földre.

Ha tehát a pogányokból lett keresztyének tovább is ragaszkodtak régi szokásaikhoz, ünnepeikhez s ezek között különösen a saturnaliákhoz, ha pedig ezek az ünnepek több a keresztyénséggel rokon vonást foglaltak magukban: ugy a keresztyéneknek a pogányságtól való távortartására mi sem mutatkozott célra vezetőbb eszköznek, mint ezek helyett az ünnepek helyett egy új keresztyéni ünnepet hozni létre, erre pedig legalkalmasabbnak mutatkozott Jézus születésének ünnepe. Annál is inkább, mert egyfelől Jézus születésének az ideje felől semmi bizonyosat nem tudtak, másfelől pedig éppen a saturnalia ünnepekör, s különösen az utolsó nap-ünnep, a brumalia, tartalmazott oly vonásokat, melyek leginkább átvihetők voltak Jézus születésének innepére.

Így állott aztán elő a karácson ünnepe, és ezért ünnepejük mi ezt éppen dec. 25-én. Egerházi Lajos.

K a r á c s o n.

Dicsőség a magasban! Üdvözöllek
Epedve várt nap boldog hajnala!
Óh, szólj megint, s új létre hívd a földet,
Világébresztő angyalok dala!
Szárnyalj, repülj a messzeségen át,
Keresd az élet elbukott fiát,
A porbúl őt szent biztatás emelje:
Kitöltetett reánk az ég szerelme!

A szív ha fáj, a lélek hogyha gyászol:
A gyászt, a bút hamar cserélje föl!
Meváltást és üdvöt ígér a jászol,
Hol a nagy isten arca tündököl.
A földi féreg ember lett megint,
Dicső a sugár, mely feléje int;
S hogy lelke szárnyát többé meg ne rontsák,
Éghez köti egy élő szent rokonság!

Dicsőség a magasban! Bűvös ének,
Hangod varázsa új világba von!
Szent vallomása lesz lelkem hitének,
És halleluja zendül ajkamon:
Hiszek! Hiszek tebenned, Messiás!
Forró szívemet be nem tölti más.
Az ígélet mélyen keblemben vésvé:
Te fogsz vezetni újjászületésre!

Hiszek! Hiszem: ha meghal minden élet,
S izzó hevét elveszti fönn a nap,
Szent sugaradtól minden újra éled,
Te, üdvigérő, fényes mennydarab!
Megzendül újra fönn a büszke dal:
Dicsőség a magasban! Diadal!
Te újra eljössz, s hozva égi lángot,
Fölmelegíted a dermedt világot!

Szabó Jenő.

Jefte leánya.

I.

Mikor Gileádban király vala Jefte,
Fényes acél kardját egy nap felövezte.
S szólt: »Ammon fiai ellenemre törnek,
S nem engedik által, mi enyém: a földet.
Gögös fenhéjázás lakik a szivökben,
Mintha nem mi volnánk hatalmasok, s többen!
Hát jó, azt a gögöt földig alátiprom.
Föl, és ne maradjon, a ki vitéz, itthon!
Az a föld a mienk, az Úr nekünk adta,
Kiküzdöm, s hogyha kell, elhullok miatta.
Essem el én, népem, ha győzelmed látom,
De erőt kell vennem e gaz bitorlások.
Nincsen nyugodalmam nappal s éjjelente,
Feddő vádaskodás borul a szívemre.
Nem tudok aludni, szemem, ha lezárom,
Mig győzelmem nem lesz az Ammonitákon!
És a büszke sereg, Gileád fiai,
Összegyültek, készek a harcba szállani.

Ragyogó fegyverük villogtatták fennen,
S aztán elrobogtak, szélnél sebesebben.
De mikor az ország határához értek,
Egyszerre megálltak a derék vitézek.
Ott Jefte leborult a földnek porába,
Az Úr előtt szívét s fejét megalázta,
S ömlött ajkán a szó: »Jehova, nagy isten!
Kinél más sem égen, sem a földön nincsen,
Adj erőt karomba, adj erőt szívembe,
Mikor állok az én ellenimmal szembe.
Az én harcom: igaz; küzdök a nevedben,
Mert a te hatalmad nagy és véghetetlen.
Te, ki eddig annyi győzedelmet adtál,
Kinek arcod fényesb a napsugaraknál,
Segíts és oltalmaz, hogy győzzön e sereg,
Az ő ellenségét, hadd szégyenítse meg.
Im, esküszöm neked, s eskümet megtartom:
Hogyha el nem esem ott a véres harcon,
S Ammon fainak erejét megtörve,
Győzelmesen térek erre a szent földre,
Valami először szembe jön házamtúl,
Tenéked áldozom — égő áldozatul!«

II.

És jött a hír, gyors röptű szárnyon,
Hogy győzött a sereg,
Erőt vett az Ammonitákon,
És gögjét törte meg.
Édes anyák ujjongva várták
Győzelmes gyermekük;
Sirtak örömkömben a mátkák,
A szűzek mindenütt.

S ékes koszorúba gyülének
Gyermekek, asszonyok,
Rezgő szakállu, gyöngye vénék
Egy mondott napra ott.
Elöl, elöl, ékes ruhában,
A szűzek serge közt,
Szép, mint a harmat a virágon,
Jefte leánya jött.

Ah, a királyt ki üdvözölné
Először, ha nem ő!
Szép szemével szétnéz, ha jön-e?
Hogy fu.hasson elő,
S hatalmas mellén csüngjön ottan,
Mint a virág a fán
Gyermekei szive meg-megdobban,
Sohaj kél ajakán.

Már jön a had, büszkén robogva,
Elöl jár a király,
Virágít mind elébe dobja,
S a rendnek vége már.
Ám, a király mindezt nem látja,
Nem törődik vele,
Keblén csüng gyönyörű leánya,
Egyetlen gyermeke.

III.

— — De jaj, de jaj! Egyszerre csak
Aláhanyatlik két keze,
Hatalmas teste megtörik,
És odarogy a földre le.
És megszagatván ruháit,
Csak sir, csak sir keservesen,
Keble zihál a fulladásig,
És nagy, halálos csönd leszen.
Akkor felnéz az égre, fel,
Már káromlásra nyílik ajka,
De indulatja megtörik,
S megadással fejét lehajtja.
Majd tekintvén szép gyermekére,
Szólt, s hangja már nem remegett:
»Ó, győzelmeknek drága bére,
Nem soká látlak tégedet!
Megesküdtem a Jehovának,
Botor szavakkal esküvéim,
Föláldozlak!... De majd utánad,
Ne félj, hamar eljövök én...
Felelt a lány s szelíd szava
Átalzengett a szép mezőn:
»Ó, nagy a Jehova neve,
S szent, a mit akarhatja tőn!
Im, elmegyek s megsiratom
Kora halálom; életem.
Eljőnek barátnőim is,
Hogy sirjanak ott vesztemen!
Ment. S megjövé, Jefte király
Feláldozá az Urnak őt,
Az égő lángoszlop tüze
Boritott rá gyász-szemfedőt.
És sirtanak a többi szűzek,
Esztendeig, erdőn, mezőn.
Mellőket verdesték a vénék,
S szóltak: »Nagy a Jehova isten,
Szent, a mit akarhatja tőn!«

Farkas Sándor.

Különfélék.

Szives kérelem és figyelmeztetés.

Még egy néhány nap, és ez esztendő is bevégeztük. Bevégezzük az öntudatnak azzal a megnyugvásával, hogy ennek folyamán is megtenni igyekeztünk mindazt, a mi tőlünk függött, és a mit viszonyaink között megtenni, lehetett. Minden törekvésünket nem érhattük még el; de önvádat nem érünk, hogy becsülettel ne igyekeztünk volna szolgálni céljainknak. Szivesen adtuk csekély tudásunkat, és meghoztuk az anyagi áldozatot is.

Kedvetlenül kell mégis tudásul vennünk, hogy méltánylással ez esztendőben még kevésbé találkoztunk, mint talán eddig. Több, mint *kétszáz* hátrálékosunk egyáltalában nem gondol tartozásával, s ezzel megbénítja nem csak munka-kezdésünket, hanem Lapunk lehető fejlődését is.

Exekuciót kérni, tiltja erkölcsi érzékünk. Éppen ezért, midőn pontos előfizetőinknek köszönetet mondunk: ezennel kijelentjük, hogy 1895 január 1-től fogva Lapunkat a hátrálékosoknak többé küldeni nem fogjuk; s egyáltalában úgy intézkedtünk, hogy ezután a házalásnak és a panasznak vége szakadjon. Ezért, szivesen kérjük mindazokat, kik lapunk fennállását óhajtják, hogy *utó*-, és *elő*fizetésüket minél előbb beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvártt, dec. 18. 1894.

Szász Gerő.

— **Lapunk karácsoni száma**, féliv melléklettel, egy néhány nappal előbb jelenik meg, mint az esztendőnek legszebb innepe. Megjelenik egyszerűen, követelés nélkül, jó kívánásokkal, mint szokta tenni a valódi szeretet. Mit tehetnénk egyebet a szeretet innepén, mint óhajtani, kérni a jó istent, hogy adjon békességet a házakba, a szivekbe; adjon békességet hazánkknak, anyaszentegyházunknak. Boldog karácsoni innepeket!

— **Mai tárcánkban két költeményt** találnak olvasóink. Az egyiket alkalmisága teszi ajánlatossá, Szabó Jenőtől, ki hivatottságának már nem egyszer adta biztató jelét; a másikat mutatónak közöljük Farkas Sándornak, ki jelenleg Kolozsvártt segéd-pap, január elején megjelenendő kötetéből. Tudja isten, csak mégis szeretjük a verseket. Csak mégis szeretjük azokat az embereket, kik keresik nem csak a szavak, hanem az érzelmek összecsendülését, az élet harmóniáját. És micsoda a költészet, ha nem az, hogy oltárt emelni törekszik a szépnek, a jónak, a magasztosnak; egy-egy olvasztani igyekszik az eget a földdel; az embert isten szemlével. Ezt elősegíteni, vannak hivatva a poéták: kérjük olvasóinkat, fogadják szivesen.

— **Hazafias hangverseny** Sepsi-Szent-Györgyön, mint tudósítónk írja, lélekfölemelő hangversenyt rendezett a »Szekely Mikó kollegium« tanári kara és ifjusága f. hó 16 án délután a kollegium új szárnyának dísztermében. Minden énekszám, szavalt, fölolvadás a Rákóczi korszakra, vagy a megelőző időkre vonatkozott. Különösen megindító hatást gyakorolt a 120 tagból álló kollegiumi vegyes kar éneke, a »Magyar Gályarabok« korálja. Nehéz időket élünk. A tanári kar jól teszi, ha növendékeiben a hazafias érzelmeket s a protestáns buzgóságot ilyen úton is ápolja, erősbiti.

— **Dr. Szádecky Lajos, egyetemi tanárt**, a tudományos akadémia tagját, egyházkerületi képviselőnk az a gyász érte, hogy édes atyja, Szádecky Sámuel, pusztafalfalui ev. ref. pap (Abaúj-Tornamégyében), életének 70-ik évében, folyó hó 9 én meghalt. Végig küzdötte a szabadságharcot, szenvedett fogságot, nélkülözött eleget, lett egyszerű kálvinista pap, és mint ilyen, fölnevelt egy szép családot, kik közül egyik egyetemi tanár, a másik egyetemi magántanár, a harmadik segéd pap és tanárjelölt, a két kisebbik közül egyik joghallgató, a másik gimn. tanuló, leánya pedig papné. Boldogan szállhatott sirjába, hogy ilyen családot hagyhatott maga után; és boldog a család, hogy kegyeletesen hullatott könyveinek terhét a jók és nemesek osszák meg igaz részvétellel. Áldott a jók emlékezete! Ez könnyítse az özvegy, és a megszorodott család méltó bánatát

— **Halálozás** Kolozsvári Károly, ugra-csapói ev. ref. pap. életének 58 ik évében, folyó hó 12-én, meghalt. Harmincegy esztendeig volt egyházának hű pásztora, családjának szerető gyámola, az ötlet ismerők tiszteletének tárgya, és most, hogy kihullott sorainkból, a visszaemlékezésnek és a kegyeletnek osztályosa. Nyugodjék csöndesen. Övéi találjanak vigasztalást abban a jó istenben, a ki őt nekik, nekünk adta, és most elvette. Áldott legyen neve mindörökké!

— **Mái számunkhoz mellékelve**, veszik olvasóink, a kolozsvári nyomdászok önképző egylete elnökének, Ruzicska Gyula urnak felhívását, mely élénken és meggyőzőleg beszél

önmagáért. Ruzicska ur a mellett buzgólkodik, a mi mindnyájunknak kötelessége; és a mit eredményre vezetni, mindnyájunknak megtszertetés. Tóthfalusi Kis Miklós emlékét megörökíteni annyi, mint a szellemi munka iránt kimutatni hódolatunkat Kérjük is olvasóinkat, hogy az innepek alatt, társas összejövetelek alkalmával, emlékezzenek meg e kegyetes célról, és a valóban csekély 15 krajcárokat összetéve, rendeljenek meg minél többet a szépen megírt életrajzból, hogy a mi filléreink is megnyugvást adjanak lelkiismeretünknek, hogy részünk van százada egyik nagy szellemének emlékezte megörökítésében.

— Gróf Teleki Miksáné 100 frtot, gróf Teleki László-Gyula 1,000 frtot odományozott a kolozsvári ev. ref. kollegium építési alapjára. A nagylelkű adományozók fogadják az Előjáróság hálás köszönetét. Kolozsvárt, dec. 19. 1894. Dr. Török István, igazgató.

== Ujabb adományok a kolozsvári ev. ref. kollegium építési alapjára XII. közlemény. A 600. sz. íven Szabó Károly, gazdatiszt Gernyeszegről 5 frt. A 615. sz. íven N. N. 50 frt. Az 591. sz. íven dr. Gidófalvi István, kir. közjegyző 5 frt. A 141. sz. íven Farkas Albert birtokos 5 frt. Farkas Kálmán 2 frt. Farkas Béla 2 frt. Farkas Árpád 1 frt. Dobál Antal ügyvéd 50 frt. Bokros Béla ügyvéd 50 frt. Az 1884-ben érettségi vizsgálatot tett ifjak, 10 év multával történt összejövetelük alkalmával a következő adományokkal járultak építési alapunkhoz: Balog Béla 3 frt. Bartók József 5 frt. Becsky Bálint 2 frt. Csűrös József 5 frt. Gocs József 5 frt. Jancsó Lajos 3 frt. Kocsis Samu 3 frt. Szabó Jenő 4 frt. gr. Teleki László Gyula 25 frt. A 483. sz. íven dr. Papp Gábor sebészeti tanársegéd gyűjtő 5 frt. 20 kr. dr. Hevesi Imre 1 frt. dr. Raab Gyula 1 frt. dr. Hőnc Kálmán 1 frt. Weiss 50 kr. Konrádi Dániel 50 kr. Grosz Samu 50 kr. dr. Scheitz Vilmos 50 kr. Reich Béla 50 kr. Reich János 50 kr. Meskó Zoltán 30 frt. Eckert Jenő 50 kr. Fogadják a kegyes adakozók az előjáróság hálás köszönetét.

HIVATALOS RÉSZ.

3486—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi nagytiszt. *Esperes urnak.*

A kántor-tanítóknak az országos nyugdíjintézetbe történő felvétele, illetőleg, azoknak nyugdíjazása alkalmakor, nagy nehézséget képez a kántori javadalomnak elkülönítése a tanítói javadalomtól.

Gyakran érkeznek a vallás- és közokt. miniszter urhoz a megtörtént elkülönítés, illetve, a nyugdíjösszeg kiszabása ellen felszólamlások és panaszok, részint maguk a kántor-tanítók tartják sérelmesnek az eddigi gyakorlat szerint eszközölt elkülönítést, részint az iskolafentartó hitközségek.

A kántor-tanítók jogos és igazságos igényének lehető kielégítése s a netaláni sérelmek orvoslása céljából elkerülhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy a kántortanítók díjlevelében világosan és félremagyarázást nem tűrő módon ki legyen tüntetve, hogy javadalmából mily összeg a tisztán tanítói és mily összeg a kizárólag kántori illetmény.

Ennélfogva fölhívjuk a nt. esperes aait. sziveskedjenek saját hatáskörükben a kellő intézkedéseket haladéktalanul megtenni arra nézve, hogy az üresedésbe jött kántortanítói állomások betöltése alkalmával, ezután mindenkor a díjlevelben (a mennyiben külön tanítói és külön kántori okmány nem állíthatnák ki) világosan és egymástól elkülönítve feltüntessék úgy a kántori, mint a tanítói javadalom összege.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától. Kolozsvárt, 1894. dec. 12.

Kádár János,
s-titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

3488—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék nt. lelkészelnökének.

Szives tudomás és további illetékes intézkedés végett, értesítjük Cimeket, hogy a közoktatási m. kir. miniszter ur f. évi 17,200 sz. a. kelt rendelettel az összes felekezeti elemi népiskolákat jövőre abban a kedvezményben fogja részesíteni, hogy a m. kir. egyetemi nyomdából vásárlandó tankönyvek példányszáma után 10%-es engedményt nyújt, vagyis ezek mindenik tizedik példány-könyvet ingyen fogják kapni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. december 12-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1587—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett vistai kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, kerttel és gazdasági épületekkel.

Fizetés, hivatalos fölszámítás szerint, 352 frt. 12 kr. melyből 140 frt. tandíj.

Pályázati határidő: 1895. év január 8. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1894. dec. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1588—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett rődői kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel. Fizetés, hivatalos fölszámítás szerint, 211 frt. 50 kr. melyből 135 frt. készpénz. Ehhez járul a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által idei 57,493. szám alatt engedélyezett 89 frt. évi államségély. Az állomásra csak okleveles tanítók pályázhatnak.

Pályázati határidő: 1895. év január 8. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1894. dec. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1589—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett daróci kántor tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás és hivatalos fölszámítás szerint, 152 frt. 83 kr. fizetés, melyből 62 frt. 80 kr. készpénz. Ehhez járul a vallás és közoktatásügyi miniszter ur által idei 57,492. sz. a. engedélyezett 148 frt. évi államségély. Az összes fizetés értéke tehát 300 frt. 83 kr. Az állomásra csak okleveles tanítók pályázhatnak.

Pályázati határidő: 1895. év. jan. 8. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1894. dec. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1590—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai ref. egyházmegyébe kebelezett m-g-y-m-onostori kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, mintegy két holdnyi kerttel, fizetés, hivatalos fölszámítás szerint, 233 frt. 6 kr. melyből mintegy 55 frt. készpénz. Ehhez járul a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ált. idei 57,490. sz. a. engedélyezett évi 87 frt. államségély. A fizetés összes értéke 300 frt. 6 kr. Az állomásra csak okleveles tanítók pályázhatnak.

Pályázati határidő: 1895. jan. 8. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1894. dec. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy félv melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. December 27.

52. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Teendőink.

Általánosan el van ismerve, hogy az új egyházpolitikai törvények életbe léptetésével egyházaink, s egész egyházi életünk nagy változáson fognak keresztül menni. A kényszer-adózás és összetartás kapcsai szétszakadoznak. Ennek helyébe lép, vagy kell lépnie a vallásos hit által fölkellett összetartozandóság érzésének. Fel kell költeni annak tudatát, hogy összesített erővel lehet és kell az egyházközséget fentartani. Vagy, mint a m.-vásárhelyi Értekezleten igen szépen ki volt tejtve jövőre életet csak a protestáns öntudat nyujt, s ez fogja az önadózás alapját is képviselni. E protestáns öntudatot felkölteni, s gyümölcsözővé tenni képezi feladatunkat az új helyzettel szemben.

Igaz, hogy ezen protestáns öntudatnak vannak szép nyilvánulásai egyesek azon áldozatkészségében, egyházi munkálkodásaiban, melyek itt-ott felmerülnek, s melyeket mindannyiszor nagy innepélyességgel fogadunk, s inneplünk, mert ritkák. A nagy közönség, azonban, közömbös az egyház dolgai iránt, s keresi az utakat és módokat arra nézve, hogy az egyházi terhek, kötelességek alól miképpen bujhatna ki, s örvend, ha csak névleg tartozik az egyház testéhez.

Ily körülmények között, az új törvények hatásával szembe állani, s egyházainkat nem csak az elzülléstől megmenteni, hanem a fejlődés és virágzás útjára terelni, valóban, nagy, és nehéz feladat. Ennek szerencsés megoldása nem csak a papok, hanem összes közigazgatási hatóságaink összhangzó munkásságát igénybe veszi.

S e tekintetben mi lenne a teendőnk? A budapesti Értekezleten, francia példára, a belmissziók szervezése hozatott föl. Kétségtelenül, nagy sikere lenne ennek is, s bizonyosan a célt nagyban elősegitené. A «Protestáns Közlöny» szerkesztője, csak úgy mellékesen, az egyházmegeyék

újabb beosztását említette föl. Szerintem, mindkettő szükséges. És pedig, első sorban, a nagy egyházmegeyék apróbb egyházmegeyékre való felosztása, s azután az Értekezletek, mint belmissziók megalapítása által.

A nagy egyházmegeyék lomhák, nehezen hozhatók össze, s benne csak néhányan munkálkodnak; hiányzik a könnyü összejövetel, az elevenség, szóval, a lüktető szellemi élet. Az esperesek a sok águ közigazgatási teendők által elhalmozva, az expedició tehnikájára vannak csak szoritva; a vizsgálatot is csak futva, felületesen tehetik, egy pár óra alatt, mert körültekintő, alapos vizsgálatra nincs idő. Ily körülmények között arra, hogy valamit a protestáns öntudat ébresztésére, a buzgóság emelésére tegyen, teljességgel nincs idő. Nem keresheti föl a módosabb és tevékenyebb egyházi hiveket, s ezeket ekképp mintegy önkint nem vonhatja be az egyházi élet tevékeny mezejére. S származik vallásos közöny, ez a megfullasztója az egyházi életnek.

A közigazgatási költségek is tetemesebbek a nagy egyházmegeyéknél. Például pap-, tanító-kijelölő-, választó kiszállásoknál nagy távolságra kellett volna utazni, magas a kilométer-pénz, napdíj. Azt pedig kívánni nem lehet, hogy az úgy is mostohán jutalmazott közigazgatási tisztviselő saját költségén járjon az egyház ügyeiben. Egy egyházközségben történt meg egy papválasztási eset alkalmával egy paraszt kurátornak azon jellemző mondása «még csak egyszer kell hogy eljőjjön a nt. Esperes úr, aztán tőlünk jöhet is, mehet is.»

Ezzel szemben, mily más képet mutatnak a kis székely egyházmegeyék. Az egyházmegeyei vizsgálatnál részt vesz a gondnok, s világiak. Innep ez az egyházközségben. A vizsgálat a közönség szeme előtt foly le. Meglátja a hibát, fölismeri az erényt, s elő áll a lüktető egyházi szellemi élet, vagy a protestáns öntudat.

A költségek sem oly terhelők. A közelség elkerülhetővé teszi a fuvar és napdíjakat.

Az egyházmegyei szellemi élet pedig éppen elevenséget, rugékonyságot nyer. A gyűléseken minden tag részt vehet, mert nincs távol. Sőt néhol megvan a közös asztal is, mely igen sok fontos, és kényes kérdésnek könnyű és megnyugtató megoldását szokta eszközölni.

A nagy egyházmegyékben a gyűléseken a tagoknak csak tíz százaléka, vagy még ennél is kevesebben vehetnek részt, mert akadályozza a nagy távolság s az azzal járó nagy költség, melyet családjától nem vonhat el, és a nagy idő, melyet egyházaától és családjától távol kellene tölteni.

Ezen tények figyelembe vétele mellett, az új helyzettel szemben első teendő lenne, hogy egyházi főhatóságaink a nagy egyházmegyéknek kisebbekre leendő felosztását oly időben kezdenék meg és rendelnék el, hogy az új kis egyházmegyék munkálkodásukat a polgári házassági törvény életbe léptetésével egy idejűleg kezdenék el. Ez időpont megtartása azért lenne szükséges, hogy a mostani esperesek anyagi javadalmaikban ne károsittassanak meg. Mikor a polgári házassági törvény életbe lép, elesik a házassági eljárás körüli eljárásért befolyt jövedelem; az egyházmegyére nézve elesik a mátkadíj, de fokozottabb mértékben megmarad a közigazgatási munkateher. Akkor ezen terhet vegyék át többen, s munkálkodjanak az egyházközségek megtartásán többen, keltsék föl és tartsák fenn a protestáns öntudatot többen, s hozzanak a kisebb egyházmegyékbe lüktető szellemi életet és munkásságot többen. Most e nagy munkát az egyházmegyékben végzi négy ember, a többi kényelmeskedik és hallgat; akkor végezni fogja tizenhat, tizenkettő, vagy nyolc.

Igy, a vajda hunyadi, nagy-enyedi, kolozskalotai, deési, széki, görgényi, sepsi egyházmegyék felosztandók volnának két-két, a küüllői és udvarhelyi egyházmegyék három-három, a szilágy-szolnoki és marosi egyházmegyék négy-négy egyházmegyére. Az új tisztikarban és a választandó új gondnokokban véghetetlen nagy erőt nyernék az egyházi munkálkodás és küzdelem mezején.

Ily kis egyházmegyékben lenne lehetséges csak, hogy a köteles tagokon kívül, a hívők nagy száma vegyen részt a papi értekezleteken s melegüljön fel az evangéliumi tűz lobogásánál.

Ha minden kis nyáj mellé ideje korán állítottak volna őseink, a lelkes pásztorok mellé,

figyelmes vezetőket: nem vesztettünk volna el oly sok anyaegyházat, s ma nem volna a diasporák száma oly nagy.

Tegye megfontolás tárgyává az Igazgató-Tanács a teendőket, s a mostani nagy erőket ujjakkal, lelkesültekkel gyarapítva, egy oly gárdának álljon a nevelésére, mely nem csak a bibliával, s a szeretet fegyverével, hanem ha kell életével és vérével is kész legyen harcolni egész a diadalomig.

Magyarósi István,
zilahi ev. ref. pap.

Egy pár gondolat a beállandó új helyzettel szemben.

(Vége.)

Kívánhatjuk e, hogy az úr mezején legeltesse a nyáját, ha őt magát csaknem teljesen elzárjuk hivatásának igazi mezejétől?

Hiszen, jól tudom én, hogy a jó pásztornak az is kötelessége, hogy számon tartsa a reábizottakat, de ha reggeltől délig mindig csak számítja s csak akkor hajtja a legelőre, s egy pár órai legeltetés után ismét akolba keríti, hogy ismét megszámlolja, talán több kára lesz a rosszul legeltetett nyájban, mintha kevésbé tartaná számon, de kövér mezőkön legeltetné. Az a kövér mező pedig, a melyen hiveinket legeltetnünk kell, a Jézus Krisztusnak igaz tudománya.

És itt jutottam el ahhoz a kérdéshez: mi volna tehát a teendő a beállandó új helyzettel szemben?

Célunk minden esetre az, hogy hiveink számban se olvadjanak le, de vallásos buzgóságuk se csökkenjen, sőt mindkét tekintetben még gyarapodjunk és erősödjünk. E kettős cél elérésére két módot látok.

Az egyik az, hogy lehetőleg apasszuk, de semmi esetre ne fokozzuk tovább a hivekre nehezedő terheket, egyházi járulékokat. Ugy hiszem, ennek a parancsoló szükségnek érzete kényszeríti vezérférjainkat arra, hogy a kepe-megváltásról, az állam segítségének nagyobb mérvű igénybeviteléről gondolkozzanak s minden esetre ez volna az az út és mód, mely már csaknem kikerülhetetlen s a mely leggyorsabban, legbiztosabban, legáltalánosabban segítene anyagi bajainkon. Ugy tudom, úgy látom, hogy e tekintetben felsőbbiségeink részéről az előmunkálatok folynak, erre a jó szándék megvan. Adja Isten, hogy jó siker koronázza igyekezetüket.

De még más, inkább hatalmunkban álló úton, keblileg is sokat tehetnénk terheink könnyítésére.

Igyekezzünk, szabadulni minden fölösleges tehertől. Ne terjeszkedjünk, de legyen munkásságunk intenzívebb. Gazdálkodjunk belterjesen.

Hány iskolánk van, melyet csak a legnagyobb erőfeszítéssel tarthatunk fenn, úgy a hogy; de semmi esetre nem úgy, hogy hasznunk legyen belőle. Vegyük számba ezeket s a meiyeknek fentartására, de teljesen törvényszerű fentartására nincs egészen biztos alapunk, vagy a melyeknek fentartását nem parancsolja elháríthatatlan fele-

tennünk mindent, különösen most, mikor az új idők szel-
leme, s az abból folyó törvények tág kapukat nyitnak
az egyházi terhek alól könnyü menekésre, sőt az egy-
háztól való végleges megválásra.

Itt nincs többé kényszer. Sőt letörültetik az a de-
korum is, mit az egyházhhoz való tartozás és törvényei
szerinti élés adott. Egyházon kívül állani, éppen olyan tör-
vényes, sőt lehetnek, kik ebben éppen a felvilágosodott-
ság, a liberáliszmus dekorumát látják.

Itt alig van más mód arra, hogy egyházunkat te-
lyes számban és erőben föntarthassuk, mintha lehető
könnyüvé tesszük az egyházban való maradást, ha le-
hető szűk korlátok közé szorítjuk a megterhelhetést egy-
felől, és ha mi papok, utána vetjük magunkat a legna-
gyobb erővel és buzgósággal a lelkipásztori gondozás-
nak, másfelől: hadd csatoljuk a hiveket lelki kötelekkel
szorososan a mi vallásunkhoz, hadd tündököljünk előttük
még egyszer a régi fényben, a régi diszben, a régi méltó-
ságban.

Ez azonban részünkről csak úgy lesz lehetséges,
ha megeresztik szárnyainkat, ha kevésbé leszünk meg-
terhelve adminisztratív teendőkkel, ha nem leszünk meg-
kötve vagyon-kezeléssel és vagyoni felelősséggel, ha
egyházi tartozásokért és a magunk járandóságáért nem
kell perlekednünk, nem kell végrehajtásokat vezetnünk
hiveink ellen, ha lesz rendszeresítve legalább annyi és
egészen biztos fizetésünk, hogy legalább hasonló kép-
zettségű világi hivatalnokok társaságában pirulás nélkül
megjelenhetünk, s ha a midőn más szűkölködőknek isten
akarattján való megnyugvást szólunk, nem lesz ott lel-
künk fenekén a keserűség, hogy a mi családunk tagjai
szintén nélkülöznek, vagy talán éppen éheznek; ha majd
azoknak sorsát, kik életüket a miénkkel összekötötték,
minden eshetőségre biztosítottak tudjuk.

Akkor igen, akkor lehet és legyen a pap apostol,
a ki ne ismerjen mást, csak az egy urat, a kit szolgál,
a kinek él. Akkor merüljen bele az evangéliom mély-
ségeibe, s hozzon napfényre igaz gyöngyöket. Akkor
aztán tartsunk Papi Értekezleteket minél gyakrabban,
képezzük magunkat és egymást, s legyen megbélyegezve,
a ki hátra marad, s nem építi a Krisztus anyaszent-
egyházát.

Akkor öltözzünk fel a mi méltóságunknak palást-
jába, s tegyük fejünkre a mi hitünknek sisakját, s úgy
jelenjünk meg a világ előtt, hadd, lássa a mi dicsősé-
günket.

Bizonyos az, hogy ez a változás egy nap alatt nem
eshetik meg rajtunk, de, a mult idők története azt bizo-
nyítja, hogy egyházunk leginkább akkor mutatta meg
erejét, hit hűségét, mikor leginkább volt létében meg-
támadva, akkor támadtak legnagyobb fiai, a mikor leg-
több veszedelem fenyegette. Maga az emberi természet
olyan, hogy akkor fejt ki minden erejét, a mikor meg-
környékezik a veszedelmek.

Most is, bár van okunk az aggodalomra, s ebből
folyó vigyázatra, de teljességgel nincs a kétségbeesésre.
Tán, aludtunk egy keveset, tán, biztonságban éreztük
magunkat a magyar állam védő karjai alatt, s nem vi-
gyáztunk eléggé; tán, a vagyoni ügyek nagyobb szerű
rendbeszedése elfordította szemeinket az egy szükséges

dologról, de, már ébredünk. Ébredésünknek jelei a Papi
Értekezletek, kimagasló tanubizonyossága az oly fényesen
sikerült egyházkerületi Papi Értekezet.

Bizonyosságai ezek annak, hogy forrongnak bennünk
az eszmék, kezdjük érezni összetartozandóságunkat; ime,
már egybe-vetettük vállainkat, s már magában az egye-
sülésben olyan erő nyilatkozik, mit meg kell látnia és
éreznie mindenkinek, annak is, a ki velünk van, annak is,
a ki ellenünk áll.

Óhajtanám, hogy mi legyünk egyek mindnyájan
vallásunknak, anyaszentegyházunknak és egymásnak sze-
retetében.

Bitay Kálmán.

Az egyházmegyékből.

Papi értekezet.

Az udvarhelyi főkkör Papi Értekezlete nov. 14-kén
tartotta őszi összejövetelét, Mátisfalván. A meghívók késése
dacára, szép számban jelentek meg a tagok. A harangok
elhángzása után, a hivek szép számban gyülekeztek az ur
házába, hol Karácson Sándor, dályai lelkész-társunk egy
igazán talpraesett beszéddel kötö le nemcsak a nép,
hanem mindnyájunk figyelmét. A templom előtt Veres Ferenc,
elnökünk mondá el odamenetelünk célját, mely nem más,
mint hiveink lelki javának buzgó munkálása, hogy most,
mint sokan várhatták, nem kérni, hanem adni is jöttünk;
szívől jövő áldásunk s üdvözetünk mellett, minden meg-
jelent családnak emlékül egy szép könyvecskét adunk. Ek-
kor tényleg a helybeli pap szétozott vagy 70 drbot a prot.
irod. társaság jobb füzeteiből. Ezen eljárással most tettünk
először kísérletet. Eddig minden jel odamutatott, hogy igen
helyesen választottuk meg a hatás eszközt. Ha a pápisták
ezrével szétszórt szent hallgatag képei nem hagyják érin-
tetlen a nép szívét, csak eme füzetek élettelenesen megirt
alakjai is hagynak valamelyes nyomot hiveink lelkében. Szó-
val, már ott úgy tetszett nekem, ezek jó hatását előre mér-
legelni, nem is lehet, különösen, ha a lelkész is tovább
ápolja az éledni kezdő szikrát. Egy kulcsot találtunk ebben
népünk szívéhez, bizalmuk megnyeréséhez.

Az iskolába mentünk aztán értekezni. Elnök, az idő
rövidsége miatt, egy néhány szóval megnyitja az ülést. Öröm-
mel jelenti, hogy a buzgóság újra meghozta gyümölcsét, Ko-
vács Mihály, szászvárosi szenior ismét küldött 5 frtot. A tava-
szi gyűlésből kiküldött négyes bizottság tette meg aztán javas-
latát a rendelkezés alatt állott 10 frt. hová fordítása iránt.
Indítványozza, hogy 5 frt egy az értekezleten elmondandó
jó népszerű beszédre adassék ki, melynek kiadási határideje
április 1-je lenne. A más 5 frtra pedig népies iratok ren-
deltettek. A mult gyűlés intenciója szerint ezekből most egy
rész kiosztatott, a többi rendelkezés alá bocsátatik. Érte-
kezet a javaslatot egész terjedelmében magáévá tette, a
pálya-beszédek megbirálására bizottságot nevezett ki. A meg-
maradt népies iratokat megossza azon egyházak között, hol
az értekezet eddig megfordult. A bizottság tovább működik
különösen a népies iratok megrendelése és terjesztése ér-
dekében.

Tárgysorozat rendén, Biró András, peteki lelkész-társunk
olvasta fel szépen megirt, tanulságos, tartalmas dolgozatát
a bibliáról és gyermekekről. Nem tartja helyes-
nek, ha a bibliát egészen a gyermekek kezébe adjuk, mert
annak különösen ótestamentomi részében sok olyan hely
van, melyet a gyermek meg nem érthet, melyek erkölcsi ér-
zékére károsan hatnak. Iskolai bibliák készítését sürgeti,
ezektől igen sokat, szinte mindent vár. Indítványozza, hogy
e tekintetben indítson az értekezet mozgalmat. Az iskola-
bibliák jó hatását senki sem tagadta. De a bibliának a maga
egészében való használatát annyira károsnak, mint felolvasó,
sokan nem tartották. Az indítványt még eléggé megérett-

nek, időszerűnek nem tartják, mindazonáltal a kérdés nyilvántartása az értekezlet által kimondatott.

Indítványok rendén alúlirott következő indítványt tette. »Tekintve, hogy ma minden téren, az állam minden organuma rendtartás tekintetében lehető legpontosabban működik; tekintve, hogy nálunk is a jó rend erősödésünknek egyik főltétele, elfoglalt állásunknak követelménye, már pedig e tekintetben legalább is eltérő sokunknál az eljárás, indítványozom, mondja ki az értekezlet: ezután hol megjelenik, azon paptársnak belső ügyrendtartását zárt ülésben megtekintis a felett vagy abból kiindulva, a kölcsönös okulásért, eszmecserét folytat.« Értekezlet ezt egyhangulag magáévá teszi s kimondja, hogy ezután ilyen értelemben jár el s elnök útján az illető egyház papját értesíti e szándékról.

Itt az értekezlet folyása egy véletlen fordulatot vett, mely mindnyájunknál kinos benyomást idézett elő. Szarvetve tisztelt elnökünk röviden és szerényen jelezve ígérte és

az eddig elért eredményt, mindnyájunk meglepetésére lemondott állásáról. Okát nem tudtuk, de aztán hamar sejtteni kezdők. Az éljenzés, a kérés azonban addig meg nem szűnt, míg újra el nem foglalta helyét. Erre mindnyájunk lelkes éljenzése között bezárta az ülést, melyet a helybeli hivek egy része is nagy érdeklődéssel hallgatott végig. Folytatása azonban következett Fábíán Márton, helybeli paptársunk, mint szives házi gazda vendégszerető házában. Csak bámul az ember, mennyi szép terv, gondolat, eszme merülhet fel egy ilyen alkalommal. A nemes, önzetlen munka olyan hullámokat vet fel, melyek ellenkező esetben tán örökre ismeretlenek maradtak volna. Ezt a benyomást keltette bennem az értekezlet utáni beszélgetés is. Még fokozódott az értekezletek iránti bizalmam, mikor eltávozásunk alkalmával látám, hogy a nép nagy része e napot, mint ünnepet úgy ülé meg Ugy tetszett nekem, mintha ezen szavakat hallottam volna: »Csak előre, Isten nevében s aztán, ne féljete!«

Lajos János,
bögözi cvang. ref lelkész.

TÁRCA.

A német protestáns istentisztelet.

Mikor a franciák nagy írója, Montesquieu a keserűségig volt eltelve hazája állapota felett érzett borongó érzelveivel, megírta a «persa leveleket», és tükröt tartott honfiai szeme elébe, hogy lássák, mennyire másnak kellene lennie Franciaország viszonyainak.

Ha én e percben a németek összehasonlíthatatlanul magasan álló isten-tiszteletéről akarok pár szót szólni, korántsem azért teszem, hogy tán magunkról írjak visszafordított képet, hogy azokat a vonásokat emeljem ki, melyek nálunk hiányzanak, de a melyek feltétlenül megkívántatók; engem megragadott a német világ vallásos nagysága, e tekintetben bámulatos magasságban felettünk léte, és azoknak a gondolatoknak eredménye e rövid elmélkedés, melyek akkor fakadtak föl lelkemben.

Tárgyam ugyan nem új, hiszen, százan és százan beszéltek már róla, maguk között a németek között is számosan vannak, kik erről irtak, de mégis szólok róla én is, mert a német isten-tiszteletben egy megvalósulását láttam annak a célnak, mely mindnyájunk törekvését kell hogy képezze.

A német isten-tiszteletek kivétel nélkül rendkívül látogatottak. Nem találtam egyetlen egyszer sem, sem délelőtt, sem esti órákban, hogy a templomok lehetőleg teljesen meg ne lettek volna telve. És pedig nem egy-két osztály, vagy tán az alsóbb rendűek igyekeznek részt venni ez áhítatoságokban, hanem úgy szólván mindenki. Nem ritka eset, hogy a legelőkelőbbek, a fejedelmi házak rokonai és tagjai csak úgy megjelennek az egyházi szónoklatok hallgatására, mint a legegyszerűbb emberek. Együtt, egymás mellett ülve, imádkozik ez isten-tiszteletek alkalmával az egész német társadalom és annak minden tagja. És mily szent komolyság hatja át az egész gyülekezetet! Itt nincs beszélgetés, nincs suttogás, egy zavaró köhintés alig akasztja meg azt a mély és általános figyelmet, mely a predikáló pap szavait követi. A pap szava itt valósággal isten szava; és nincs, hogy kizárólagosan hallgassanak némely papokat: ha egyszer föllépett a szószékre, minden papnak joga van, az általános nézet szerint, arra, hogy meghallgatásra találjon. A kisebb, vagy nagyobb kedveltség, az inkább, vagy kevésbé tetszett beszéd

csak annyi különbséget mutat, hogy a perselyek telnek inkább, vagy kevésbé. A német isten-tiszteletnél gyönyörű a gyülekezet éneke. A kik még Németországban megfordultak, mindenkinek belső kényszerrel kellett ezt az igazságot elismernie. Igaz, hogy az éneknek nincs meg az a nyugodt méltósága, kimértsége, a mely az igazi magyar éneklést úgy a szívünkhez forrasztja; az ütemek sokkal gyorsabb taktusban következnek egymás után, úgy hogy bizonyos világi dal színezete az éneklésen félreismerhetetlen; de, eltekintve ettől, az a szent mélaság, mely rajtuk előmlik, nem igen téveszti el hatását. És hogy az egyházi ének komolyabb legyen, mint a világi, az a felfogás nem igen zavarja ez énekeket, mivel a németnél a világi dalban való motívumok, a mindennapi életet tekintve, nem sok eltérést mutatnak azoktól, melyeket a templomokban mutatnak be. A gyülekezet minden tagja énekel, férfiak, nők, kicsinyek és nagyok egyiránt. E tekintetben úgy megragadott engemet egy család, mely majdnem betöltött egy padot, hogy ott együtt énekelt az apa, az anya, és a gyermekek mind. Ezt ugyan az is eszközölheti, illetve, könnyűvé teheti, hogy a német zsoltáros könyvben nincs annyi dallam, mint a magyarban. Majdnem valamennyi ének, pedig van legalább kétszer annyi, mint nekünk, csaknem egy, vagy legalább is kevés melodiára megyen.

A templomok azok, melyek a bámulatot leginkább felkölthetik. Többnyire góth stílusban épültek, legalább azok, melyeket én láttam. Hallom ugyan, hogy Berlinben tervbe van véve olyan templom építése, mely egészen kör-alaku, mint egy cirkusz, és a közepén nő ki a földből a szó-szék, hogy a pap központja legyen az istentiszteletnek. Nem tagadhatom el, hogy ki ne mondjam, hogy ez furcsa templom lesz, bizonyára. Magát a célt másképpen is elérhették volna. Azoka góth izlésű templomok egészen olyanok, mint a mi római kath. templomaink. De igazi leleményességgel, a templom belső szépségének elrontása nélkül vannak átalakítva az isten-tisztelet céljaira. A lutheránus istentiszteletekről nem szólok, mert ott az oltárnak úgy is meg kellett maradnia. De, beszéllek az evang. református templomokról. Itt úgy rendezték be a templomokat, hogy az ur asztalát tették az oltár helyére, és nem kapcsolták össze a szószékkel. E helyett, a szószék elé egy kisebb szószéket tettek, a honnan a bibliát olvassa fel isteni tisztelet előtt egy pap. Nagyszerűen van

kitalálva a szószék helye, a minek következménye aztán az, hogy a pap a legnagyobb templomokban sem szükség, hogy emeltebb hangon beszéljen, mint egy kisebb tanácskozásban; mégis oly pompásan megérti mindenki a szavát, mintha egyenesen hozzá beszélnének. A templomok felékesítésében nem nagyon puritánok a mi német refestvéreink. Fehérre meszelt falak itt nincsenek. Igaz, hogy nem cifrák, nem képekkel felékesítettek ezek a templomok, de szépen vannak kifestve. És tiszták mindenek felett. Gyönyörűség ezekben hallgatni az isten ígéje predikáltatását. A művészet egyszerűsége és fenséges méltósága nagyszerű e templomok építésében. A magas boltozatok alatt oly szivrepesve és oly önkintelenül szállhat fel a buzgó éneklés után a hívők serege az egek örök urához, úgy incitálja erre minden körülmény, mely a templomban körüveszi. És bizonyos uralkodó félhomály is, melyet a színes üvegeken megtört napsugarak világítanak meg, olyan szent érzelmekbe ringatják el az imádkozót. Nem csodálom, hogy a résztvevőket mindig meghatja az isteni tisztelet és átrezdül mindig szívében az a gondolat, hogy miudnyájan testvérek vagyunk, át kell éreznünk az egész emberiségnek bánatát és örömét. Tán ilyenkor születnek meg e nemzet fiainak lelkében azok az elhatározások, melyek az erkölcsi életre és magaviseletre vonatkoznak, melyek tekintetében e nép az első helyet foglalja el az összes nemzetek között. Aztán, mily végtelenül jól esők e német isteni tiszteletek a téli vasárnapi estéken! Meleg, szépen kivilágított templomban, a pap szaván csüggve, olyan ilyenkor az egész gyülekezet, mint egy nagy család tagja, melynek feje a feltámadott Jézus Krisztus és a mely felett az örök isten örökül örök szeretével. Ezek az esték bizonyára kipótólják azt, hogy itt egy héten csak kétszer tartanak isteni tiszteletet: vasárnap d. e. 10 órakor és d. u. 6 órakor, a hétköznapiakból pedig csak a hétfőn estit tartották meg; miért éppen ezt nem tudom.

A mi az egyházi szokásokat illeti, azokra más alkalommal terjeszkedem ki, itt röviden csak annyit, hogy azok mélyen át vannak hatva minden ponton az igazi vallásosságtól. Mert kétségen kívül, nagy vallásosság van e néma gyülekezetekben. Még nem tudtam kitanulni, hogy vajjon igazán a sziv mélyéből származik-e itt az istenhez való ez általános vágyakozás; vajjon nem inkább az apák megszokása öröklődött e át a fiakra, a miért az egész pünkössti királyságnak nem sokára vége leszen? De annyit mégis észrevettem, hogy a vallás itt csakugyan élő és elhatározó hatalom, mely átszáll szivről-szivre; az a komolyság, mely egy-egy templomi gyülekezet maga tartásán előmlik, csakugyan magasabb, mert szentebb forrásból származik. És honnan volna másképpen megmagyarázható az a bizonyos erkölcsi tisztaság és emelkedett ethikai élet, mely kétségen kívül leér még a legutolsó emberig is. Ennek előidézésében a német nemzeti tulajdonságok mellett része kell hogy legyen a német isteni tiszteletnek is. Aztán, ha nézzük azt az általános és nagy tiszteletet, melynek a német protestáns pap örvend, hogy mindenik már hivatalánál fogva »hoffähig«, hát ezek azt mutatják, hogy ők az isteni tiszteletek alkalmával nem a homokra építenek.

A predikációk különben nagyon német izűek. Nekem egyáltalában nem tetszenek. Szép bennök a nagy bibliai ismeret, de egyikben sincs, vagy legalább kevésben mélyebb

bibliai felfogás. A német pap vagy exegeta, vagy filosofál, ritkán dogmákat fejteget. Ezt nem szükség, hogy mi eltanuljuk tőlük, mert mi, magyarok, ezzel soha sem fogunk semmire sem menni.

Hogy az isteni tiszteleteket oly szorgalmasan látogatják a hivek, annak egyik okát látom még abban is, hogy a németek nagy barátjai az egyháznak és templomnak. Semmi sem mutatja ezt jobban, mint a templomi padok pénzen megvétele. A németek isteni tisztelete ugyanis nem egészen ingyenes, mert mindenkinek van pénzen megvett helye. Ez is egyik és pedig igen tekintélyes forrását alkotja az egyházak jövedelmének, ámbár nincsenek egészen rászorulva, mert tekintélyes dotációkkal dicsekesznek az ős idők-ből. Az én nézetem szerint, nem egészen helyes az, ha az egyház pénzen osztogatja azokat a javakat, melyeket ingyen vett. Valamint mindennek, a mi az ember üdvére vonatkozik, úgy az efféle egyházi tanításoknak is egészen ingyeneseknek és könnyen hozzáférhetőeknek kell lenniök. Ugy sincsen valami nagyobb szükségük, a mint mondám, az egyháznak, hogy ilyen kisebb fajta jövedelmekből tengődjenek. Mert a német állam rendkívül bőkezű az egyházakkal szemben. Nem rég kimondotta, hogy minden papnak jövedelmét 1800 márkára egészíti ki, a mi tekintélyes terhet képvisel az évi budgetben és most folytonosan újabb, meg újabb adományokkal tetézi bőkezűségüket.

Van azonban, az általános vallásosságot illetőleg, az éremnek másik oldala is. A mély és legalább látszatra igaz vallásosság mellett, szomorú példákat találunk a vallástalanságra, az atheizmusra is. Elszomorító látvány az, a mi e tekintetben elénkbe tárul. A materializmus irtóztató romboló munkát végzett e nép körében. Lassu volt a pusztítása, de annál alaposabb. Ma már oly erős ez irányzat, hogy nyíltan fel mer lépni és küzdeni akar és legyőzni szándékozik a vallásosságot.

Isten óvja meg ettől Németországot, hanem adjon neki erőt, hogy vallásossága egy pillanatra se gyöngüljön meg!

Bartók Jenő.

Különfélék.

Szives kérelem és figyelmeztetés.

Még egy néhány nap, és ez esztendő is bevégeztük. Bevégezzük az öntudatnak azzal a megnyugvásával, hogy ennek folyamán is megtenni igyekeztünk mindazt, a mi tőlünk függött, és a mit viszonyaink között megtenni, lehetett. Minden törekvésünket nem érhattük még el; de önvádat nem érzünk, hogy becsülettel ne igyekeztünk volna szolgálni céljainknak. Szívesen adtuk csekély tudásunkat, és meghoztuk az anyagi áldozatot is.

Kedvetlenül kell mégis tudásul vennünk, hogy méltánylással ez esztendőben még kevésbé találkoztunk, mint talán eddig. Több, mint *kétszáz* hátrálékosunk egyáltalában nem gondol tartozásával, s ezzel megbénítja nem csak munka-kedvünket, hanem Lapunk lehető fejlődését is.

Exekuciót kérni, tiltja erkölcsi érzékünk. Éppen ezért, midőn pontos előfizetőinknek köszönetet mondunk: ezennel kijelentjük, hogy 1895

január 1-től fogva Lapunkat a hátrálékosoknak többé küldeni nem fogjuk; s egyáltalában úgy intézkedtünk, hogy ezután a házalásnak és a panasznak vége szakadjon. Ezért, szívesen kérjük mindazokat, kik lapunk fennállását óhajtják, hogy *utó*-, és *elő*ízetésüket minél előbb beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvártt, dec. 18. 1894.

Szász Gerő.

== **E számunk bezárja ez esztendő.** Ez esztendőt, mely ha nem is hozott anyaszentegyházunk számára világra szóló meglepetéseket, de minden esetre azok közé számítjuk, a melyek nyom nélkül nem multak el. Fájó szívvel gondolunk vesztéseinkre, melyeket br. Vay Miklós, gr. Bánffy Miklós halála okozott, ámbar a nekik adatott hosszú élet sokat enyhített az elvesztésük feletti fájdalom; de nem feledkezhetünk meg arról a kedvező eredményről sem, mely előnkbe tárul a m. vásárhelyi egyházkerületi Papi Értekezlet pezsgő megnyilatkozásán, valamint határjelző gyanánt tekintjük a kolozsvári theol. akadémia alapkő-letételének föl-emelő innepét. Hisszük és reméljük, hogy egyebek között, e kettő oly áldásnak fog bizonyulni egyházkerületünkben, hogy a már hanyatló esztendőt a legszerencsésebbek közé fogják számítani az utánunk következők, különösen abban az esetben, ha mi, még élők, elfáradhatatlanok leszünk azokban, a melyek ránk bizattak. A legnagyobb örömmel adunk kifejezést ama meggyőződésünknek, hogy nincs is közöttünk avagy csak egy is, ki ne lenne teljes tudatában annak a felelősségnek, melyet a mi forrongó, teremtő, alkotó századunk vége vállaira rakott. Hogy azt elbirhassák, hogy dicsőséggel felelhessenek meg fölséges hivatásuknak, őszinte szívvel kívánunk erőt, egészséget, testi-lelki békességet, és erős bizodalmat egy szép, boldog jövő felől. **B o l d o g ú j e s z t e n d ő t!**

== **Az «Órálló», mely jelenleg Sárospatakon** jelenik meg hetenkint kétszer, dr. Bartha Béla szerkesztésében, az idők, a közszükség, és a szellemeknek gyorsaságot követelő, ellenállhatatlan nyomása alatt, készül átalakulni napilappá, és pedig Budapesten, tehát az ország szívében; tehát ott, a hol eleget tehet mindazon igényeknek, jogos követeléseknek, melyeket méltán megvárhatunk egy olyan vállalattól, mely hatást akar gyakorolni az erkölcsökre, az izlésre, a polgári társadalomra, és a politikára. A legjobb akarattal támogattuk mindig az «Órállót», mert hiszünk hivatásában, és hiszünk dr. Bartha Béla hivatottságában. Ám, ismerve irodalmi viszonyainkat, a főváros ellenállhatatlanságát, és az izgatott lelkek szükségét: titokban nem mertünk sokat remélni egy vidéki heti lap hatásától. Annál inkább örvendünk, hogy e felfogás megérett már az «Órálló» szerkesztőjének gondolkodásában is, és azt napilappá akarja átalakítani, és pedig a fővárosban. Korszakot

alkotó szárdék; megmérhetetlen értékű elhatározás. Egy teljesen független, puritán szellemű protestáns lap, oly gondolat, mely ha átmege a valóságba, nem sok idő alatt, képes lesz átalakítani a felfogást, a jellemeket, a közviszonyokat. Arról van szó, hogy január végéig, vagy febr. közepéig annyi aláírójt jelentsünk be, a mennyivel a lap a siker biztonságával megkezdhesse dicsőséges pályafutását. Politikai napi lap ma már mindenki házában van: nó hát, ezeket kell megnyerni, hogy az «Órálló» körül csoportosuljanak, mely felül áll minden politikai párton, és csak a szabadság, csak a felvilágosodás szolgálatában áll. Papok, tanítók, buzgokodjatok. Jobb ügynek soha sem szolgáltatok e téren; és buzgóságotok senki által sem lesz méltóbban honorálva, mint az «Órálló» szerkesztője, dr. Bartha Béla által, ki szellemi és anyagi áldozataival már is tiszteletre méltóvá tette nevét.

== **«Kálvin theológiája»** cím alatt jelent meg előbb brassói segéd-, most n.-enyedi rendes pap, Nagy Károly műve, melyet theol. magántanári vizsgára irt még 1892-ik évben. A 191 oldalra terjedő kötet ára 1 frt. 50 kr. Adig is, míg bőven és alaposan ismertethetők, a legmelegben ajánljuk paptársaink meleg érdeklődésébe és figyelmébe. Tartozik ugyan ez minden tisztességes kávinistára s ha megszereznek, csak öregbednének meggyőződésükben; de hát, a mai laikusok nem sokat foglalkoznak a theol. tudományokkal: ám, a papoknak meg éppen becsületbeli kötelességük úgy maguk, mint a szerző iránt, hogy a művet ajánlják, ők maguk elkapdossák. Ha mi is hidegek, részvételek maradunk a magunk tudománya iránt, ugyan mit várhatunk a máskint gondolkozóktól; és ugyan, mi lelkesítse az erős, a bátor tehetségeket, hogy e téren munkálkodók legyenek? Meg kell vennünk e könyvet reputációnk érdekében.

== **Megjelent a dunamelléki egyházkerület papi értekezletének Emlékkönyve,** szerkesztette Szócs Farkas, az értekezlet titkára. Magában foglalja az értekezlet Naplóját, az előzményeket, az előkészítést, az értekezlet lefolyását; Szócs Farkas felolvasását az egyházi értekezletek feladatáról, valamint az értekezlet Alapszabályait. Már csak a kontaktus fentartásáért is érdemes a megszerzésre; holott belső becse is ajánlja. Hornyánszkytól megrendelhető.

== **Nyilatkozat.** Dr. Both István tanár urat kérem, legyen szíves, elégedjék meg az erdélyi ev. ref. tanárok általános özvegy-árvai segélyalapja ügyében az eddigiek tudásul vételével. A békesség kedvéért, én leszek a »bécsi kormány«, a mig lehetek, hogy e tárgyban ne untassuk a közönséget. Az illendőség nem engedte s nem engedi, hogy valamelyik lapban tegyük közzé javaslatunkat, mert a hét tanártestület elé tartozunk terjeszteni. Tehát, kérem, várja meg ezt s alkosson magának a számadatokból véleményt. Segélyalapunk sorsa felől nem lesz késő, dönteni a jövő évi rendes tanári értekezleten, a mikorra már tudni fogjuk, hogy valósággal tagjai vagyunk az országos nyugdíjintézetnek. Dr. Török István.

HIVATALOS RÉSZ.

3435—1894.

KÖRLEVÉL.

valamennyi erdélyi evang. református kollegium m. tt. Elöljáróságának.

Az 1894. évi XXVII. tör. ényikk, mely azon nyilvános tanintézeti tanárok, tanítók és tanítónők nyugdíjazásáról, és hozzátartozandóik ellátásáról szól, kikről állami, vagy más hasonló természetű közrendelkezéssel gondoskodva nincsen, immár törvényerőre emelkedvén, annak végrehajtása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter úr folyó év 55.360. szám alatt rendeletet adott ki, a melynek erdélyi evang. ref. kollegiumainkat érdeklő részei következők.

A nevezett törvény végrehajtása, illetőleg, az országos nyugdíj- és gyámintézet megalkotása érdekében a tanintézetek belépésüket, illetőleg, a tulajdonképpeni iskola fentartó

elhatározását, jelen rendelet keltétől (1894. nov. 16.) számitandó legfeljebb fél év alatt, bejelenteni, és a következő okmányolt adatokat bemutatni, tartoznak.

1. A belépő tanintézet nyilvánosságának igazolását, és a tanintézet fennállásának biztonságát igazoló adatokat.

Az illető intézetnél rendszeresített tanári, illetve, tanító és tanítónői állomások számát és azon adatot, mely állomások vannak a törvény értelmében a nyugdíjintézetbe való belépésre kötelezett tanérok által betöltve, s mely állomások oly tanérok által, kikről más közrendelkezéssel van gondoskodva.

3. A rendszeresített állomáson alkalmazott rendes és nem óraadó, vagy kisegítő, s a felvételre igényt tartó tanérok keresztlevelét, képesítő, s alkalmazásukra vonatkozó

okmányt, összes eddigi szolgálatukra vonatkozó bizonyítványt, valamint azon egyházi, helyhatósági, vagy általán közhitelességű okmányt (szabályzatot), melyre szolgálati éveik beszámíthatóságának jogosult voltát állapítják.

Az ily bizonylatnak, azonban, a jelen rendeletet megelőző kelettel kell birnia.

4. Az általuk betöltött és rendszeres javadalmat képező fizetésről szóló közhitelességű igazolványt, megérintésével annak, mennyi a lakpénz, a törzsfizetés, és hogy mennyi az évtödes, illetve, a tizedéves, vagy más címen élvezett pótlék, valamint arról szóló igazolványt is, mely időponttól kezdve gyarapodott a fizetés, előléptetés, fizetés-javítás, vagy ötöd-, illetve tizedéves pótlék címén.

5. Ha a javadalom egészben, vagy részben természetbeli járulványokból áll, úgy azoknak hatóságilag igazolt tizévi átlag-értéke veendő. A földilletmény tiszta jövedelme a kateszteri becsű által igazolandó.

Végül, kimutatandó, hogy a felvételre bejelentett tanerőknek netán már meglevő nyugdíj-alapokkal szemben szerzett igényei, az idézett törvény harmadik paragrafusának zárpontja értelmében, mikint rendeztetnek és a belépő tanerők a tizedik paragrafusban foglalt kedvezményt, a tartozásoknak részletes törlesztésére nézve, mily mértékben óhajtják igénybe venni.

E rendelet értelmében teendő előterjesztésnek az Igazgató-Tanácsunkhoz való felküldésére, az 1895. évi február hó 10-ike tüzetik ki határidőül.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. december 8-án.

Parádi Kálmán, *Szász Domokos,*
tanügyi előadó. ev. ref. püspök, mint elnök.

1637—1894.

KÖRLEVÉL,

az erdélyi ev. ref. egyházkerület nt. esperesei, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek nt. lelkész aaihoz, s a kollegiumok tt. Igazgatóihoz.

Hivatkozással f. évi 1041. sz. alatt kiadott s a »Protestáns Közlöny« idei 36. számában megjelent körlevelémre, föl hívom címzetteket, hogy az 1895-ik évre szerkesztendő Névkönyv pótló kiegészítéséül, az adatok beküldésének idejétől történt esetleges személyi választásokról az egyházközségeket, iskolákat érdeklő főbb mozzanatokról, engem, f. évi dec. 31-ig értesítsenek.

Kolozsvárt, 1894. dec. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

3475—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium nt. Elöljáróságának.

Ösztöndíj-pályázat.

A polgárosított magyar határőrvidék tanulmányi alapjából rendszeresített ösztöndíj-állomások közül az 1894/6. tanév kezdetétől a következők töltendők be:

1. Három 300 frtos állomás, műegyetemi hallgatók részére; egy 100 frtos állomás, páncovai főgimnáziumi tonuló részére;

3. egy 150 frtos és egy 120 frtos állomás, bármely középiskolai tanuló részére.

Ezen ösztöndíjakra első sorban a polgárosított magyar határőrvidék kötelékébe tartozott szegény sorsu tanulók, másod sorban pedig ama szegény sorsu szülők gyermekei tarthatnak igényt, kik a polgárosított magyar határőrvidéki községek valamelyikének illetőségéhez tartoznak, tanulmányuk tekintetében pedig az említett tanintézetek valamelyikébe járnak s ott jeles, vagy legalább jó előmenetelt s jó erkölcsi magaviseletet tanusítanak.

Az ezen ösztöndíjakat elnyerni óhajtók, kötelesek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címzendő kérvényüket indexsel, illetőleg, a lefolyt tanévben nyert iskolai bizonyítvánnyal, továbbá, szegény sorsukat, s azon körülményt tanusító hatósági igazolvánnyal, mely szerint szülők a polgárosított magyar határőrvidék kötelékébe tartoztak, avagy tényleg ott községi illetőséggel birnak, felszerelni s azt leg-

később az 1895. évi január hó 5-ig azon tanintézet hatóságánál benyújtani, melynél tanulmányaikat folytatják.

A középiskolai tanári testületek a kérvényeket az 1895. évi január hó 15-éig a tankerületi főigazgatókhoz, illetőleg, felekezeti főhatóságukhoz terjesztik fel; a tanker. főigazgatók, valamint a felsőbb tanintézetek e részben felterjesztésüket 1895. évi január hó 25-ig fogják megtenni!

Ezen határnap lefolyta után, vagy közvetlenül a miniszterhez beérkező folyamodványok figyelembe nem vétetnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától. Kolozsvárt, 1894. dec. 10-én.

Parádi Kálmán, *Szász Domokos,*
tanügyi előadó. ev. ref. püspök, mint elnök.

3555—1894 PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az államilag segélyezett sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollegiumhoz, mint főgimnáziumhoz, rendes tanári állásra pályázat nyitattik. Ezen tanszékkal a görög-latin nyelv és irodalom tanítása van egybekötve.

Javadalma évi 1200 frt. és 200 frt. lakáspénz, egy, esetleg két izben 100 frt ötödéves szolgálati korpótlék. A választás az erdélyi ev. ref. egyházkerület jogkörébe tartozik.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányait, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, és hadkötelezettségüket feltüntetendő s az erd. evang. reform. egyházkerület Ig. Tanácsához címzett folyamodványukat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó kollegium Elöljáróságához 1895. évi február hó 2-ig adják be.

Csak ev. ref. egyének folyamodványai vétetnek figyelembe. A választott tanár a nem állami tanárok részére létesített nyugdíjintézet kötelezett tagja.

Állomását az 1895. évi szeptbr. 1-én tartozik elfoglalni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. dec. 16.

Parádi Kálmán, *Dr. Kolosvári Sándor,*
tanügyi előadó. elnök-helyettes.

1619—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebeleztetett szava i egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakáson és kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 300 forint, melyből 190 frt. készpénz fizetés, államegély.

Pályázati határidő: 1895. évi január hó 20. Folyamodványok, kellőleg fölszerelve, nt. Somkerek Miklós, esperes afaához küldendők, Székre.

Kolozsvárt, 1894. dec. 19. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1138—1894.

FÖLHIVÁS.

Az egyházmegyei világi és tanítói képviselők három éves mandatumma ez év végével lejár.

Ez okból felhívom tt. lelkész és tanító fiait, hogy az egyházi törvények. 43. §-a értelmében egyházuk részéről a választást vitessék keresztül, s a választásról vezetett jegyzőkönyv hiteles másolatát, zártlevelben, tanító fiait szintén a törvények 60. §-ában körülírt feltételek szem előtt tartásával, szavazataikat. 1895. évi január hó 10-ig, az esperesi hivatalhoz felterjeszteni, sziveskedjenek.

A deési ev. ref. egyházmegye esperesi hivatala.
S.-M.-Berkeszen, 1894. dec. 21. *Pap István,*
evang. ref. esperes.

1124—1894.

FELHIVÁS.

Fölkérem azon tiszt. lelkész aait, kik egyházaik részéről a folyó évi leltárt és jövő évi költség-előirányzatot nem küldötték be, hozzám; az országos közalap részére megállapított összegeket pedig t. Pataki Gábor, közalap kezelő afaához, folyó hó 30-ig multhatatlanul beküldeni, sziveskedjenek.

S.-M.-Berkeszen, 1894. dec. 18. *Pap István,*
deési egyhm. ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy félíven Cím és Tartalomjegyzék van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.

